ఆదర్శ ప్రచురణ
తొలికూర్పు
1959 ఫిబ్రవరి
ముద్రణ :
లీలా ప్రెస్
విజయవాడ.

‘నా కో ఇల్లు చూసిపెడతానని
ఇంకా తిరుగుతూవున్న మిత్రుడు
శ్రీ డి. రామలింగంకి
ఈ నా గాజుమేడ మరికొన్ని కథలు –
అవుట్ హౌస్, గరాజ్ లాంటివి –
మొత్తంగా

అంకితం ”

ఇందులో

నా గాజుమేడ

4711 టాస్కా

ముగింపు మీకు తెలుసు

అబద్ధాలు

నా గాజుమేడ

(వాక్చిత్రం)

ముప్పై ఏళ్ళక్రితం సంకల్పించి ఇరవైయేళ్ళక్రితం ప్రారంభించిన నా గాజుమేడ యీనాటికి పూర్తయింది. దాని నమూనా ప్రఖ్యాత పురుషులే తయారుచేశారు. గ్రీసుదేశపు శిల్పులు ప్రాక్సిటెలిస్, ఫిడియస్, ఖాల్డియన్ యువరాజు 'గుడియా', అసిరియా చక్రవర్తి అస్సుబనిపాల్ సౌధంలో దారు చిత్రాల నిర్మాత ట్రాజన్, ఇంగ్లండులో గోడకట్టిన రోమ్ రాజు హాడ్రియన్ — వీరు నమూనా సిద్ధంచేశారు. తంజావూరు ఆలయశిల్పులు, హారప్పాపుర నిర్మాతలు దంతంలో సౌధనిర్మాణం జరగాలని సూచించారు. దంతంరంగు కాలం గడచినకొద్దీ పోతుందన్నారు ఎల్లోరా శిల్పులు. సౌధ నిర్మాణానికి కావాల్సినంత దంతం అసలు ప్రపంచంలో దొరకదన్నారు అమరావతీ స్థూప నిర్మాతలు. ఏనుగుల్ని చంపితే ముందు ముందు ధనికుల వేట, క్రీడా వినోదాలకి ఏనుగులు లేక వారంతా తిరుగుబాటు చేసి యీ దంతపు భవనాన్ని నిర్మూలం చేస్తారు గావున ఆ యత్నం చెయ్యొద్దని 'మాకియవెల్లి' సలహాపైన అది విరమించాను.

మంచిగంధపు మేడ కట్టమని మొహెంజదరో మేస్త్రీలు సూచించారు. నైలు రాణి క్లియోపాత్రా నల్లకాదంది. పాములొస్తాయట. పాములంటే అసహ్యంతో మిళితమైన మమకారం ఆమెకి. 'ఆ పాముని ముద్దిడుకుని మరణిస్తే ఎంతబాగుంటుందో' అనుకునే ఆ సుందరాంగనమాట కాదనలేకపోయ్యాను. అద్దమే

మంచిదని పెద్దలు నిర్ణయించారు. సరే, అల్లాగే అద్దాలమేడ కట్టమన్నాను. భూమి తవ్వారు – విరోపా దేశాలలో వారికి నంత గాజు పోగుచేశారు. పునాది అవసరంలేదన్నారు, గాలిలో తేలివచ్చే గాజుమేడ గనక. ఎందుకేనా మంచిదని, కాస్తంత పునాదులు వుంచుదామన్నారు మహాశిల్పులు, 'గియోటో' 'సినోరెల్లిలు'. పక్కగోడలు జర్మన్ శిల్పి 'గ్రోపియస్' పని; ద్వారబంధాలు, 'డొనటెల్లో' పూర్తిచేశాడు. కప్పులు 'లినార్డోడ విన్సి', 'మైకెల్ ఎంజిలో' – ప్రముఖశిల్పులతయారి. మధ్య పెద్ద హాలు. హాలు నగిషీలకి జపానీయ కళాకారుడు 'ఉటమారో'ని రప్పించాను. పై అంతస్థులు ఆంగ్లశిల్పులు 'ఇనిగో జోన్స్', 'క్రిస్టఫర్ రెన్', ఢిల్లీలో వైస్‌రాయ్ భవనం కట్టిన 'ఎడ్విన్‌లుట్‌యెన్స్' ల సలహాపైననే తయారైనవి. మెట్లవరుసలన్నీ 'సెల్లినీ' ప్రతిభని చాటుతాయి. భరతముని సూచనల ననుసరించి ఒక నాట్యశాల తయారుచేశారు. కలలు కనేటందుకు తాజ్‌మహల్‌లాంటి ఏకాంత స్వప్నభవంతి, తాజ్ మహల్‌శిల్పులే తయారుచేశారు. దాన్నిండా కుడ్యచిత్రాలు, ఫ్రెస్కోలు, ఫ్రీజ్‌లు, రామప్పశిలయం నిర్మాతల నాయకు డైన శిల్పి చంద్రభూషణ్ చెక్కిపెట్టాడు. అందులోనే మైకెల్ ఎంజిలో ప్రత్యేకశ్రద్ధతో చెక్కిన పీనస్‌డిమైలో శిల్పం, 'నాగిని' నగ్నసౌందర్యం అమర్చబడ్డాయి. ముంతాజ్‌సతిప్రతిమ నల్ల రాతిలో ముసుగువేసుకుని, యమున నదీతీరాన్ని భేదిస్తున్న ట్లుగా కూర్చి, దానికింద 'కలలుకనేవారికి కన్నీటి కేమి కొదవ' అని సువర్ణాక్షరాలలో వ్రాశారు. ఈ ప్రతిమలమధ్య ఏకాంతం కుదరదని మొరెట్టుకున్నాను. ఇవేవీ లేకుండా ఏకాం

తంగా ఆలోచించేటందుకు, వినోదించేటందుకు నాకు పైన వొక బుడుజులాంటిది కావాలన్నాను. 'ఏకాంతంగా వినోదించడం యీ సృష్టిలో సాధ్యం కాదనీ, వినోదానికి మరొకరు కావాలనీ, అసలు నా గాజు మేడ నిర్మాణంలో అంతర్యం ఏమిటో తెలవియ్యమనీ పేచీలు వెయ్యసాగాడు' సొక్రటీస్.'

నాకీ ప్రపంచం గందరగోళంగా వుంది. జాడ్యం, కుళ్లు, యుద్ధాలు, వార్ధక్యం, మృత్యువు - వీటినుండి తప్పించుకు పారిపోయి దూరంగా వొంటిగా ప్రశాంతంగా గడపాలని వుంది' అన్నాను.

'మనుషుల్లో వుండలేని మానవుడు' అని ఆక్షేపించాడు 'రూసో'. దూరంగా వెళ్ళి, సమాధిలోపడి, దీక్షతో తపస్సు చేస్తేగాని మానవుడు ఉత్తమలక్ష్యాలను సాధించలేడు. క్రీస్తు, మహమ్మదు, శంకర, త్యాగరాజు, బుద్ధుడు – అందరూ యీ విధంగా వెళ్ళిపోయి ఆత్మబలం సమకూర్చుకుని ముక్తిని సాధించినవారే - నాకూ అల్లా అవాలని తోచడంలో తప్పేమిటి?

'బుద్ధుడు మృత్యువుని జయించగలిగాడా? జాడ్యాన్ని మాపగలిగాడా? వార్ధక్యాన్ని వారించగలిగాడా?' అని హేళనగా ప్రశ్నించాడు 'కాన్‌ఫ్యూషియస్.' అతనికి వ్యవధి చాల లేదు. శిష్యులు కొందరు చుట్టూ జేరి అప్పుడే సాధించేశావులే అంటే నమ్మేసి బోధనాపద్ధతులు, సిద్ధాంతీకరణ, ఉద్యమ వ్యవస్థాపన మొదలైనవాటిల్లోపడి, అసలు కోరినదాన్ని వొది లేశాడు - అంటూ సమర్థించాడు బెర్నార్డుషా. నాబోటిగాళ్ళు వరో కొట్టుకుంద దీక్షగా పట్టుదలతో వేటిని కాంక్షిస్తే అవి

సిద్ధిస్తాయి – అని షా, డార్విన్, 'బెర్గ్‌సన్లు' ధైర్యం చెప్పి ఉత్సాహపరుస్తూ వెన్ను మీద చరిచారు.

ఇంతకీ యింత పెద్ద పెద్ద ఆలోచనలు నాలో తీవ్రంగా తిరగాడ్డం లేదు. సామాన్య ప్రజలందరికీ లభ్యమైపోతున్న విషయాలపై నాకు నమ్మకం, మమకారం తగ్గిపోతున్నాయి. అందరికీ చదువు విజ్ఞానం లభ్యమైతే వాటిని సంపాదించుకోవాలన్న కాంక్ష క్షీణిస్తోంది. ఉత్తమకళ ప్రతివాడూ ఆస్వాదిస్తున్నారనగానే నాకు, ఆ కళ చవకదిగా కనబడుతోంది. అందరూ మెచ్చుకున్నది నే మెచ్చుకోలేను; అందరూ ఆనందించేది నే ఆనందించలేను. నా అనుభవం, ఆనందం అపూర్వంగా, ఎవ్వరికీ లభ్యం అవనివిగా, నా స్వంతవిగా వుండాలి. అందుకే యీ గోలంతా.

ఈ జనం అంతా స్వర్గంలోకి పోతారంటే నాకు స్వర్గానికి పోవాలనే లేదు. 'ఈ ఆలోచనలు నరకంలోకి నెట్టుతాయిలే' అన్నాడు డాంటె. అక్కడికే పోతాను.

పూర్వం మాటలుటండీ. ఒక్కొక్కడు వొక్కొక్క గ్రంథం వ్రాశాడంటే అది మతమై కూర్చునేది. దానిలో రహస్యం విశదీకరించేందుకు వొందలాదిగా వ్యాఖ్యాతలు, శిష్యులు బయలుదేరినారు. మరిప్పుడో – సులువుగా వ్యవహార భాషలో సామాన్య మానవుడికి అర్థమయ్యేలా వ్రాయాలి. నాట్యం అందరికీ రుచించాలి. చిత్రలేఖనం నిత్యజీవనంలో వుపకరించాలి. ఏ కళాఖండం ఇరవై నయాపైసే మించరాదు. అనుభవించేటందుకు జీవితానుభవం, సంస్కారం, పాండిత్యం, ఊహ, కృషి ఏవీ అక్కర్లేదు. అందుకనే యిక్కడ వుండ

లేను. దూరంగా ఏకాంతంగా ఉత్తమ కళని, గొప్ప సౌంద ర్యాన్ని, ఆత్మసాక్షాత్కారాన్ని సాధించి వ్యక్తిత్వాన్ని, ప్రత్యే కతని ఋజువుచేసుకొని ఆధ్యాత్మికానుభూతిని పొందుతాను. అందుకే యీ గాజు మేడ.

'హోమర్', 'గెథె', 'టాల్‌స్టాయి'లు బాగుంది, కానీ మన్నారు. షేక్స్పియర్, వేమన్నలు పెదవి విరిచి, అసమ్మతిని తెలియచేస్తూ తల పంకించారు.

ఏకాంత బురుజు నిర్మాణం పూర్తిచేసిన అద్భుత శిల్పులు – 'కరెజియో', 'టియిపోలో', 'రూబెన్స', 'బెర్ని ని'లు. 'ఎరిక్ జిల్'గారు డైనింగ్ హాల్ సిద్ధంచేశారు. పోర్టికో, బాల్కనీ 'ఆరిస్టిడి మాలియెల్' తయారుచేశాడు. ఈ 'మాలి యల్' స్త్రీ నగ్న ప్రతిమ చెక్కడంలో నిపుణుడు. నాలో నేను నవ్వుకున్నాను. నాకీ శిల్పాలెందుకు? రక్తమాంసాలతో సజీవు లైన నగ్నస్త్రీలే వుంటున్నప్పుడు – కళాజగత్తులో మిధ్య ప్రతి మలతో నిమిత్తమేమిటి? అతని వుత్సాహాన్ని అరికట్టడం యిష్టంలేక వూరుకున్నాను. ఇంక పడకగది. ఇది కేవలం 'రోడిన్' చెయ్యాల్సిందే. అజంతా, ఎల్లోరా నిర్మాతలు యీ పనికి ఎగడ్డారు – వారిని పంపించివేసేటందుకు నా తాతలు దిగిరావాల్సివొచ్చింది. వాళ్లు గొప్ప పనివాళ్ళే. కాదనను. చిన్నవి, నాజూకువి వారివల్ల కాదు. అంతా భారీగా, పెద్దెత్తున సాగాలి. పైగా మతంలో పడిపోతారు. నామతం మానవత్వం. రోడిన్ దీనికి తగినవాడు. మానవత్వంలోని హృదయాన్నే కాకుండా, అస్థిపంజరాన్ని సహితం ఎత్తి చూపగల ప్రతిభా శాలి. అద్భుతమైన గది. మరి మంచం ఎక్కడ?

నవ్వాడు రోడిన్. 'మంచం పొడుగూ పెంచను. గది అందం చెడుతుంది. పైగా నువ్వు నిద్రపోదల్చుకోలేదుగా. ఆనందం, అనుభూతి, ఏకాంతంలో ప్రశాంతత అవి కావాలిగా - నిద్ర పోతే అవి దొరకవు.' 'అంతేమాత్రం. అది కేవలం ఒక ఆదర్శం. దాన్ని సాధించడానికి సాధ్యపడినంతవరకూ ప్రయ త్నిస్తాను. అంతేకాని నిద్రాభంగాలు మానుకోమనా! నిద్రా భంగాలు మానవత్వానికి సూదంటురాయి - పునాది. మంచా నికి కోళ్ళు' అన్నాను.

మరో ఏడాదికి సిద్ధంచేశాడు.

'ఏది మంచం?'

'ఇదిగో'

నాలుగు కోళ్లు మాత్రం వున్నాయి. నాలుగు తలలులేని స్త్రీమూర్తులు. ఒకామెకి పిరుదులు లేవు; మరొకామెకి స్తనాలు లేవు. మూడో ఆమెకి చేతులు లేవు. నాలుగో ఆమెకి పాదాలు లేవు.

'మానవత్వం అనే మంచానికి కోళ్ళు' అని నవ్వు కుంటూ పోయ్యాడు 'రోడిన్.'

పిచ్చివాడు. 'లినార్డోడావిన్సి'ని అడిగాను యిదంతా ఏమిటని.

'ఆమాత్రం తెలీదా. మానవుడు పరిపూర్ణ సౌంద ర్యాన్ని భరించలేడు. కొంచెంలో పోయిన అందం, పాపాలకి తావున్న మంచితనం, అమరత్వం ఆశించే అల్పాయువు - యివే మానవత్వం ప్రకటిస్తాయి. పరిపూర్ణ సౌందర్యం, మంచితనం దైవానికి సాధ్యం. ఏ ఆలయంలోనైనా సరే, అన్ని అవయ

వాలు సరిగ్గావున్న ప్రతిమను చూశావా నాయనా? మైలో వీనస్ చేతులేవి? ఖజురాహోలో పాలిస్తున్న స్త్రీమూర్తి చన్నోన ఏమైంది? అజంతాలో నల్లరాణి కాలాంకర తియ్యరేమి? వుంచరు, నాయనా! వుంచరు. మానవుడే వాటిని ధ్వంసంచేస్తాడు. పరిపూర్ణ సౌందర్యం భరించలేడు.' ఇదంతా చరిత్రకారుడు గిబ్బన్‌కి నచ్చినట్లులేదు. అతని వుద్దేశంలో మానవత్వం సంపూర్ణంగా వికసించినప్పుడు గొప్ప నాగరికత బైలుదేరుతుంది. సహజమైన కోర్కెలు తీర్చుకునే అవకాశం వుండి, మానవుడి అవయవాలు, సర్వేంద్రియాలు వికసించి, వాటికి సరైన సృష్టిశక్తులు ప్రకటితమయ్యే అవకాశం వున్నప్పుడు, వున్నతమైన నాగరికత ఆదర్శశిఖరాన్ని అందుకుంటుంది. రోము నాగరికత ఆవిధంగా విజృంభించింది. తరవాత క్రైస్తవ మతం వ్యాపించి, సహజమైన వాంఛలను అరికట్టే నైతిక విలువలు ప్రచారమైనప్పుడు, మానవుడు సృష్టిశక్తులు కోల్పోయి, తన శరీర అవయవాలకి పూర్తిపని కల్పించక, పరలోక చింతనలో పడి ఇహలోకాన్ని విడిచిపెట్టినప్పుడు, నాగరికత పతనం జరుగుతుంది. రోము నాగరికత ఆవిధంగా పతనంచెందింది' అంటాడుచరిత్రకారుడు గిబ్బన్.

'విజృంభించి శిఖరాన్ని అందుకున్న ప్రతి నాగరికత పతనంచెందితీరుతుంది - మానవుడు పుట్టడం, పెరగడం, వృద్ధిచెందడం, కృశించి, నీరసించి, క్రుంగి, వార్థక్యంలో మృతిచెందడంలో సృష్టిలయ వ్యక్తమైనట్లు, నాగరికతలు పతనం

చెందడం చరిత్రలో లయ – అందుకోసం విచారించనక్కర్లేదు' అంటాడు మరో చరిత్రకారుడు 'స్పెంగ్లర్.'

కాబట్టి స్వేచ్ఛగా ఇంద్రియాలకు పనికల్పించి, సుఖించి, ఆనందించినప్పుడే మానవుడి జీవితానికి పరిపూర్ణత సిద్ధిస్తుంది. కావున ప్రవక్తలు ప్రతిపాదించిన మతానికి లొంగిపోవద్దని 'సోక్రేటు', 'వాల్ట్ విట్‌మన్', 'సోలమన్' చక్రవర్తి, సముద్ర గుప్తుడు, నా ఊహాలని, సంకల్పాన్ని ఆమోదించి హుషారిచ్చారు.

ఇనుము, గాజుతో గాజుభవనం నిర్మించిన 'పాక్స్‌టన్' దొరగారు మేస్త్రీగా వుంటానన్నాడు. ఖండాంతరాలనుండి గాజు తెచ్చారు. పనివాండ్రమాటేమిటి?

'నువ్వు మా వారసుడవు – మా గడింపు, సంపాదనా, అంతా నీవే. మేం సమకూరుస్తాం పనివాండ్రని' అని పెద్దలు ముందుకొచ్చి పనివాండ్రని రప్పించారు. వేలు, లక్షలు, కోట్లు– సూర్యుణ్ణి వెన్నుమీద కట్టేసుకుని, గాజులా మెరిసే ఇనుప కండరాలతో, అస్థిపంజరం కదలికతో భూమాతని అదరగొట్టే భుజబలంతో, 'హమ్మురాబి', హానిబాల్', 'నెబుకాడ్‌నాజర్' 'షార్లిమేన్', 'దిన్ ఇలాహి', ఈజిప్టురాజు 'హైక్‌సోస్', 'అక్బర్', 'అశోకుడు', 'తైమూరు', 'ఛెంగీస్‌ఖానుడు', సుమేరుప్రభు 'ఊర్ ఎంగర్' – ఎందరెందరో మహారాజులు తమ ఆధ్వర్యంలో నాగరికతలు నిర్మించిన పనివాండ్రని రప్పించారు. లెక్కలు, చిట్టాలు, కొలతలు, ప్రణాళిక నిర్వహణ, 'లైకర్గస్', 'హోబ్‌స్పియర్', 'కౌటిల్యుడు' చూస్తున్నారు. వారి కష్టసుఖాలు కనుక్కుంటూ 'శ్రీనాథుడు', 'మార్కస్ అరిలియస్'

శ్రమపడుతున్నారు. తాపీపనివాడు 'చెగిస్' చెప్పుచేతుల్లో పిరమిడ్లు లేవనెత్తిన శ్రామికులు వారంతా – చైనాగోడ లేవనెత్తినవారు ఆ మూలల; బాబిలన్ ఆకాశంలోకి లేవనెత్తినవారదుగో!

చురుకుగా, వేగంగా పనిచెయ్యమని, 'సావనరోలా', 'నానాఫర్నవీసు', 'సెనెకా' వుద్బోధిస్తున్నారు. అటునుంచి యిటు, యిటు బాగులేను, యిటునుంచి అటు సామగ్రిని ఫిరాయించి, ఒక్కొక్కపని రెండేసిమార్లు చేయిస్తున్నాడు 'మహమ్మద్ బిన్ తుగ్లక్.' బద్ధకించినవాడిని చావతంతున్నాడు బొబ్బిలి పాపారాయుడు.

పనివాండ్ర చెమటలు కారి నదులైనాయి. ఆ నదిలో క్లియోపాత్ర గాజుపడవలో షికారుకి రమ్మంటుంది. చెమట వాసన, వాడిన రోజాపువ్వు కాక మరేమిటని ఓమర్ ఖయ్యామ్ కులాసా పాటలు. 'హాండల్', 'బెతోవెన్', 'మోజార్టులు' తమ గానంతో వారి శ్రమ తొలగిస్తామంటారు. ఈజిప్టురాజు 'ఇక్‌నాటిన్' భార్య, మహా సౌందర్యవతి, ఆరుగురు బిడ్డలతల్లి 'నెఫెర్‌టిటి' వారి కాలక్షేపానికి నాట్యంచేస్తానంటుంది.

'నెఫెక్‌టిటి' సౌందర్యం, రక్తమాంసంతో కూడిన కండకావ్యం. రెండు మేఘాల మధ్యనుండి పొడుచుకొచ్చిన సూర్యకిరణంలా బుగ్గలనుండి దూసుకొచ్చిన ముక్కు; పర్వతశిఖరం వెనక దిగి సగమైన సూర్యబింబంలాంటి ఆమెనోరు – నిజమే, కాని ఆరుగురు పిల్లల తల్లి నాట్యంచెయ్యడమూ! పిల్లలొకటి చొప్పున పొట్టకింద ఆ ముడతలు లయకి లొంగుతాయా?

రంగాజమ్మ నాట్యానికి వొప్పుగున్నాను ఆఖరుకి. ఆలయంలో స్త్రీశిల్పాల స్తనాలనిండుతనం, బలం, వొంపుల వొయ్యారం, చూపుని ఆ రెంటి మధ్య బంధించి వేసేటందుకు మాత్రం మిగిలిన సందు – చూపు యింకెటూ ప్రసరించినా, గొలుసుతో కట్టేసిన చిరుతపులికిమల్లే మళ్ళా వాటిమధ్యకే రావాలి మరి!

ఆ కూలీలు, ఆ మేస్త్రీలు అల్లా వారాలు, నెలలు పని చేస్తున్నారు. వర్షానికి తడిసేబట్టలు లేవు; ఎండిన చర్మం తడవదు. ఆ ఎండని, ఆ వానని, ఆ తడిని, ఆ వేడిని ఆ ఎముకలు పీల్చి శిథిలాలుగా జీవంతో చరిత్రతో కదులుతున్నట్లు వారిరక్తం గాజై, వారి వాసన వాతావరణమై, వారు విడిచేసిన శక్తి రేడియమ్‌గా, న్యూట్రాన్, పాజిట్రాన్, సైక్లోట్రాన్, ఎలక్ట్రాన్‌ల క్రియ–ప్రతిక్రియల గొలుసుగా, భాషలేనివారి ఆకలి ఆలోచనలు అతుకులుగా, చావడానికి ఓపిక లేనంతగా శ్రమించిన వారిప్రాణాలు నగిషీలుగా, యుగయుగాల జిజ్ఞాసపరిణితి అంతస్థులుగా నా గాజుమేడ లేచింది – యీనాటికి పూర్తయింది.

వా రేమీ ప్రతిఫలం కోరలేదు. 'ఇది మా ఆస్తి–మా శక్తి–వారసుడుగా నీకు ధారపోస్తున్నాం. స్వీకరించు. తీరిక వున్నప్పుడు ఎప్పుడేనా మమ్మల్ని స్మరించు. అంతే చాలు' అన్నాడు వాళ్ళందరి తరఫునా నాగార్జునాచార్యుడు.

వారిని చూస్తే జాలేసింది. వారికాలంలో వారు మహా పురుషులు – కానీ నాముందు వా రెంత? వారిఅజ్ఞానం, సంకుచిత దృక్పథం, పరిమితమైన చైతన్యం – నా కెంతో అల్పంగా కనిపించాయి. వారు వారి వారి యుగాల ప్రతినిధులే కావొచ్చు; వారి వారి యుగాల విజ్ఞానం, ప్రతిభ

వారిలో కేంద్రీకరించి వుంచొచ్చు. కాని, నేను, ఆ యుగాలలో బందీనైనాను. అది దాటి ముందుకు చూడలేను. నాకు తెలుసున్నవాటిల్లో నెమ్మ్యానంతు వారికీ తెలుసా? చరిత్ర చీకటి గుహాలు నాతో వెలుగు చూశాయి. బూడిదైయింకా నవ్వుతున్నారా నన్ను చూసి! అవును, నేను బూడిదనవుతాననేగా? అవుతేనేం? నా జీవితం నిండైనది, నా చైతన్యం, జిజ్ఞాస, వికాసం, వెలుగు; సృష్టి విజృంభణ, ఆత్మసాక్షాత్కారం నాలో దైవం కాసేపు యథార్థమయ్యే పరిపక్వత వారి కేది? వారి పళ్ళుమఖ్య కాలం మట్టికొట్టింది — నామాటో? గాజుముక్కలు.

నా గాజుమేడ ఎంతో పెద్దది. ఈఫెల్ బురుజుకంటె వెయ్యిరెట్లు ఎత్తైంది; ఎవరెస్టు శిఖరంకంటె వొందరెట్లు పెద్దది —

'ఎక్కడ పెట్టం?'

'పైకి దూరంగా ఎత్తుగా యీ లోకానికి అందకుండా చాలా దూరంగా' అన్నాను. పైకి పెట్టేశారు.

కింద భూమిఅంచు గుండ్రంగా కనిపిస్తోంది — ఆకుపచ్చగా, గోధుమరంగుతో చిన్నచిన్న గుట్టలు — మళ్ళీ చదునైన నేలా. అక్కడక్కడ కొండపల్లి బొమ్మలల్లే గుడిసెలు, భవనాలు. చెట్లచాటున, గుట్టల నీడలో భయపడి దగ్గరకి జరిగినట్లుగా చుట్టూ పొగలో మసగగా ఆకృతికోసం పెనుగులాడుతున్న గ్రామాలు, గ్రామాలలో రొద చీమల బృందగానంగా వినబడుతోంది. మేఘాల మధ్యనుండి అక్కడక్కడ కొండజాతికన్య రొమ్ములకిమల్లె పర్వతశిఖరాలు; కొండజాతి

కన్యా చింపిరిజుట్టులా అడవిపరంపర. మిగత అంతా సముద్రం — పచ్చగా, తెల్లగా కరిగిన ఇటుకల మాదిరి వొడ్డుకేసి కదులుతున్న సముద్రం.

ఆ కెరటాలకేసి చూశాను. ఎప్పటినుంచో వున్న సముద్రం — చరిత్రకందని వయస్సు. అనంత జీవి. చీరవిడిచేసినట్లు కింద లోతుగా భూమి. మళ్ళా చీర వెతుక్కుంటున్నట్లుగా, వొడ్డుకేసి సిగ్గుపడుతూ పరుగులు! వాటి కెంత మమకారం! ఆ పెద్ద కెరటం తండ్రి — నెరిసిన గడ్డం తెల్ల తుంపరలు — మెల్లగా ముసుగుతీసి చూస్తున్నాడు సంతానాన్ని. అవి పిల్లలు; ఆ వంకర కెరటం, పడుచుదనంలో విర్రవీగి, ప్రేమలో విషాదం తెలియకుండా భ్రమించి మిడిసిపడుతూ వొడ్డున శృంగారంకోసం విరగబడుతోంది. వాడు ఆ పోకిరి కుర్రాడు బంతనుకొని రాళ్ళని తన్ని 'అమ్మో కాలు విరిగిం'దని వెల్లకిలపడ్డాడు. ఏంబులెన్సులా అక్కయ్య లోపలికి లాక్కుపోయింది. స్త్రీలు, పురుషులు యీ చోద్యం చూడాలని వొడ్డునపడి చీలిపోతున్నారు — వొంటిగా వొస్తారు, వొంటిగా వెడతారు — యీమధ్యలో సముద్రమంతటి ప్రేమ వాటికి పాపం! ఆ వృద్ధతండ్రి 'భద్రం' 'భద్రం' అంటూనే వున్నాడు. ఎవ్వరూ వినిపించుకోరు — వ్యక్తిత్వాన్ని అలవరచుకున్న జీవిత పరిశోధకులు. చస్తారు. అంతే పర్యవసానం. ఒకరిద్దరు వొడ్డున వొళ్ళు కాలి 'బాబో' అని నాన్నని వెదుక్కుంటూ లోపలికి పోతారు. కాని నాన్న లేడు. వృద్ధుడు ఆ మూల రాళ్ళగుట్టకింద ఇసిగతెన్ను చూసి, భగవంతుడని భ్రమించి, భక్తితో తల పగలగొట్టుకుని పాతు

డయ్యాడు. తండ్రిలేని ఆ కెరటాలు అమ్మకోసం లోపలికెళ్ళి ఆమెలో కలిసిపోయ్యారు. అమ్మా నాన్న ఐక్యమైన దే సముద్రంహృదయం, రహస్యం; అమ్మో! దానిలో ఎన్నో దాపరికాలు; కుట్రలు, కుళ్ళు, దగాలు, అపచారాలు, పాపాలు. పాటుపోటులు పశ్చాత్తాపం: చందమామ రాత్రి, పగలు సూర్యుడు తీర్పు; అఘాతంలో దుండగాలకి ఒళ్ళుమండి తుపాను లేపి దాన్ని కడిగి పవిత్రంచేస్తూంటారు. ఆమెనిట్టూర్పుకి మోసపోకండి. ఆ మూలుగు బాధనుకోకండి. అంతా దగా. పైకి నాటకం. దాపటట్లో దాగిన ముత్యపుచిప్పకు తెలుసు యీ వేషం; వొంపుతిరిగి చిప్పలో దాక్కుని ముత్య మవుతుంది — తపస్సుచేసే ఋషికిమల్లె. ఈ సముద్రం, యీ లోకం దగా అని, మాయ అని యిద్దరికే తెలుసు. ఈ సంగతి మనుషుల కెల్లా తెలుసు? యోగిని పట్టుకుని లేపి ఏమిటని అడుగుతాడు; ముత్యాన్ని వేటాడి ప్రేయసిమెడలో వుంచి మురిసిపోతాడు. సముద్రంలో చాంచల్యం ఆ ముత్యంలో మిగిలివుంది — అది ఆమెని ఆవరిస్తుంది. ఆమె అతన్ని విడిచి మరొకరితో పోతుంది.

ఎంతసేపని చూడను సముద్రంకేసి! విసుగెత్తింది. లోపల హాల్లో కెళ్ళాను. అన్నింటిలో నేనే — ఎన్నో నేనులు— కోణానికో చదరపు నేను. వంకరటుకుపు కో గుండ్రని నేను — పొడుగ్గా నుసురు సాగేసినట్లు; పొట్టిగా గడ్డల నొక్కేసినట్లు — ఆ రంగులమధ్య, ఆ వెలుగులనడుంగా — వికృతమైన వొస్తువు నేను ఒక్కణ్ణే. బైట నిలబడి ఆనందించనా? అసలు బైటనేది లేదు; వొక్కొక్క సూర్యకిరణం గోడలమీద పడి విరిగి

ఏడురంగులుగా ముక్కలై నా కంటిపాపల్ని కాల్చివేస్తున్నాయి. చందమామలో రంగువంకరలు, వంకర రంగులూను.

రామాయణంలో వెన్నెల వర్ణన చదువుతానంది మొల్ల. ఆమె నల్లటి మొహం ఏడురంగులతో కలత చెందింది. భయంతో కప్పుకున్న చీర మడతలు జారి విడిపడ్డాయి. మొల్లవి పెద్ద నిండైన స్తనాలు. ఆ అద్దాలమధ్య అవి అతిశయోక్తిగా శిథిలాలయాల మాదిరి దగ్గరగా వెళ్ళి చంద్రగోళాన్ని చూసినట్లు వికృతంగా మరీ పెద్దవిగా నాలుగు, పదహారు — అబ్బ, వేలు, కోట్లు — అంతా అవే. నాకు ఊపిరాడదు నేను దూరంగా బురుజులోకి వెళ్ళిపోయ్యాను. రంగాజమ్మ నృత్యం చెయ్యడానికి సిద్ధం. నగ్నంగా వున్నప్పుడు, చోటుచేసుకుని ఆమెరొమ్ములమధ్య నా మొహం దాచుకోవాలని వుండేది— వాటిల్లో అంత పారవశ్యత, ఓదార్పు, అభయం వున్నాయి. కాని మొల్ల వుదంతం చూసింతర్వాత నేను వివస్త్ర అయిన స్త్రీని భరించలేను. చీరలు, వొకదానిపైన వొకటి వొంద చీరలు కట్టుకుని మరీ నాట్యం చెయ్యమన్నాను. 'పుట్టబొమ్మనా?' అన్నదామె ఆక్షేపణగా. ముత్తుస్వామి దీక్షితులు తంబూర తీసుకొచ్చాడు. మాస్కోనుండి తిరోగమించినపుడు మిగిలిన సైనికులతో డ్రిల్లుచేయిస్తానంటాడు నెపోలియన్. 'బెర్లియోజ్' ఆర్కెస్ట్రా వినిపిస్తానంటాడు. నా బొమ్మ గణిత శాస్త్రంలో చిహ్నాలుగా విభజించి గీస్తానంటాడు 'పాల్ సెజాన్.' ఆదిభొట్ల నారాయణ హరికథ చెబుతాడట. తాన్సేన్ గానంచేస్తానంటాడు. తెనాలిరామకృష్ణుడు భోగందాని భోగట్టా వినమంటాడు. 'ఎర్రాప్రగడ', 'ముద్దుపళని', 'లారోషిఫోకల్ట

'బాస్వెల్', 'చిలకమర్తి', 'బారెన్సు', 'అరిస్టాటిల్' తమ రచనలు చదువుతామంటారు.

సోక్రటిస్ ఒక ప్రశ్న వేశాడు.

'ఇవి చూసేటందుకు, వినేటందుకు, ఆనందించేటందుకు జనం ఏరి? ప్రేక్షకులో?'

నాకోసమేగా, నేనే ప్రేక్షకుణ్ణి.

ఆస్వాదించే రసికులున్నప్పుడే కళాకారుడి విజృంభణ. ఒక్కడే వుంటే అతనికేం వుత్సాహం వుంటుంది?

'పోనీ మీరంతా వున్నారుగా' అన్నాను.

'వారందరూ కళాకారులే—వారిలో వారికి పడదు నీకు తెలుసుగా. వొకళ్ళి చూసి వొకరు వోర్చలేరు. ఒకరు వేదికపైనున్నప్పుడు యితర కళాకారు లెవ్వరూ వుండరు' అన్నాడు సోక్రటిస్

'పర్యవసానం?'

'భూమిదగ్గరగా చేరి, అక్కడి వారిని రప్పించడమే' అన్నాడు.

అతని తెలివికి మెచ్చి, నా సృష్టిని గురించి ప్రేక్షకజనం వేసే ప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పే ఇన్ఫర్మేషన్ ఆఫీసరుగా సోక్రటిస్‌ని నియమించాను.

కిందకి దించే యేర్పాట్లు చెయ్యమన్నాను.

ఆ వింతగానవ్విన వ్యక్తి 'ఆల్బర్ట్ ఐన్‌స్టిన్'

'అది సాధ్యపడదు. భూమినే మనదగ్గరికి రప్పించాలి' అన్నాడు.

'అదేమిటి?'

'ఆమాత్రం తెలీదా? భూమికి ఆకర్షణశక్తి వుంది. దాన్ని అతిక్రమించి మరోగోళం ఆకర్షణశక్తి అణువులను ఆకర్షించే అణుపదార్థాన్ని గాజులో వెయ్యించమని పాక్స్టన్‌కి సలహాయిచ్చాను. లేకపోతే నీ గాజు మేడ కిందకి పడి కూలిపోను' అన్నాడు.

'అవుతే భూగోళం మనదగ్గరకొస్తుందా?'

'గాజులో అణుపదార్థం సాంద్రత తగ్గించాలి' అన్నాడు ఐన్‌స్టీన్.

'మరి కానివ్వండి. ఎంతకాలం పడుతుంది?'

'ఏ గడియారంచొప్పున ఎంతకాలం?' అనిప్రశ్నించాడు.

'అంటే?'

ఈమాత్రం తెలీదా? కాంతి సెకనుకు లక్ష ఎనభైఆరువేలమైళ్ళ వేగంతో ప్రయాణంచేస్తుంది. దూరంగా కనబడే ఆ గోళంకేసి చూడు, అక్కడనుండి వెలుగు రావడానికి ఆ వేగం చొప్పున మూడువేల సంవత్సరాలు పడుతుంది - మీ భూగోళం కాలమానంప్రకారం నువ్వు ఆ గోళంనుండి చూస్తే యీ సోక్రటిస్ విషంతాగేఘట్టం చూస్తావు. ప్లేటో, గౌతమీపుత్రశతకర్ణి, చోళరాజు, లంకేశ్వరుని చెల్లెలు శూర్పణఖ నీదగ్గరకి వొచ్చారనుకుంటున్నావు. వాళ్ళు రాలేదు. నువ్వే వాళ్ళదగ్గరకి కాలం - స్థలం ఏకమైన నాలుగో పరిమాణంలో వొచ్చావు.

ఆ గోళంనుండి చూస్తే సీజర్ హత్య కనబడుతుంది. ఇక్కడనుండి విజయనగర సామ్రాజ్యపతనం కనబడుతుంది.

కాలానికి ముందువెనక లేవు. అది స్థలంలో బంధించబడివుంది. ఆ స్థలం భూగోళానికి సంబంధించింది అయితే ఒక దృశ్యం చూస్తావు. మరోకోణంనుంచి మరో దృశ్యం చూస్తావు. ఘట్టాలకి మొదలు అంతం లేవు. అవి వుంటూవుంటాయి. తిలకించేవాడు ఎప్పుడు ఎక్కడ వున్నాడో — దానిమీద ఆధారపడుతుంది ఆ వుండిపోవడం' అనేది.

'ఎంత ఉపన్యాసం వింటానయ్యా! మేడని కాస్త కిందకు దించమంటే' అన్నాను.

దించారు.

'ఎక్కడ దించను?' అని అడిగారు.

'ఎక్కడ ఖాళీవుంటే అక్కడ' అన్నాను.

'ఎక్కడా ఖాళీ లేదు' అన్నాడు 'లెనిన్'.

కిందకి చూశాను. ఎక్కడా విశాలమైన బైళ్లు లేవు. అన్నీ నగరాలు, పట్నాలు, పంటచేలు, కర్మాగారాలు.

కాస్తంత ఆకుపచ్చనేల వుంది అది సరవయ్యగారి పొలంట. దానిమీంచా నూనెగొట్టాలు వెడతాయట. అక్కడ ఓ స్తంభం పాతాలంటే, పన్నులుట, పత్రాలుట, ఒడంబడికలుట. నా స్వంతపొలం ఓ రెండెకరాలు వుంది ఆ ప్రాంతంలో స్తంభం పాతించండి అన్నాను. మా కరణంగారు సహాకరిస్తారు, కనుక్కుంటానన్నాడు. ఐన్‌స్టీన్ మళ్ళా నవ్వుతూ మొదలెట్టాడు.

'మీ భూగోళం కాలమానంప్రకారం ఆ ప్రజ నలభై ఏళ్ళ ముందుకు సాగారు. ఏడెనిమిది పంచవర్ష ప్రణాళికలు అమలుజరుపుకొని భూమిని పంచుకొని యంత్రాలద్వారా

వుత్పత్తి అభివృద్ధిచేసుకొని సుఖంగా వున్నారు. మా వూరి కరణం, మునసబులు చనిపోయి వదేళ్ళయింది.'

ఏం చెయ్యను.

నా గాజు మేడకి చోటే లేదా!

రెండుపనులు జరగాలి. నా గాజుమేడ భూమిదగ్గరగా వుండాలి. అందులోకి జనంఎక్కివొచ్చే నిచ్చెనలాంటి వరికరం వుండాలి. ముందుకు 'లింకన్' సలహాపైన రెండు స్తంభాలు లేవ నెత్తించి వాటిమీద ఎత్తుగా నిలబెట్టే ఏర్పాట్లు చేశాడు 'బెంజమిన్ ఫ్రాంక్లిన్'. అతనికి గాలిపటాల ఆటంటే యిష్టంట. నా మేడ ఓ గాజు గాలిపటంట.

ఇప్పుడు బాగుంది. భూమి కనబడుతోంది. స్వేచ్ఛగా, హాయిగా, ఏకాంతంగా వున్నాను. ఇంక వినోదించవచ్చు. 'నెఫెర్టిటి', 'కాన్స్టన్', 'ఆన్‌బొలిన్', 'మేరీ పిక్‌ఫోర్డ్', 'మైత్రేయి', మల్లమ్మ, మాంచాల — వీరందర్నీ రమ్మన్నాను. తాన్‌సేన్, సైగల్ గానం సాగించారు. రంగాజమ్మ నృత్యం సాగించింది. పిరుదలతో లయకలుపుతూ ఆమె భుజాలు ఎగురు తున్నాయి. వినాశానికి నడుం కాసేపు సన్నబడి, కాసేపు పెద్దదై కళ్ళల్లో కామం కదిపిన కాంతులు నల్లగా, తెల్లగా దాగిలి మూతలాడుతూ భక్తితో కందిన చెక్కిళ్ళు, శృంగారంతో ఎర్రగా అదిరిన పెదవులను చూసి సిగ్గుపడి, నమ్రత, కవ్వింపు నుదిటిమీద ముంగురులమధ్య యిరుక్కుని, జెడలో బంధించ బడి, మెడలో దర్శనమిచ్చి, నరాల ఫిరాయింపులో రక్తించిం దిన చర్మం మెత్తటి వెలుగు ఆమెనవ్వులో కాంతికి తట్టుకో లేక బొడ్డులో అంతర్ధానమైన దృశ్యంతో చైతన్యం గోల్పోయిం

త్రాగుబోతునై, పశువునై, కేంద్రం గోల్పోయిన ఎలక్ట్రానిలా, పరిధిలేని సున్నాలా, కోణాలు లేని త్రిభుజంలా.

*　　　*　　　*

ఏదో చప్పుడు—ఏవో ధ్వనులు. కిందికి చూశాను. క్రింద మనుష్యులు యిటుకేసి చూసి నవ్వుతున్నారు. కొంప మునిగింది. గాజు మేడలో చేసేదే యిది. ఏదో రహస్యంగా చెయ్యడానికి వీలులేదు. కిందవారు చూస్తున్నారు. వాళ్ళకి వెటకారమూ. ఆ గొడవ ఆపుచెయ్యమని నానా ఫర్నవీస్‌ని పంపించాను. నే కూడా వెళ్ళి కనుక్కుంటా నన్నాడు నెపోలియన్.

తిరిగొచ్చి చెప్పారు. క్రిందవాళ్ళు నా కేసి చూడ్డం లేదనీ, వారివారిపనుల్లో నిమగ్నులైనారనీ, పైకి చూశారంటే ఏ గ్రహణమో వుందనుకొని చూసివుంటారనీ, నేను కంగారు పడనక్కరలేదనీ హామీ యిచ్చారు. అయినా నాకు భయం గానే వుంది.

'అవును. నీ జీవితం అంతా భయాలపుట్ట. ఈ నగ్న సత్యాలు, యీ వినోదాలు ఏమిటో తెలుసా? నిన్ను కనగానే మీ అమ్మకి జబ్బుచేసింది. నువ్వా మెపాలు తాగలేదు. మరో దాదినిపెట్టి పాలిప్పించారు. ఆమె ప్రేమించిన వ్యక్తి ఆమెని మోసగించి వెళ్ళిపోయ్యాడు. ఆ భగ్నహృదయంతో నీకు స్తన్యంయిచ్చింది. ఆ భయాలు, అనుమానాలు, భగ్న వాంఛలు నిన్ను పట్టుకొని పీడిస్తున్నాయి. నిన్ను గురించిన యథార్థం తెలుసుకుని యిప్పుడే యీ ఏకాంత కామకలాపాలు విరమించు' అన్నాడు ఫ్రాయిడ్.

'నీ చేత యిట్లాంటి సిద్ధాంతాలు చెప్పించేటందుకు, బాల్యంలో నీ అనుభవము ఏమిటో జ్ఞప్తికి తెమ్మంటున్న, ముందు నీ అంతరంగికాన్ని నువ్వు గాలిచేసుకో' అని మందలించాను

దీన్ని హర్షించాడు ఏడ్లర్.

'ఇప్పుడింతకీ చెయ్యాల్సింది వొకటుంది. నాకు పైల వాళ్ళు కనబడాలి. కాని పైలవాళ్ళకుమాత్రం నేను కనబడకూడదు. అట్లాంటిగాజుని కనుక్కోలేరా విజ్ఞానశాస్త్రవేత్తలు' అన్నాను.

'న్యూటన్' కనుక్కుంటానన్నాడు. కాని దానికి కావాల్సిన పరికరాలు భూమిలో ఉన్నాయి. తొవ్వవలసుంది. పనివాండ్రు చాలాకాలం శ్రమపడాలి, అన్నాడు. తెప్పించమన్నాను. అలెగ్జాండర్ తన సైన్యాన్ని రప్పించాడు. కుతుబ్ మీనార్ కట్టిన కూలీలు సిద్ధమయ్యారు. ఆంగ్‌కోర్ వాట్, మజ్‌దూరు లొచ్చారు. పరికరాలు యిక్కడికి తెప్పిస్తే పనికి పూనుకుంటాంగాని, మేం భూలోకంలోకి మాత్రం వెళ్ళమని ఖచ్చితంగా చెప్పారు. మరెల్లా?

భూమిమీద పనివాండ్రని వినియోగించండి అని వీరేశలింగం పంతులుగారి సలహా.

'వారికి వేతనాలివ్వాలి. పైగా చరిత్ర సమకూర్చిన ఆస్తిపాస్తులు అనుభవిస్తూ, ఏమీ పనిచెయ్యకుండా, వినోదించే యీ చరిత్రస్వామిత్వం పెంపొందించేటందుకు రమ్మంటే ఆ పనివాండ్రు రారు. వారంతా ఏకమై ఒక ఉద్యమం లేవదీసి, విప్లవంచేసి నీ గాజుమేడ కూలద్రోస్తారు' అన్నాడు కారల్ మార్క్స్.

'వినోదం, తీరిక, కాలక్షేపం లేకుంటే నాగరికతే లేదు; కళాసృష్టి లేదు; పోషణ లేదు. ఇటుక గూడు, స్తంభాల క్రింద కార్లు, ట్రాములు, రైళ్ళు, యంత్రాలు, పొగ, తారు, కరిగిన ఇనుము, అతికిన ఉక్కు — యీ కృషి అంతా ఎందుకు? తిండీ, బట్ట సమకూరతాయా? నిత్యజీవితంలో సౌందర్యం అక్కర్లేదా? తత్త్వవికాసం ప్రయోజనాలకి సత్యాన్వేషణ, దైవచింతన అక్కర్లేదా?' అని అడిగారు 'విలియమ్ మోరిస్', 'సామ్యూయల్ బట్లర్.'

'అవన్నీ ధనికులు బీదల్ని తృప్తిపరచడానికి కల్పించిన మాయతత్త్వం. ఏ సృష్టి జరిగినా ఆకలిద్వారానే' అన్నాడు ఏంజెల్స్.

కిందవాళ్ళకి కష్టపడకుండా జైలుగోడలకి, నేలకి ఏదేనా లేపనం పుయ్యమన్నాడు 'పాల్'. అల్లాగే చేశారు.

అది వల్లకాదన్నారు గాంధీగారు. పదిమందీ ఆక్షేపించే పని మనం ఏకాంతంగా చెయ్యకూడదన్నారాయన. భూలోకంలో వారినందర్నీ రక్షించి, రోజూ గంటసేపు, చరఖాలు త్రిప్పి, దారాలు ధరించమన్నారాయన. నే నేం చెయ్యను? ఆయనంటే భయం నాకు. నెలరోజుల కోనాడు ఉపవాసం వుంటాననీ, ఆరోజు ఆయన సిద్ధాంతాలను స్మరించి, రాట్నం వాడుకుంటాననీ వాగ్దానం చేశాను.

'నువ్వు పాటించలేని వాగ్దానం మాత్రం చెయ్యకేం' అని నవ్వుకుంటూ వెళ్ళాడు మహాత్ముడు.

మళ్ళా గానం, నాట్యం, కవిత్వపఠనం మొదలు పెట్టారు.

సారాబెర్నాట్ శకుంతల, హరిప్రసాదరావు దుష్యం తుడు-నాటకం. తుంగల చలపతి సక్కుబాయి, జేమ్స్ బాస్వెల్ ఆమెభర్త, మరో నాటకం.

ఖలీల్ జిబ్రాన్ ప్రేమగేయాలు; బాడిలేర్ ఖూతు పద్యాలు; ఈసప్ పిట్టకథలు; అనార్కలీ విషాదప్రణయం. నేనును వాటిల్లో కలిసిపోయి, విడిపోయి, నన్ను వెదుక్కుం టున్నా. 'ప్రేక్షకు లేరీ?' అన్నాడు సోక్రటిస్.

'ఇప్పుడేమిటి నేను ఆనందిస్తుంటే' అన్నాను.

'పిచ్చివాడా - నువ్వు ఆనందించడంలేదు. నిద్ర పోయ్యావు. నిద్రలో కల - అంతే; ఈ కళాకారు లెవరూ రసి కులు లేనిదే ప్రపక్రమించరు - లే, లే. కళ్లు తుడుచుకో' అని కదిపాడు సోక్రటిస్.

అవును, ఎవ్వరూ లేరు. ఏదో కల. ఎక్కడినుంచో పేడవాసన, తారుకంపు - అబ్బ! పొగ - నుసి - కళ్ళల్లో పడుతోంది. ఏమి టిదంతా?

ఇవన్నీ భూమినుంచి బైలుదేరిన వాసనలు, చప్పుళ్లు, దృశ్యాలు, అన్నారు నలుగు రైదుగురు. ఇవన్నీ ఆపుచెయ్య మని చెప్పొస్తానని 'మహమ్మద్ గజనీ' వెళ్లాడు.

వాళ్ళెదేమీ ఆపరుట.

మేం అందరం వెళ్ళి చావదన్ని చక్కావొస్తాం - అన్నాడు గురజాడ.

'యుద్ధం తగదు - మన మేడ మరోచోట పెట్టుకుందాం' అని అశోకుడి బోధిసలహా.

పైగా మన మేడేమిటి? ఇది నా మేడ ఈ ముగాలంతా రాత్రీ పగలూ యిక్కడే వుంటూ నా ఏమిటి కొంపతీసి!

అందర్నీ అవతలకి పొమ్మన్నాను. ఒక్కసారిగా శ్మశానాలు తెరుచుకున్నట్లుగా నవ్వులు ప్రతిధ్వనించాయి. ఒక్కసారిగా గాజు మేడ కదిలినట్లయింది.

వొగుర్చుకుంటూ చక్కా వొచ్చాడు. వాత్స్యాయనుడు.

'నా కామసూత్రాలు చదివి యీ మొగాళ్లు ఆడాళ్లు సంతోషంతో బలం తెచ్చుకున్నారు. నీ మేడ స్తంభాల్ని వూపేస్తున్నారు' అన్నాడు.

'ఏం, ఏమొచ్చింది?'

'ఏమొ. నా శ్లోకాలు కట్టుకుపోతారట. వినోదశాలట; యీ స్తంభాలు అడ్డంగా వున్నాయిట; తియ్యకపోతే వూడ పీకుతామంటున్నారు' అన్నాడు.

'అందరూ వెళ్ళి విషయమేమిటో కనుక్కోండి', అని గర్జించాను.

సమాధానం లేదు. ఎవ్వరూ మాట్లాడరు

ఆఖరి కన్నాడు అరిస్టాటిల్ మీ మనుష్యులు చరిత్రలో కెళ్లాల్సిందేగాని, చరిత్రలో మనుష్యులు మీ దగ్గరికి రారు. వారి కంతటి నిజాయితీ.'

ఏడిసినట్లే వుంది.

'పోనీ మేడ మరో చోటుకి మార్పించండి' అన్నాను.

టపీమని ఒక రాయిలాంటిది అద్దంమేడమీద పేలింది. గాజుముక్క ప్రాకింది. మరో రాయి; మరోటి. మేడ ముక్కలవుతోంది. ఏమిటిదంతా?

‘కిందవాళ్ళు స్తంభాలని కదప్పలేక మేడమీదికి రాళ్ళు విసురుతున్నారు’ అన్నాడు ప్రేతలింగం.

‘ఒక్కు చేరండి’ అని పైకనేశాను

‘నువ్వు వాళ్ళనిచూసి కోర్పగలిగావా?’

ఏ నెవరు? షేక్స్పియర్. ‘ఏదీ మనసారా చెయ్యలేవు. నీకు స్నేహం కావాలి. మనుష్యులు పనికిరారు. ప్రేమ కావాలి, భార్య చాలదు; గట్టిగా, తీవ్రంగా, బలంగా, స్వేచ్ఛగా ఏ ఉద్రేకానికి లొంగిపోవు; అన్ని సగంసగం ఏడుపు; మూతి బిగించి ముద్దుకోసుతావా? చేతులు వెనక్కి కట్టుకొని కౌగలింపా? నీ కన్నీ శాస్త్ర శాస్త్ర, కొంచెం కొంచెం కావాలి. దేనికోసం కృషిచెయ్యవు. ప్రతిదీ లభించాలి చీమ కుడితే ఆపరేషన్; ప్రేమని బుగ్గగిల్లితే తలవంపు—నీ గర్వం, నీఅహం, నీ క్రౌర్యం, నీ కామం, నీ నీచత్వం, నీ అల్పత్వం – అన్నిటికి సాక్షి నీ గాజుమేడ. అది కూలి అందులో హతమవ్వడమే నా విషాదాంత నాటకాంతం – నీ జీవితాంతం...’

రాళ్ళు పడుతున్నాయి పొగ దట్టంగా అలుముకొని, చీకటిచేస్తోంది.

‘పోనీ నన్ను దించివెయ్యండి – మా మనుష్యుల్లోకి, భూమిమీదకిపోతాను’ అని దీనంగా కోరాను.

ఎవరో నవ్వుతున్నారు. ఆ నవ్వు గుర్తుంది – ఐన్‌స్టీన్.

‘నువ్వు భూమిమీదకి పోలేవు’, అన్నాడు కచ్చితంగా.

'ఎందుకు పోలేను?'

'నువ్వు నలభై ఏళ్ళకితం గాజు మేడ పూర్తిచేశావు. భూలోకం కాలమానం ప్రకారం ఇప్పటికి మరో నలభై ఏళ్ళ యింది. నీ ఆయుర్దాయం డెబ్బైఏళ్ళు. అంటే ఏమన్నమాట!'

బిక్కమొహం వేశాను.

'నీకు లెక్కలు రావు. నువ్వు చనిపోయి పదేళ్ళయింది, మీ కాలమానంప్రకారం'.

'అమ్మయ్యో బాబో' అంటూ శోకాలు మొదలెట్టాను.

'ఏడవకు. చచ్చినా, బ్రతికినా నీలో మార్పులేదు. ఏదో కృషిచేసి, ఏకాంతంగా ఆలోచన సాగించి, దీక్షతో మహా కార్యం సాధిస్తానన్నావు, మొదట్లో. నువ్వు సాధించిం దేమిటి? చచ్చింతర్వాతకూడా ఆ చేష్టలే. ఆ అవతారమే, ఆ తికమక ఆలోచనలే. కాబట్టి పాఠం నేర్చుకో. బ్రతికుండగానే నువ్వు ఏదన్నా సాధించాలి, చచ్చింతర్వాత కాదు'.

'ఇంక నే నెక్కడ బ్రతికేది – ఇంతటితో సమాప్తే'

నీ లోకం లెక్కలప్రకారం సమాప్తే. కాని మరో గోళంలో, మహో దృక్పథంతో, నువ్వు బ్రతికేవున్నావు. అదే మానవుడి చరిత్ర. దూరంగా ఆ గోళం కేసి చూడు. అందు లోంచి చూస్తే నువ్వసలు పుట్టనేలేదు.

'మరి ఈ అనంతవిశ్వంలో . . .'

'విశ్వం అనంతం కాదు. దానికి పరిమితి వుంది. నువ్వను కున్న యీ విశ్వంలో ప్రయాణంచేస్తే, మళ్ళా తిరిగి యిక్కడికే చేరుకుంటావు. శూన్యం గుండ్రంగా, వొంగివుంది. బత్తాయి పండుమీద చీమ నిరంతరం తిరుగుతూ, విశ్వం అనంతం అను కుంటుంది. అంతే నీ బ్రతుకు'.

చచ్చినవాడికి—నా కీ మేడలో కాపరం ఏమిటి? ఏదీ ఒక్క రాయి యివ్వు, పగలకొడతాను. ఈ గాజుపెంకులన్నీ కూలి క్రింద మనుష్యులమీదపడి చస్తారు. నా కసి తీరుతుంది'

'చచ్చినవాడివి ఇప్పుడైనా దయలేదా? మనుష్యుల్ని ప్రేమించలేవా? నీ గాజుమేడ నువ్వే పగలకొట్టుకో — కాని క్రింద మనుష్యులమీద పడదు. నకో గోళంవైపు ఆకర్షింపబడే అణువులు గాజులో వెయ్యించానని చెప్పానుగా. ఈ ముక్క లన్నీ మరోగోళంలోకి పోతాయి.'

'మరి నేను?'

'ఇంకా 'నేను' అనే భావిస్తున్నావా? ఇంక నువ్వు లేవు. ఆ గాజుపెంకులమధ్య ధ్వంసమై పరిమితిగల విశ్వంలో, గుండ్ర ముగా తిరిగి తిరిగి యిక్కడికే చేరుకుంటావు'

మనుష్యులు వేసిన రాళ్ళలో ఒక రాయి తీసి బురుజు మీాద విసిరాను. అందులో 'రవివర్మ' కూర్చుని ఏవో చిత్రా లకి మెరుగులు పెడుతున్నాడు. అతనికి తగిలింది రాయి.

అతనికి కోపంవచ్చింది. ఆ సీసాలు, ఆ కుంచెలు తీసి బురుజుకేసి కొట్టాడు. ప్లాటో వాయిస్తున్న 'హార్ప్' తీగలపై అపశ్రుతులు మోగించి నా మొహాన కొట్టాడు.

'ఈ సగంచచ్చిన మానవుడు చరిత్రలో అమరులమైన మనల్ని కించపరిచాడు; దూషించాడు—పైగా రాళ్ళతో హింసి స్తున్నాడు. మనం అతనికోసం పడిన శ్రమంతా వృథాఅయింది. కృతఘ్నుడు; ఊరుకుంటారేం! ఇతన్ని అనామకుడుగా చేసిపా రెయ్యండి. తన్నండి, హింసించండి' అంటూ 'సిసిరో' 'శ్రీనివా సశాస్త్రి'లు తమ గంభీరోపన్యాసాలతో పురిగొల్పుతున్నారు.

పిరమిడ్లు పునాదబీకి ఆ రాళ్ళతో నా గాజు మేడని పగలగొడుతున్నారు. హంపి, హరప్ప, మొహంజదారో, చైనా, హాడ్రియన్ గోడలు – అన్నీ పునాదలాగి నా మేడని కొడుతున్నారు. క్రిందినుంచి మనుషులు రాళ్ళతో నేలని పేలుస్తున్నారు. పైన, కింద, ఎడమ, కుడి అన్నివైపులనుండీ రాళ్ళు పెంకులు, బాణాలు, గొడ్డళ్ళు, వారలు, కంచుచెంబులు, ఇనుపబల్లాలు, విమాన విధ్వంసక తుపాకులు, ఆటంబాంబులు అన్నీ పేలిపోతున్నాయి.

పెద్ద చప్పుడైంది. చరిత్రలో స్త్రీలు ప్రియుల్ని తమ రొమ్ములమీద హత్తుకున్నప్పుడు చేతిగాజులు పగిలినచప్పుడు; సముద్రగర్భంలో కోటి ముత్యపుచిప్పలు విడి ముత్యాలు పగిలినట్లు, పగతో నియంతలు పళ్ళు పటపట కొరికినట్లు, బీదలైన వృద్ధులు చలికి తట్టుకోలేక కొట్టుకుంటున్న పళ్ళను బిగించినట్లు, ప్రేమతో దైవం పిలుస్తుంటే వినిపించుకోక సమాధిలో కెళ్ళిన భక్తుల గుండెకాయలు పగిలిన చప్పుడు . . . నా గాజు మేడ కూలింది.

* * *

జారిపడి ముక్కలైంది టీ కప్పు. పెండ్లికి స్నేహితుడిచ్చిన కానుక టీసెట్టు – సెట్టులో మిగిలిన ఒక్క టీకప్పు. మిగతావి, వారూ వీరూ తీసుకుపోయ్యారు. ఇదొక్కటే మిగిలింది. ఇది కాస్తా పగిలింది. ఆ సమయంలో ఆమె స్నానానికెళ్ళడం ఒక అదృష్టం. గబగబ పగిలినముక్కలు ఏరి, ఎత్తి పారేస్తూ, ఆ కొద్ది విషాద మధుర క్షణాలలో నే కన్న పగటి కల నా గాజు మేడ!

4 7 1 : టూ స్కా

(ఆమె చెప్పినట్లుగా)

శనివారం కోర్టుంటుంది గనుక మూడుగంటల మేటనీ చూచి, అల్లా బీచికి వెళ్ళి ఎనిమిదింటికి యింటికి రావడం వారికి మామూలు. అట్లాంటిది ఆదినం ఆరింటికే వొచ్చి తలుపు తట్టారు. ఇంతచప్పున వొచ్చారేమిటా అనుకుంటూ తలుపు తీశా.

'ఇవాళ మీ రావణాసురుడు కనిపించాడు' అంటూ ఎందుకో నవ్వుకుంటూ కుర్చీలో కూర్చున్నారు. నా కర్థం కాలేదు. ఫ్లాస్కులో కాఫీ కప్పులో పోసి చేతికిచ్చి ప్రశ్నార్థకంగా వారికేసి చూశాను.

'......?'

'అతనే' మీ రావణాసురుడు పద్మరాజు' అన్నారాయన. నాకు చాలాభాగం అర్థమైంది. కాని తెలీనట్టే.

'ఎవరండి?' అన్నాను.

'మీ చిన్నప్పటి పద్మరాజు.'

నాకు పూర్తిగా తెలిసింది.

'నిజంగా? ఎక్కడండి — ?' కత్తిలేని కుతూహలాన్ని కనుబొమ్మల్లో ప్రకటించా. ఆయన 'మీ పద్మరాజు' అన్నందుకు నాకు కోపంరాలేదు. 'మీవాడు', 'మీవూరు', 'మీ తాలూకు —' అంటూండడం ఆయనకి బాగా అలవాటు. మన

స్నలో ఏదో పెట్టుకుని అనడంకాదు. నాకు చూపే ఆంతరంగిక గౌరవాలలో అల్లా అనడం వొకటి.

'సినిమాలో కనిపించాడు.' సగంఆటలో దీపాలేశాను. అప్పుడు నాపక్కనే కూర్చున్నాడు. కప్పు బల్లమీద పెట్టారు.

'ఆయనే పద్మరాజని మీ కెట్లా తెలుసు? ఇదివరకు చూళ్ళేదుగా.'

'చెప్పనీ. మీ దేవ్రా రన్నాను. నీవ్రూరిపేరే చెప్పాడు. తనపేరు చెప్పాడు. సుందరం యిక్కడే వుందన్నా. 'అహా, అల్లాగా' అన్నాడు.'

'ఐతే యింకా జ్ఞాపకంవున్నా నన్నమాట.'

'మిమ్మల్ని గురించి చాలాసార్లు చెబుతూ వుండేది సుందరం' అన్నాను. విని వూరుకున్నాడు.'

'ఇప్పు డేంచేస్తున్నాట్ట?' అన్నాను, ఏదో అనాలి గనక. ఎమ్. ఏ. పూర్తిచేశాట్ట'

'అబ్బా. పెద్దచదువే వొచ్చిందే. చిన్నప్పుడు చదువు రాదనుకునేదాన్ని. వెర్రిబాగులాడిలా కనిపించేవాడు.'

'అవును' సూటూ గీటూ వెయ్యకపోతే శుద్ధఅమాయకుడులాగే వుండును.' తువ్వాలు పైనవేసుకుని, 'బీచి' కని బయలుదేరారు.

'ఉద్యోగంమాట చెప్పాడా?' అని, మెట్లమీది కొచ్చి అడిగాను.

'అదే్ లేదు. ఏదీ, యింతలో దీపాలార్పేశారు. ఆట ముగిసి దీపాలేసింతర్వాత చూస్తినిగదా, అక్కడ లేనేలేడు, ఎప్పు డెళ్ళిపోయ్యాడో!'

పద్మరాజునిగురించిన ఈ చివ్వరివిషయం ఆరాత్రి నన్ను నిద్రపోనిచ్చింది కాదు. అతన్ని తల్చుకోనిరోజు లున్నాయనడం నన్ను నేను మోసంచేసుకోడంలో చేరుతుంది. అతన్ని గురించిన ఆలోచనలు నాకు భయం, ఆశ్చర్యం, సంతోషం గలగచేస్తాయి ఈ మూడింటిలో ఆశ్చర్యం ఎక్కువ. అతన్ని బాగా జ్ఞాపకానికి తెచ్చుకున్న తరవాత నాలో ఎల్లాంటి మార్పుకలిగిందీ తెలుసుకోడానికి చాలాసార్లు అద్దంలో కూడా నా ముఖం చూసుకునేదాన్ని.

మావారు చెప్పినవిషయాలని బట్టి అతను నన్ను మరచి పోయ్యేవుంటాడని స్థిరపడింది. సినిమా అవకుండానే ఎక్కడ మాట్లాడాల్సివొస్తుందో అని వెళ్ళిపోయిన అతని ప్రవర్తన నాకు కోపంకూడా కలగజేసింది. ఎందుకంటే, అతన్నిగురించి ఎవరేమనుకున్నా ఎవళ్ళకీ అతనిమీద కోపంరావడం అసంభవం. అత నట్లాంటివాడు. నాకే కోపం రావడాన్ని బట్టి ఆ సినిమాలో మనిషి నిజంగా పద్మరాజు కాడేమో ననిపించింది. కాని మావారు ఇట్లాంటి విషయాల్లో ఎన్నడూ పొరబాటుపడరు.

* * *

అవన్నీ పదహారు సంవత్సరాలనాటి సంగతులు. పద్మరాజు తండ్రి, మా నాన్నా ఒకేవూళ్లో మూడుసంవత్సరాలు వుద్యోగంచేశారు. వాళ్ల ఇల్లు మాయింటిపక్కనే. నాకూ అతనికీ మొదట్లో ఎల్లా స్నేహం కలిసిందో నాకు జ్ఞాపకంలేదు. ఒకరోజున అతను ఎగరేసిన గాలిపటం మా దొడ్లో చెట్లమీద యిరుక్కుంది. మా దొడ్లో కొచ్చి చెట్టెక్కుతుంటే నేను 'ఎవరది?' అన్నాను. 'గాలిపటం' అన్నాడు. అతను స్నానం

చెయ్యగానే, కాపింగు మవ్వకోకుండా వుంటే చాలా ఆకర్ష ణీయంగా వుండేవాడు. బుగ్గలు, పిల్ల బట్టలా మెత్తగా, వెలుగుతో మెరిసిపొయ్యేవి. తీర్చిన ఆముఖంలో యే ఒక్కస్థలాన్నీ చూడనీకుండా, చిన్న వొంకల వెంట్రుకలు నుదురుమీద పడి గంతులేసేవి. కళ్ళు ఎవరికేసీ చూస్తున్నట్టుగా వుండవు. ఎంతో అమాయకంగా, దీనంగా, అర్థశూన్యంగా మెరిసిపొయ్యే కళ్ళతనివి. ఆ కనురెప్పలు? బొమ్మల్లోకూడా అంత నమ్మరాని వాటిలా వుండవు. వాటిని కత్తిరించి నా కళ్ళకి అతికించుకుందా మనుకునేవాన్ని. ఎప్పుడోకాని నవ్వేవాడు కాడు. నవ్వినప్పుడు నన్ను నేను మరిచిపొయ్యేవాన్ని. గాలిపటంకోసం అతను కొమ్మల్లో అవస్థపడుతుంటే నేను నిర్ఘాంతపోయి నిలబడి పొయ్యాను. దారం తెగి గాలిపటం ఎగిరిపోయింది. దాంతో నామనస్సూ ఎగిరిపోయింది.

* * *

మొదట్లో అతనూ నేనూ కలసి, రోడ్లమీద రైలాట ఆడుకునేవాళ్ళం. అతను ఇంజెను. చొక్కా పట్టుకుని వెనకాల గార్డుపెట్టెలా నేనూ. ఈల వూదేవాన్ని; అతను 'కొకోకొక్' అని చెవులు గింగిర్లెత్తేటట్లు కూసి, 'ఛక్ ఛక్' అని చప్పుడు చేస్తూ రెండుచేతుల్నూ పైకీ క్రిందకీ తిప్పుతూ, గంతులేస్తూ లాంతరుస్తంభందాకా పరుగులెత్తేవాళ్ళం. మధ్యమధ్య నిలబడి గూడూర్' అని కేక వేసేవాడు. నేను 'టీ' 'సోడా' 'చుట్టా' 'సిగిరెట్' అని అరిచేవాన్ని. ఇల్లా పరుగులెత్తుతూ ఆడుకోడమేకాని, ఎప్పుడూ కబుర్లుచెప్పుకొనేవాళ్ళం కాదు. చాలా కాలంనుంచి కలిసివున్న వాళ్ళలాగా, క్రితంజన్మలో బాగా

పరిచయంవున్న వాళ్ల మాదిరి మాకు మాటలే కనిపించేవి కావు మొదట్లో. రైలాట ఆడుకుంటుంటే, మానాన్న ఆఫీసునుంచి రావడం చూసి, నేను అతనిచొక్కా వొదిలేసి ఇంట్లోకి పారిపొయ్యాను. నే నింకా వెనక వున్నాననుకునే అతను 'ఛక్ ఛక్' అంటుండగా మానాన్నవచ్చి చొక్కాపట్టుకుని 'నన్నెక్కనిస్తావా నీ రైలుకి?' అన్నారు.

'ఇది బూడ్సుబండి కాదు. మనుషులెక్కేది' అన్నాడు.

'ఓరి తుంటరీ!' అన్నాడు మా నాన్న 'ఇంజన్ నీళ్లకెడుతోంది' అని వాళ్ళయింట్లోకి పొయ్యాడు.

తరవాత కొన్నాళ్ళు మాదొడ్లో 'రాముడూ, సీతా' ఆట ఆడుకునేవాళ్ళం. మా రామాయణంలో లక్ష్మణుడు లేడు.

'నాకు ఆ లేడిపిల్ల కావాలి' అనేదాన్ని. వెంటనే అతను చీపురుపుల్ల తీసుకుని మేకపిల్లవెంట పడేవాడు. అది నిజంగా అందేదికాదు. ఆటమాట మరిచిపోయి, దాన్ని పట్టుకోడంకోసం వీధులన్నీ తిరిగి కొన్నిగంటలదాకా వొచ్చేవాడే కాదు. లేడిపిల్ల చిక్కకూడదని జ్ఞాపకంవొచ్చేది కావును, యింక రావణాసురిడి వేషం వేసేవాడు. అట్టతలకాయలు కత్తిరించి మసిబొగ్గు నీళ్ళల్లో కలిపి కోరమీసాలూ, కళ్ళు గీసి తలకి చుట్టుకుని 'బియ్యం పెట్టు' అంటే నేను బస్తాలోబియ్యం అతనిచేతులో వెయ్యగానే, నన్ను లాక్కుని గడ్డివాముమీదికి తీసుకుపొయ్యేవాడు. అది రావణాసురిడి విమానమంట. ఆవుమూడ గడ్డిలో ఆడుకుంటూ మాకేసి చూసేది. అది జటాయువుట. ఒకరోజున పెద్ద ఆవు మా గడ్డిమేటిదగ్గఱికి చక్కావొచ్చింది. దాని కొమ్ములు మాకు దగ్గర్లో వున్నాయి. నాకు చాలా భయమేసింది. పాలేరా

త్తొచ్చి దాన్ని తోలేశాడు. అది దూరంగా వెళ్ళేదాకా రావణాసురుడు విమానం దిగలేదు. ఇంతవరకూ మాత్రం, మావారికి తెలుసు.

* * * *

మరికొన్నాళ్ళు వాళ్ళింట్లో 'మొగుడు పెళ్ళాం' ఆట ఆడుకునేవాళ్ళం. వాళ్ళింటికి పెద్దవాడ్డి లేదు. అందుచేత డాబా మీదికి చేరి మడతమంచాలు రెండువాల్చి, దుప్పట్లు చుట్టూ కిందకి లాగి మంచాలకింది చాపని ఇల్లుగా భావించేవాళ్ళం' కానీ కారప్పూస కొని లక్కపిడతలోపోసి, ఇటికమీదపెట్టి, తంతంతా జరిపి అన్నంకింద వొడ్డించేదాన్ని. తరవాత వేటకని వెళ్ళేవాడు. పావుగంటలో వీధిలోని నల్లకుక్కపిల్లకి తాడు కట్టి తీసుకొచ్చేవాడు. 'ఇవాళ వేటనుంచి ఏంతెచ్చారు?' అని అడగ్గానే 'ఇదిగో యీ సింహాపుపిల్ల వొక్కటే దొరికింది' అనేవాడు. చాపలమీద పడుకునేవాళ్ళం. నేను కాళ్ళుకూడ పిసికేదాన్ని. కాలెండర్ కాగితాలమీద చాకలిపద్దు వేసేదాన్ని. అతను నిద్రపోయినంతసేపూ కనుబొమ్మల్ని లెక్కపెట్టడమే కాని నిద్రపట్టేదికాదు. గంటలో పెద్దగాలి ప్రారంభించి కారప్పూస పొట్లాన్ని తీసుకుపోయింది. మా గుడారం కదిలిపోయింది. 'అయ్యో ఇల్లుకూలింది. లేవండి' అని అతన్ని లేపాను. 'పెద్ద డాబా కడదాం పద' అని మెట్లుదిగాం. మా స్థితి చూసి సింహాపుపిల్లకి కోపంవొచ్చి మొరిగింది.

* * *

'ఇవాళ మీ ఇంజన్ డ్రైవరు కనిపించాడు' అన్నా రాయన.

'......?'

'మీా గూడూర్' అని నవ్వి పిల్లాడిలాగ 'కొక్కొకొక్' అని కూసి చేతులు వూగించి గదిలో పచార్లుచేశారు. నా కర్థ మైంది.

'ఎక్కడ?'

'ట్రాంబండిలో, ఏదో పెద్ద పరీక్షకి కట్టాట్ట. పరీక్షకి రెండురోజుల్లో ఢిల్లీ వెడతాడుట. అది ప్యాసైతే మంచి వుద్యో గం దొరుకుతుందట...'

'మనింటికి రమ్మనలేకపోయ్యారా?'

'అందామనుకున్నా. ఇంతలో 'నే వెడతా' అని ట్రామ్‌లోంచి దిగిపోయ్యాడు.'

'మకాం ఎక్కడో?'

'ఏం చెప్పందే. బండిలోజనం మమ్మల్ని మాట్లాడుకో నిస్తేనా, కాళ్ళు తొక్కేవా డొకడూ, వొళ్ళో కూచునే డొకత్తె......'

*　　　*　　　*

నా కీచర్య మళ్ళీ ఆరాటం కలిగించింది. మావారు ఏ మన్నా అనుకుంటారేమో ననుకుని అల్లా సిగ్గుపడి వెళ్ళి పోయ్యాడా! కాని సిగ్గుకీ, దాపరికానికీ కారణాలు లేవే. వెనకటి రోజులు నాకు మళ్లా తెరమీాద బొమ్మల్లా కనిపించేవి. బాగా చిన్నతనంలోనే నాకు పెళ్ళి స్థిరపడినరోజునకూడా నేనూ పద్మరాజూ వాళ్ళదొడ్లో చాలాసేపు కలిసి కూర్చున్నాం. 'నాకు పెళ్ళి' అని సిగ్గుతో తలొంచుకున్నా. 'భలే, భలే. నాకు కొత్తచొక్కా వొస్తుంది' అన్నాడు. పెళ్ళంటే ఏమిటో,

ఎట్లాంటి త్యాగాన్ని కోరుతుందో అభిప్రాయమే లేదు మా యిద్దరికీ.

'నేనూ చేసుకుంటా పెళ్ళి, మీనాన్ననడిగి' అని మూతి బిగించి జాలిగా చూశాడు.

'నీ పల్లకీలో కూచోనా?' అన్నాడు.

'అమ్మో!'

'పోనీ పల్లకీకింద నడుస్తా. మధ్యలో ఆగినప్పుడల్లా కారప్పూస పెడుతూండు, ఏం?'

ఆ అమాయకం నాకు మరుపురాదు.

మధ్యలో మేం దెబ్బలాడుకునేవాళ్ళం కూడా. ఎందుకో తెలియదు.

పొద్దున్నే నాగదిలోకొచ్చి 'నీకూ నాకూ' మాటల్లేవ్. తెలుసా, మా డాబామీదికి చూడొద్దు' అనేవాడు.

'ఇవ్వాళెందుకు మాట్లాడావ్?' అన్నా.

'ఇంకనుంచి మొదలు. ఒకటి, రెండు, మూడు—' అని బుగ్గలు చేతుల్తో కొట్టుకుని కనురెప్పలు పీక్కున్నాడు.

ఒకరోజు సాయంత్రం మా తోట్లోకొచ్చి నా మంచానికి ఎదురుగా కూర్చున్నాడు.

'మీవూళ్ళో ఓ అమ్మాయి వుందట' అని మొదలెట్టాడు.

'నాతో ఎందుకు మాట్లాడతావ్?'

'నీతో మాట్లాడ్డంలేదు. ఆ గడ్డిమేటితో మాట్లాడుకుంటున్నా. ఉంటే ఏమైందిట, ఆ అమ్మాయి పెళ్ళిట. ఆవలింగా, ఆవూళ్ళోనే ఓ అబ్బాయి వున్నాడట.' నేను చెవుల్లో

వేళ్ళు దోపుకున్నా, వినడాని కిష్టంలేనట్టు. ఇంతలో 'పద్మా' అంటూ వాళ్ళమ్మ చక్కావొచ్చి నేస్తా రొచ్చారని బరబరా యీడ్చుకుపోయింది.

'ఆ అబ్బాయిని వాళ్ళమ్మ యీడ్చుకుపోయిందిట' అన్నా, అతని కథని అందుకొని పూర్తిచేస్తూ.

'మళ్లా వొచ్చి తంతాట్టలే. ఐతే మరిచిపొయ్యాను. నాతో ఎందుకు మాట్లాడతావ్?' ఇంట్లోకి వెళ్లాడు.

ఆరాత్రే ఎనిమిదింటికి వాళ్ళ డాబామీదికి వెళ్లాను. అతను నిద్రపోతున్నాడు. చెవులో అగ్గిపుల్ల పెట్టాను. ఖంగారు పడి లేచి ఆవులించి చప్పుడుకాని చిటికలేసి, నాముఖాన్ని తన రెండుచేతులతో దగ్గరకు లాక్కున్నాడు మా యిద్దరిముఖాల మధ్యా వాతావరణం గొప్ప పరిమళంతో బరువెక్కిపోయింది. అది సంపెంగ, మంచిగంధం, గులాబీ కలిపితే వొచ్చే సువాసన. ఆ దగ్గరతనం, ఆ వేడి—ఆ సౌందర్యం నే భరించలేకపొయ్యాను. ప్రతిరాత్రీ లోకంలోని కోటానకోట్లు స్త్రీ పురుషులూ, దేనికోసమో వెతుకుతున్నట్లు, వొకళ్ళ పెదవులకోసం వొకళ్లు తడుముకుంటారు. ముద్దుపేరు చెప్పి, యింతమందీ వెదికేది, ఎక్కడో యథార్థమై వుండాలి! అదేమిటో నాకు తెలీదు. అతను ముద్దుకోసం నా నోరు వెదకలేదు. ఆ యథార్థం మా యిరువురి మనస్సులలోనూ ఆనాడు, వుండి వుంటుంది. అప్రయత్నంగా వెనక్కిలేచి నిలబడ్డాను. తన బొటనవ్రేలుతో చూపుడు వ్రేలిని నొక్కి నా చెక్కిలిమీద కొట్టాడు. చురుక్ మని తగిలి కొంచెం మండింది. తొందర్లోనే ఆ మంట పోయినందుకు దిగులుపడ్డాను. నాప్రక్కనే కూర్చొని ఏవో కబుర్లు మొదలె

ట్టాడు. 'ఆపళంగా, పల్లకీలోంచి పెద్దభూతం ...అగరొత్తులు వెలిగించి చెయ్యికాలింది...' నేను వింటూ నిద్రపొయ్యాను అక్కడే. 'పువ్వులు... మాంచిమాంచి టోపీలు ... పులి... ఎయ్, వూరుకో...అమ్మదొంగా' అట్లాంటి మాటలు నిద్రలో వినిపిస్తానే వున్నాయి నాకు. నిద్రలేచి చూస్తినికదా, అక్కడ లేడు. నే నింతవరకూ మళ్లా అతన్ని చూడలేదు.

* * *

ఐదు నెలలు గడిచాయి. ఆరాత్రి ఉదయశంకర్ డాన్సు చూసి మావారు పదింటికి యింటికి చేరుకున్నారు.

'ఎట్లావుంది?' అన్నాను అన్నం వొడ్డిస్తూ.

'ఏం చెప్పను ఇంద్రలోకం అంటూవుంటే అల్లా వుండి వుంటుంది. నిన్నుకూడ తీసుకెళ్లాల్సింది. అబ్బ, ఏం జనంతో క్రిక్కిరిసిపోయిం... ఆ 'సిమ్‌కీ' పొట్టిగా అచ్చుపార్వతిలా తయారయి, ఏం ఆడిపోయింది! నాకు నిజంగా వాళ్ళతో లేచిపోదా మని పించింది. కాని నేను వాళ్ళట్రూపులోకి ఆఖరికి తబలావాయించేందుకేనా పనికిరాను ... ఆవకాయ వద్దు ... చాలు, చాలు'. నేను యీావర్ణనలనీ, బొమ్మల్నీ చూసి వూహించుకుని ఆనందపడాల్సిందే. ఏమీ మాట్లాడలేదు.

చెయ్యి కడుక్కుంటూ అన్నా రాయన 'మరచి పొయ్యాను, మీ పద్మరాజుకూడా వొచ్చాడు డాన్సుకి. నాకు చాలా దూరంగా వున్నాడు. మధ్యలో నన్నుచూసి నవ్వాడు కూడా.'

'ఢిల్లీనుంచి వొచ్చాడన్నమాట.' ఏదో అనకపోతే ఎట్లా మరి!

'ఏమో? నేం మాట్లాడుకోలేదు. అతనితో అతని భార్యకూడా వుంది. తెర దిగినప్పుడల్లా ఆ అమ్మాయిని చూడడమే సరిపోయింది, హాల్లో జనానికి.'

'నిజంగానా? అంత బాగుందేం?'

ఆయన నవ్వుతున్నారు.

* * *

ఈవిషయం నాకు కొత్తది. పద్మరాజు పెండ్లవుతుంతన్న సంగతి నావూహాకే తట్టలేదు. అంత అందమైన పెండ్లామని వినగానే నాకు ఈర్ష్యబదులు జాలి కలిగింది. పాపం! ఆ పిల్లకి ఏం తెలుస్తుంది? అతను ఆ అమాయకత్వాన్ని గోల్పోయి, అందరిలా వ్యవహర్తగా మారిపోయివుంటాడు. ఆరోజులు మళ్ళా జ్ఞాపకానికొచ్చి బాధ కలిగించాయి. మా చిన్ననాటిదినాల్లో సూర్యోదయమే గొప్ప అదృష్టలాం తోచేది. తెల్లవారగానే ఎంతో వుత్సాహం, తత్తరపాటు, సంతోషం. వానకురిస్తే కాగితపు పడవల్ని నీళ్ళల్లో వొదిలి సప్తసముద్రాలలోకి నెట్టుకుని పొయ్యేదాన్ని. ఆ గాలి, ఆ చెట్లు, దుమ్ము, ఆకాశం – అన్నీ మాకోసం నిర్మించబడినట్టుగా వుండేవి. ఆ ప్రకృతికీ మాకూ ఎంతో బాంధవ్యం. ప్రతివొస్తువూ, ఎప్పుడో ఎరుగున్నదానిలా తోచేది. శరీరంలో శక్తులు కదిలి నాట్యంచేసేవి. ఈలోకంలో సమస్యలు లేవు. మా ప్రయత్నం, ఆలోచనా లేకుండానే, మాకే ప్రపంచరహస్యం అర్థమైంది అనాడు. అదేమిటి? ఇంక నాకు తెలీదు.

మరిప్పుడో? పెద్దదాన్నయ్యాను. సూర్యోదయంకోసం ఆవులిస్తూ కాచుకోడంలేదు. గ్రహాణంపట్టినప్పుడు తప్ప

చంద్రుడిని చూడను. వేసంగి వొచ్చిందంటే ఎంతో అవస్థ. చెమట. గజందూరంలో మనిషివునికిని సహించలేను. చిరాకు. ఆ ఏప్పు పేలకం, ఆ తడి తువ్వాళ్లు — నాకు భయమే స్తుంది. పద్మరాజుని తల్చుకుంటేనే నా ముఖంలోకి వెనకటి చక్కదనం వొస్తుందేమోనని అద్దంలో చూసుకుంటా. కడుపులో గాభరాగా వుంటుంది. ముఖం బండబారింది. పెదవులు సుకుమారాన్ని పోగొట్టుకున్నాయి కంటికింద బెదరించే ముడతలు, తల్లో లెక్కలేనన్ని తెల్లవెంట్రుకలు. ఇంతే జీవితం. ఆనాడు నేనూ అతనూ కలసి జీవించాం. ఈనాడు జీవితాన్ని ఆలోచిస్తూ, వితర్కించుకుంటున్నా. అబ్బ, భయమేస్తుంది. నాకు జబ్బుచేసి మూలుగుతుంటే ఆయన వింటూ కూర్చోడం. ఈ కతులు, ఈర్ష్యలు, పోటీలు, పట్టుదల్లు—పోను పోను, దారి సన్నపడి, ఆ కాలం చీకటైపోతుంది. వెనుక తెలుసుకున్న రహస్యం మళ్ళా దొరకదు. ఆ రహస్యాన్ని ఎట్లా ఆనాడు తెలుసుకున్నా కూడా చెప్పలేను.

పద్మరాజు నన్ను మోసంచేసి, తనే ఆ రహస్యాన్ని దాచుకున్నాడని నా అనుమానం. చీకట్లో కూర్చుంటే ఎవరో ప్రక్కన నిలబడినట్లు తిరిగి చూస్తా. కనురెప్పలమీద పెద్దబరువు. వెలుగు, నా కళ్ళు భరించలేవు. శాలువా కప్పేసుకుంటా. కాని ఇదంతా నా భ్రమ కావొచ్చు. అతనుమట్టుకు నాలా మారి వుండకూడదూ? గడ్డం బిరుసెక్కి, కంఠం బొంగురుపడి, అసహ్యమైన మీసాల ముక్కలు—టూత్ బ్రష్‌ని తారులో ముంచినట్లు – కుళ్ళుభావాలతో, తలనొప్పితో – అతను దేవలోకపు పురుషుడా? నా వూహా నిర్మించిన మహారణ్యంలో వోపకనిపించ

వంలేదు. ఆనాటి రహస్యం తాలూకు వెలుగులు నా గుండెల్లో లేకపోలేదు. కాని అవి యీ అనంతమైన చీకటిని వెలుగు చెయ్యలేవు. అదే నా దిగులు. ఇందులో రహస్యమైన సంతోషం' తృప్తి లేకపోలేదు.

*　　　　*　　　　*

నెల గడిచింది. ఆదివారం. సూవారు పదింటికి బజార్నుంచి ఏవో తెచ్చి, నే అక్కడ లేననుకొని డ్రాయర్లో పెట్టారు. నేను వాటిని గురించి ప్రశ్నించలేదు.

'మళ్లా మీ పద్మరాజు కనిపించాడు' అన్నారు. నేను డ్రాయరు కేసి ప్రశ్నార్థకంగా చూశా.

'పరీక్ష ప్యాసయ్యాట్ట రెండు నెల్లలో ఉద్యోగం ఆర్డరు వొస్తుందట...'

'బాగుంది. అబ్బ, ఎంతవా డయ్యాడండి. పోనీలెండి పాపం, అదృష్టవంతుడు. పెళ్లాంకూడా వుందా?'

'అబ్బే; పుట్టింటికి పంపేశాట్ట'.

'ఇప్పు డింతకీ ఎక్క డుంటున్నా డు?'

'వై. ఎమ్. సి. ఏ. లో సాయంత్రం 'టీ'కి రమ్మన్నాను. తప్పకుండా వొస్తానన్నాడు. నాలుగింటికే సిద్ధం చెయ్యాలి. ఇంకా ముగ్గుర్ని కూడా పిలిచాను. ఐస్ క్రీమ్‌కి ఆర్డరిచ్చాను. 'ఉప్మ' 'టీ' నువ్వే చెయ్యాలి... ఆరుగంటలకి సినిమా ప్రోగ్రాం కూడా పెట్టాం. నువ్వూ రావాలి...'

'నామాట కేంలెండి'.

*　　　　*　　　　*

మధ్యాహ్నం రెండుగంటలకే ఆయన నిద్రనుంచి లేచి కాఫీ త్రాగి ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయ్యారు. మాఇంటిబాకా నాకు

వంటిట్లోనే సరిపోయింది. పావుగంటలో స్నానంచేసి కొత్తచీర కట్టుకొని, హాల్లోకి రాగానే నాదృష్టి డ్రాయరుమీద పడింది లాగి చూశా. అందులో కాగితంతో చుట్టిన అట్టపెట్టె వుంది. విప్పి, పైకి తీసి చూశా. ఒకటి బెంగాల్ కెమికల్ వాళ్ళ 'జుల్ఫీ' హేరాయిల్. నేను వెనక వాడిందే. గుప్‌మని వాసనకొడు తుంది. నాకంత యిష్టంలేదు. రెండోది చిన్న ఆకుపచ్చ రంగు పెట్టె. పైన పసుపురంగులతలు చిత్రించి వున్నాయి. మధ్యలో '4711 టూస్కా' అని వుంది. మూతతీస్తే అందులోది బొటన వ్రేలంత సైజుది సెంటుబుడ్డి. అది జర్మనీలో తయారైంది. పక్కన 'దాసెగౌండర్' కంపెనీ బిల్లు కూడా వుంది. సెంటు బుడ్డి ధర 3-8-0. అప్రయత్నంగా సీలుతీసి వాసన చూసి, చీరకి రాసుకున్నా. అది సంపెంగ, మంచిగంధం, గులాబీ కలిసిన వాసన. నాకు ఆనాటి పద్మరాజు ముఖంలోని పరిమళం జ్ఞాపకానికొచ్చింది. కొన్ని పరిమళాలు కొందరు వ్యక్తుల్నీ, కొన్ని దృశ్యాల్నీ స్మరింప చేస్తాయి కాబోలు! హాల్లోకుర్చీలు, బల్లలు సిద్ధంచేశా. నే అల్లిన పువ్వులగుడ్డని టేబిల్‌మీదవుంచి పూలతొట్టిని అమరుస్తూండగా, వీధిలో అడుగుల చప్పుడు, కంఠాలు వినిపించాయి. చప్పున లోపలికి వొచ్చాను. తలుపు సందులోంచి చూస్తూనే వున్నా- మావారు వొక కళ్ళజోడు వ్యక్తిని 'కమిన్ పద్మరాజు' అని కుర్చీలో కూలెయ్యడం.

నేను గదిలో కెళ్ళిపోయి మంచమ్మీద వొర్లి లోపల నవ్వు ఆగక చీరకొంగుని నోట్లో కుక్కుకున్నాను. ఆ వొచ్చి నాయన పద్మరాజు కాడు. అస లెక్కడా ఆ పోలికే లేదు. ఇంతలో వారు లోపలి కొచ్చారు.

'లే, లే, అన్నీ సిద్ధంచేశావా? నువ్వుకూడా వోసారి కనపడు' అన్నారు. నాకింకా నవ్వు ఆగడంలేదు.

'ఎందుకు నవ్వు?'

'ఈ రథాన్ని ఎక్కడనుంచి తోసుకొచ్చారు? ఈయన పద్మరాజు కాడు.'

'పేరు పద్మరాజే!'

'ఆపేరుగలవాళ్ళు ఎంద రుండకూడదు?'

'చంపేశావ్. ఇప్పుడొచ్చిన ప్రమాదంలేదు, పోనీ మరో కొత్తస్నేహితుడు దొరికా డనుకుంటా' అని నవ్వుకొని బైట కెళ్ళిపొయ్యారు.

గంటదాకా వారిసంభాషణ వింటూనే వున్నాను, కళ్ళజోడు పద్మరాజు ఏవో ఆగ్రా, టాజ్‌మహల్‌ను గురించి కబుర్లు చెబుతున్నాడు. ఐదుగంటలు దాటింది. అంతా సిని మాకని ప్రయాణమయ్యారు. మావారు హోల్లో డ్రాయరుతీసి చూడడం నే చూశాను. సెంటుబుడ్డికేసి చూసి 'ఇదెవరబ్బా, విప్పింది...ఓహో – నేనే తీసివుంటాను' అనుకుని, మళ్ళా అందులో పెట్టేసి వెళ్ళిపొయ్యారు.

సెంటుబుడ్డి విషయం చూస్తే ఆయనమీాద నాకు చాలా కోపంవొచ్చింది. ఆయన, అతన్ని నిజంగా పద్మరాజని నమ్మి నాతో చెబుతూ వొచ్చారా, లేక నన్ను మోసంచేసి, అంతా కల్పించి బాధపెట్టాలని సంకల్పించారా, నాకు తెలిసిందికాదు. నన్ను మానసికంగా శిక్షించాలని ఆయన సంకల్పమే ఐతే, ఆయనే పొందారు విజయాన్ని. ఆయన్ని నమ్మాలో, నమ్మ కూడదో ఎట్లా తెలుస్తుంది? పైగా పసిపిల్లాడిదగ్గర నుంచి, ముసలితాతదాకా స్త్రీని నమ్మకూడదన్న ఘోషే కదా!

ముగింపు ఏం తెలుసు

నేనూ ఆమె చిన్నప్పుడు ఒకే కళాశాలలో చదువుకున్నాం. పది హేనేళ్ళ తర్వాత భర్తతో కాపురం చేస్తుండగా మళ్ళా ఆమెను చూడటం జరిగింది. చిన్నప్పటి స్నేహితులు, చదువు, కళాశాలలో ఉపాధ్యాయులు—ఇవన్నీ ముచ్చటించుకుంటూ, వార్షికోత్సవ సందర్భంలో తరగతివిద్యార్థులందరూ కలిసి తీయించుకున్న ఫొటో ఒకటి తీసి, అందులోని వ్యక్తులు ఎవరెవరు ఏం చేస్తున్నదీ, ఎక్కడెక్కడున్నదీ ఆరాలుతీసి స్మరించుకుంటున్నాం. మూలగా నిలబడ్డ ఒక వ్యక్తికేసి చూపించి, 'పాపం మురళి ఎక్కడున్నాడో!' అన్న దామె. 'మురళెవరు?' వెంటనే స్ఫురణకు రాలేదు. 'పావలా ఫ్లూట్ మీద గానంచేస్తుండేవాడట హాస్టల్లో—తెలీదు?' అని అందిచ్చింది. జ్ఞాపకంవొచ్చింది. అతన్ని 'బాల' అనేవాళ్ళం. వేణువాద్యమే కాకుండా, భావగీతాలు కూడా వ్రాస్తుండేవాడు. 'ఎక్కడున్నాడో?'

'ఏమో, నాకూ తెలీదు. అతన్ని మళ్ళా ఎప్పుడూ కలుసుకోడం జరగలేదు' అన్నాను. అక్కడనుండి వొచ్చేసిం తర్వాత 'బాలు'ని గురించిన కుతూహలం హెచ్చింది. 'పాపం మురళి ఎక్కడున్నాడో!' అన్న దామె. ఆ 'పాపం' ఎందుకు? 'బాలు' యిప్పుడెక్కడున్నదీ, ఏం చేస్తున్నదీ తెలుసుకోవాలని అన్వేషణ సాగించాను. ఎందరెందరికో వ్రాశాను.

ఆరాలు తీశాను. నా యత్నాలు ఫలించాయి. 'బాలు'ను గురించి తెలుసుకున్నాను....

'ఏమిటో నువ్వు చెప్పనక్కర్లేదు. నాకూ తెలుసు' అన్నాడు మిత్రుడు శాస్త్రి.

'చెప్పు చూద్దాం' అన్నాను.

ఫలానా అని చెప్పేశాడు శాస్త్రి. ఆశ్చర్యపడ్డాను. సత్యాన్వేషకుడు సాధించే దారుణఫలితాలలో సత్యాన్ని తెలుసుకోడం వొకటి కాబోలు ననుకున్నాను.

నిజంగా జరిగిన ఒక సంఘటన ఆధారంగా ,వొక కథ వ్రాద్దామని సంకల్పించి, ఆ వృదంతం మిత్రుడు శాస్త్రికి చెప్పి చూశాను. కథ ముగింపు ఆశ్చర్యంగొల్పేదిగా వుండాలంటారు విమర్శకులు. ముగింపు యిట్టే చెప్పేశాడు శాస్త్రి. ఇంక నేను కథ వ్రాయడం దేనికి?

ఆధునిక సాహిత్యం వింతమార్గాలు తొక్కి ఎందుకు విపరీతమైన ధోరణులు వ్యక్తంచేస్తోందో కొంచెం అర్థమవుతూంది. నూతనమైన వొస్తువు దొరకదు. ప్రతి విషయం గురించీ, పెద్దలు యిదివరలో వ్రాసేవున్నారు. చెప్పే తీరులో, 'శిల్పం' లో విశిష్టత కనపర్చాలి. ఈ కసరత్తంతా దీని ఫలితమేమో ననిపిస్తుంది. దీర్ఘసమాసాసనం, కామాల వైక్లబ్యం, చుక్కల పందెం, బ్రాకెట్ల మేళవింపు, గద్యకవితల ముష్టియుద్ధం, వికృతప్రయోగా లనబడే నిప్పుచక్రాలగుండా దూకుళ్ళు — యివన్నీ అధునిక సాహిత్య తాలింఖానాలలోని కొన్ని వింతలు. మిత్రుడు శాస్త్రికూడా నాతో ఏకీభవించాడు. అతన్ని గురించి వ్రాస్తూ 'హెమింగ్‌వే ప్రభావం ఈయన

మీాద బాగా కనిపిస్తోంది' అన్నాడట వొక విమర్శకుడు. శాస్త్రి గోల. అత నెప్పుడూ, హెమింగ్వే రచన వొక్కటి కూడా పూర్తిగా చదవలేదట. చదవలేదు మొర్రో అంటే నమ్మేవా ళ్ళెవళ్ళంటాడు. 'ఇందులో పాత్రలన్నీ కల్పితాలు' అంటాడు రచయిత. చాలాభాగం కల్పనాసాహిత్యంలో రసవత్తరమైనది, ముందు రచయిత చెప్పిన యీ వొక్క వాక్యమేమో నని పిస్తుంది.

అంతమాత్రంచేత, భయపడిపోయి కథారచన విరమించ వల్సిందే! శాస్త్రి వొక రచయిత, విమర్శకుడు. రచనకి అతను ఆపాదించే విలువలు వేరు, సామాన్యపాఠకుడు కోరే ఆనందం వేరు. ముగింపు తెలిసిపోయినంతమాత్రాన కథ కుంటుపడుతుం దనుకోనక్కర్లేదు. ఈనాడు అపరాధపరిశోధక నవల చాలా ప్రచారంలోవుంది. పాశ్చాత్యదేశాలలో దానికున్న పలుకు బడి, ప్రచారం మరే యితరరకంరచనకీ లేవనొచ్చు. వీటిల్లో చాలాభాగం హంతకుడెవడో తెలుసుకోడంలో పాఠకుడికి వినోదం, తాత్కాలికోల్లాసం సమకూరుస్తాయి. మరోరకం డిటెక్టివ్ నవలలో, హంతకు డెవడో మనకి ముందే తెలిసిపోతుంది. అసలు కథంతా హంతకుడే చెప్పివేస్తాడు. కాని అత నట్లా ఎందుకు చెయ్యాల్సివొచ్చింది — ఏవిధంగా చేశాడు — అతని మనస్తత్వం ఏవిధంగా అల్లా ఏర్పడింది — కారణాలు, అవకాశం, అవలంబించినవిధానం — వీటిని చర్చించడం, యీ రకం నవలవుద్దేశం. వీటిపట్ల కుతూహలం పాఠకుడిలో ఎప్పుడూ వుంటుంది. పాఠకుడి యీ కుతూహలాన్ని తృప్తిపరచే వుద్దే శంతో యీ రచన సాగించడంలో ఆక్షేపణ వుండదనుకుంటా.

ఆటవిక శాఖవారు జంతువులచర్మాలు వేలం పాడుతున్నారని తెలిసి మా వూళ్ళో చౌదరిగారు — వొక ధనికుడు— పులిచర్మాలు తీసుకురమ్మని పంపితే ఆ వూరెళ్ళాను. ఆటవిక శాఖాధికారినొకరొచ్చి, వారిబంగళాకి తీసుకెళ్ళాడు. అధికారి గారిపేరు మూర్తి. స్నానం చేస్తున్నారు, అల్లా కుర్చీలో కూర్చోమన్నారు. గోడల కేసి చూస్తూ వరండాలో పచార్లు చేస్తున్నాను. గోడలని అడివిమృగాల తలలు — కొమ్ములు, కోరలు, చర్మాలు— అమర్చబడివున్నాయి. ఆటవికశాఖాధికారికూడా కాస్తోకూస్తో భయంకరంగా వుంటాడని నా వూహ. నిజంగా మూర్తి అల్లాగే వున్నాడు. చూడగానే ఏ ఉత్తరదేశవాడనో అనుకున్నా. దగ్గరదగ్గరగా ఆరడుగులఎత్తు — అంతఎత్తుగా వుంటేగాని ఆ శాఖలో ఉద్యోగం దొరకదు కాబోలు — కొంచెం నలుపు. నల్లగుడ్డుచుట్టూ తెలుపు 'జీర', రంధ్రాలు కనపడేట్లు వొంకరతిరిగిన ముక్కు. దట్టమైన కనుబొమలు, తాంబూలంవల్లో పొగాకువల్లో అక్కడక్కడ డాగైనపళ్ళు, పైపెదవిని కప్పిన మీసం, చదరంగా కత్తిరించబడిన తెల్ల వెంట్రుకలతో వైవిధ్యాన్ని తెచ్చుకున్న గడ్డం — అది ఆయనవైఖరి. రాగానే కరస్పర్శచేశాడు. నలిగినవేళ్ళని సరిచేసుగుంటూ కూర్చున్నా. తొందరపనిమీద జీపులో వెళ్ళాలిట — నోగంటలో వొచ్చేస్తాను, యీలోగా అసిస్టెంట్లు చర్మాలన్నీ తనిఖీనిమిత్తమై ప్రదర్శిస్తారు, వాటిని చూస్తూవుండమని చెప్పి, అమ్మగారితో టిఫిన్ విషయం చెప్పవలసిందిగా నౌకర్‌తో మాట్లాడాడు. అటూ యిటూ చూసి లోపలికెళ్ళి వొక తోలుహంటర్ తీసుకొచ్చాడు.

'ఇది అడవిపంది చర్మం' అని హంటర్ చూపించాడు. 'మొన్ననే వేటాడాం.' ఏమనాలో తెలిసింది కాదు. హంటర్ తిప్పుకుంటూ జీపులో ఎక్కాడు. ఊపిరాడక దగ్గినట్లుగా, జీపు నానా భీభత్సం చేసి నిష్క్రమించింది.

ముందుగదిలో బల్లమీద కొన్ని పత్రికలు కనిపించాయి. కాలక్షేపానికి ఏదో పత్రిక తీద్దామని లోపలికెళ్ళాను. పత్రికలతో పాటు ఏవో కరపత్రాలలాగా వున్నాయి. వొకటి నే చదువుకున్న కళాశాలం పూర్వవిద్యార్థుల సమావేశానికి రావలసిందిగా పంపిన ఆహ్వానపత్రం. కవరుమీద శ్రీమతి సీతాదేవి అని వ్రాసివుంది. సీతాదేవి ఎవరు? మూర్తిగారి చెల్లెలా? కూతురా?

నౌకరు టిఫిన్ సరంజాం బల్లమీద పెట్టిన చప్పుడైంది. వెనక్కి తిరిగాను. ఆమె కనబడింది చటుక్కున ఆమె లోపలి కెళ్ళిపోయింది. ఆ వొక్క క్షణంలోనూ ఆమెను పూర్తిగా చూశాననే చెప్పాలి. మొహం అంతా ఆవరించే పెద్ద కళ్ళు. ఎండి ఆనందంతో విడిపోయిన దానిమ్మని స్ఫురింపచేసే వళ్ళు పమిటకొంగుని పాయిలుగా స్ఫుటంగా విడదీసిన ఎత్తయిన వక్షస్థలం – స్త్రీ కాబట్టి – ఇన్నింటినీ క్షణికమైన దృష్టి యిముడ్చుకుంది.

ఇంతట్లోకి 'అసిస్టెంట్' వొచ్చాడు. అతని వెనకాల మరో యిద్దరు నౌకర్లు చర్మాలకట్టలని పట్టుకొచ్చారు. అసిస్టెంటు హాట్టిగా వున్నాడు. కొనప్రాపిరితో అక్కడక్కడ అంటిపెట్టుకుని వున్న సెంట్రుకలసంధ్య నిగనిగ మెరిసే బట్టతల– అటవీశాఖలో వుద్యోగాలని గురించి నే అనుకున్నది తప్పని

ప్రత్యక్షంగా ఋజువుచేస్తున్నా డీ వ్యక్తి. జింక, దుప్పి, సివంగి-చిట్లచర్మాలు చూపిస్తున్నాడు. నా క్కావల్సింది పులిచర్మం. అవి దూరంగావున్న కాంప్ షెడ్ లో వున్నాయట. తీసుకొస్తానని వెళ్ళాడు.

ఆమె మళ్ళా మధ్యగదికిటికీలోంచి చూసింది. నేను మళ్ళా ఆమెకేసి చూశాను. కళ్ళు అంత మరీ పెద్దవి కావు—పళ్లు దానిమ్మని స్ఫురింపజేస్తున్నా అదింకా పచ్చిదానిమ్మే. ఆ చీర మడతలుపడే స్వభావం కలది గాని, రొమ్ములు మరీ అంత స్ఫుటమైనవీ, ఎత్తయినవీ కావు. ఈసారి నా దృష్టిని ఎక్కువగా ఆకర్షించినది ఆమెఎర్రటిపెదవులు. సంధ్యాసమయంలో పటమటాకాశంలో కమ్మిన నల్లమేఘాలని చీల్చిన కడసారి సూర్య కిరణంలా. గుమ్మంలో కొచ్చింది.

'చక్కెరై పోయింది. ఇక్కడ దొరకదు. బెల్లం కొంచెం వేశాను. మరి కొంచెం కావాలా?'

పరాయిస్త్రీని పరీక్షగా చూడటంగూర్చి మనస్సు పీకుతున్నా, ఆమె నెక్కడో చూసినట్లుగా వుండడంవల్ల అల్లా చూశానేమో. ఆమెకూడా అందుకే అలా చూస్తోందేమో!

'మూర్తిగారు—మీకు—'

'మావారే'

'వారు ఏ కాలేజీలో చదువు—'

నవ్వింది.

'నన్నింకా గుర్తు పట్టలేదా?'

నేనూ నవ్వాను. ఇప్పుడు గుర్తుపట్టాను. ఆమెని సీతారామమ్మగా కళాశాలలో ఎరుగుదును. తాశీల్దారుగారమ్మాయి.

పదునాలుగు, పదిహేనేండ్ల నాటి మాట. కళాశాలకల్లా ముగ్గురే విద్యార్థినులు; ఒకామె క్రైస్తవకన్య 'అన్నా'; మరొకామె 'జమునరాణి' - తండ్రి డాక్టరు; వంగదేశస్థుడు. స్త్రీలు చదువుకోవాలనీ, వరుణ్ణి వాళ్ళే ఎన్నుకోవాలనీ, కట్నాలూ అవీ ఇవ్వకూడదనీ, జిల్లాకలెక్టర్‌గారు వుపన్యాసాలిస్తూవుండేవాడట. ఆయన్ని తృప్తిపరచి, మెప్పుపొందడం కోసం తాతయ్యగారు, సీతారామయ్యని కళాశాలలో సాహసంచేసి చేర్పించారని ఆ రోజుల్లో వింతగా చెప్పుకునేవారు. అప్పుడు ఆమెకి పదిహేను పదహారేళ్ళుంటాయేమో. మాతో చదువుకున్నదే గాని నిజంగా ఆమెతో ఎప్పుడూ నేనింతవరకూ మాట్లాడలేదు - ఆమె కంఠం ఎట్లావుంటుందో మాకు తెలీదు. తలొంచుకొని కూర్చునేది. ఆమె అప్పుడెట్లా వుండేదీ నాకు జ్ఞాపకంలేదు. సన్నగా వుండేది. సాధారణఛాయ. కనురెప్పలు తీర్చి దిద్దినట్లుగా, వొంపులిరిగి, నీడలుపడుతున్నట్లుగా, అస్పష్టమైన ఏకదృశ్యం మెదడులో మసలుతుంది - పొగమంచుతో నిండిన అద్దంలోంచి వర్షపుధారలని చూసినట్లుగా. ఇప్పుడెంతో మారిపోయింది. కాలం కాఠిన్యాన్ని కవులంతా ఆడిపోశారంటే యిందుకే కాబోలు! యౌవ్వనంపై మమకారం కొద్దీ కండలు పెరిగి, సన్నటి శరీరాన్ని కప్పేసి కౌగిలించుకున్నాయి. అప్పుడే కళ్ళకింద చర్మంపై గీతలు, మెరుపుల్లా మధ్యమధ్య తెల్లవెంట్రుకలు - ఎర్రటి పెదవులను మినహాయించి నడివయస్సుస్థబ్దత ఆవహించేసింది.

'చాలా మారిపోయ్యాను కదూ' అందామె.

'నన్నెల్లా గుర్తుపట్టావు?'

'పాతవిద్యార్థుల సమావేశపు ఆహ్వానం నిన్న నే వొచ్చింది. సమావేశంజరిగిన వారానికి చేరింది యీ ఆహ్వానం. పాతసామాను తిరగవేస్తూంటే కళాశాలపత్రిక కనపడింది. అందులో మనబృందంఫొటో వుంది. మీరూ వున్నారు, తీసుకొస్తా నుండండి' అని లోపలి కెళ్ళిం దామె.

ఈ పదిహేనేళ్ళలోనూ ఆమెలో కలిగిన మార్పు చూసింతర్వాత నే నెంత మారిపోయుంటానో తల్చుగుని కాసేపు దిగులుపడ్డాను. యౌవనం ఎప్పుడు అస్తమించి నడివయస్సుప్రవృత్త ఎప్పుడు మీదపడుతుందో ఎవరిమటుకు వారికి తెలీదు. బ్రహ్మచర్యం అవలంబించి, శరీరశక్తుల్ని ఖర్చు చెయ్యకుండా భద్రపరచుకుంటే యౌవనం మరికొంతకాలం నిలబడుతుందా? నిలబడదు. పైపెచ్చు అల్లాచేస్తే మరికొన్ని మానసికజాడ్యాలుకూడా సంక్రమిస్తా యంటున్నారు మన సత్వ శాస్త్రజ్ఞులు. శరీరం మోటుగా ప్రవర్తిస్తుంది—యౌవనంలో పేట్రేగుతుంది. నడివయస్సులో నిదానిస్తుంది. వార్ధక్యంలో శుష్కిస్తుంది. సంస్కృతి, తపస్సు, ఆధ్యాత్మికాన్వేషణ—యివేవీ యీ మార్పుని ఆపుచెయ్యలేవు. ఇది గమనించే కాబోలు మార్క్సు మొదలైన మేధావులు ప్రపంచచరిత్ర పునాదుల్ని మట్టిలోంచి పెల్లగించ మంటున్నారు.

'ఇదిగో చూడండి' అని కళాశాల సంచికలో ఫొటో చూపింది. సంచికలో పుటలన్నీ తాకిడికి పొడుంగా రాలిపోతున్నాయి. ఆ ముగ్గురు విద్యార్థినులలో మధ్యనున్నది ఆమె. వెనకాల నిలబడ్డవారిలో రెండోవాణ్ణే నేను.

'మీ కేమిటి – అంత, అల్లాగైపోయారు?'

నేను భయపడ్డట్టుగానే ఆ కాస్త ప్రశ్నా అడిగేసింది. కాని, 'అంత లావు' – లాంటి కటువైన పదాలు వాడకుండా కనికరించింది. నాలో మార్పు హర్షించతగిందా కాదా అని అడుగుదా మనుకున్నాను. కాని ధైర్యం చాల్లేదు.

'రంగనాథం ఏం చేస్తున్నాడో?'

రంగనాథం ఇంగ్లీషులో ఫస్టు. కాలేజీ పత్రికకి సబ్ ఎడిటర్, బి. ఏ. ఆఖరేడు. నేను ఇంటర్ మొదటి సంవత్సరం.

'రంగనాథం గూడ్స్ గార్డ్‌గా పనిచేస్తున్నాడు. ఆమధ్య పెరంబూర్‌లో కనిపించాడు' అన్నాను. షేక్స్‌పియర్ నాటకాలు బాగా చదివేవాడు. అతనంటే ఉపాధ్యాయులకి కూడా బెదురేనని చెప్పుకునేవారు. ఎక్కడ షేక్స్‌పియర్, ఎక్కడ గూడ్స్‌గార్డ్!

'అన్నా, ఎక్కడుందో?'

'స్కూలుమాష్టరు.'

'జ్యోయ్ మొతిదేబీమాటో' అన్నా వంగభాషలో ఉచ్ఛారణ అనుకరిస్తూ.

'మెడిసిన్ పూర్తిచేసి కలకత్తాలో డాక్టరుగా పని చేస్తోంది. అప్పుడే కళ్ళకి జోడు, ముగ్గురు సంతానం' అని ఆమె స్వేచ్ఛగా నవ్వేసింది. కళ్ళజోడుకి సంతానానికీ ఏం సంబంధమో తెలీక కాబోలు!

'ఇతను గోపాలం కాదు–? తెలుగు మాష్టార్ని అల్లరి ప్రశ్నలతో విసిగించేవాడు'

'మీ కింకా జ్ఞాపకముందే. ఇప్పు డెక్కడున్నారో తెలీదు' అన్నాను.

'సరే – యిది మీకు – పులిచర్మాలకోసం ప్రస్తుతం యిక్కడున్నారు' అని నవ్వడం సాగించింది.

'కూర్చున్నవారిలో మధ్యనున్నది ప్రిన్సిపాల్, ఆయన సతీమణి. రిటైరయి యిప్పుడు అమెరికాలో వున్నారు. ఆ రోజులు స్మరించుకుంటూ కాబోలు ఆమె మౌనంలో పడింది. నేను టిఫిన్ పూర్తిచేశాను.

'చూశారా – నేనూ పాతవిద్యార్థినే, ఆహ్వానము మటుకులేదు. స్త్రీల కెల్లాగైనా...'

ఒక మతిమరుపు జడ్జిగారిలా వుంది నా ధోరణి. ఆయన భార్య ఏవో ప్రశ్న లడుగుతూవుండేవట. వాటిల్లో ఏదో వొకదానికి సందర్భంలేకుండా నాలుగైదు రోజులయ్యాక సమాధానం చెప్పేవాడుట. ఒకరోజు వుదయం 'ఏమీలేదు, పిల్లలే' అన్నాడుట. రెండురోజుల క్రితం 'ఆ చప్పుడేమిటండీ?' అని ఆమె అడిగిన ప్రశ్నకి సమాధానమని వారంతర్వాత ఆవిడకి స్ఫురించిందట.

నన్ను వాక్యం పూర్తిచెయ్యనీకుండానే సీతాదేవి అంది.

'మీకూ ఆహ్వానం వొచ్చే వుంటుంది. వెనకటి అడ్రసుకి పంపివుంటారు. అనేక అడ్రస్‌లు మారి నాకు చేరినట్లుగా మీకూ ఎక్కడికో వెళ్ళేవుంటుంది. అయినా మనం వెళ్ళడం జరగదుగా'

అది నిజమే. కాని ఆహ్వానంరాలేదంటే కొంచెం చిన్న తనంగా వుంటుంది.

'నా కొచ్చిన కవర్ మీద అడ్రస్ చూశారా? మా వారిపేరు టి. కె. మూర్తి అనుంది. వి. కె. మూర్తి అనుండాలి. అందుకనే మావారి కది చూపలేదు. తప్పుపేరిట ఆహ్వానం అందుకోడంబదులు, అసలు రాకపోవడమే మెరుగనుకున్నా—పేరుగాని, ఇంటిపేరుగాని కవరుమీద, కార్డుమీద సరిగ్గా వుండకపోతే బాధగా వుంటుంది. డర్బీస్వీప్‌లో మన కో లక్షరూపాయ లొచ్చిందన్న వార్త తెలియజేసె వుత్తరమైనా పేరు సరిగ్గా లేకపోతే చిన్నబుచ్చుకోడంమాత్రం తప్పదు.

నౌకర్‌తో టిఫిన్ సరంజాం తీసెయ్యమని సంజ్ఞ చేసింది. నేను లేవబోతుంటే, ఆ ఫోటోలో వెనక నిలబడ్డ వారిలో మూలగావున్న వ్యక్తికేసి చూపించి 'పాపం, మురళి ఎక్కడున్నాడో?' అన్నదామె.మురళెవరు? వెంటనే స్ఫురణకు రాలేదు. ప్రశ్నార్థకంగా మొహంపెట్టించాను.'పావలా ఫ్లూట్ మీద గానంచేస్తుండేవాడట హాస్టల్లో – తెలీదూ?' అని అందిచ్చింది. జ్ఞాపకంవొచ్చింది. అతన్ని 'బాలు' అనేవాళ్ళు. బాలకృష్ణ, మరోతరగతి వాడవడంవల్ల మాతో కూర్చునేవాడు కాదు. మా అందరికీ వారానికోసారి ప్రిన్సిపాల్‌గారి పాఠం వుండేది. అప్పుడే కలుసుకునేవాళ్ళం. హాస్టల్లోకూడా వాళ్ళవి మేడమీది గదులు, మావి కింద. ఒక ముస్లిమ్ రోజూ హాస్టల్ ముందు ఫ్లూట్ వాయిస్తుండేవాడు. ఫ్లూటు అమ్ముతుండేవాడు కూడా. 'బాలు' వొకఫ్లూట్‌కొని, ఎవరూ లేనప్పుడు ఏదో మూలగా వెళ్ళి వాయించుకుంటూవుండేవాడట. ఎంతవరకు

అభ్యసించాడో, ఎల్లా వాయించేవాడో నాకు తెలీదు. అతనికి ఎవళ్ళా పెన్సిల్ ముటుకు యిచ్చేవాళ్ళు కాదు—వాన్ని నోట్లో పెట్టుకుని కొరకడమో, ఊపడమో చేస్తాడని భయం అంటూ వేళాకోళం చెయ్యడం నాకు గుర్తు. అతను తెలుగులో మంచి మార్కులు తెచ్చుకునేవాడు. సంస్కృతం కూడా చదువుకునే వాడు. మా తెలుగు పండితులకి అతనంటె చాలా యిష్టం. కాని ఆ రోజుల్లో తెనుగుకి అంత పరపతి లేకపోవడంవల్ల యితన్ని వో ముఖ్యుడుగా ఎవరూ పరిగణించారనుకోను.

'ఎక్కడున్నాడో ఏమో నాకు తెలీదు. అతన్ని మళ్ళా ఎప్పుడూ కలుసుకోవడం జరగలేదు' అన్నాను.

ఇంతలో అసిస్టెంట్ వొచ్చాడు. పులి చర్మాలని యిక్కడికి తేవడం కష్టం. టెంట్ దగ్గరకే వొచ్చి చూచుకోమన్నాడు. సరేనని లేచాను.

'జాలయ్యని, జేమ్సుని తీసుకురమ్మనండి' అన్నది సీతాదేవి. అసిస్టెంట్ సరేనని వెళ్ళాడు. ఆవిడ బల్లమీద వుత్తరాలు, పుస్తకాలు, పత్రికలు, సంచిక అన్నీ తీసుకుని లోపలికెళ్ళింది. నౌకరు టేబిల్ పై గుడ్డతీసి దులిపాడు. నేను కాస్త దూరంలో వున్న తేనెపట్టుని చూస్తూ కూచ్చున్నా. పదినిమిషాల్లో మరో చీరకట్టుకుని ఆమెవొచ్చి, 'రండి - ఇల్లు చూద్దురుగాని' అని ఆహ్వానించింది. అది తిరువనంతపురం చీర—వెడల్పు జరీ, పల్చగా, తెల్లగా, నాజూకుగా వుంది. ఊదారంగు జాకెట్టు కనిపిస్తోంది. పదిరాళ్ళతో పొదిగిన నెక్లెస్ మెడని చుట్టుకుంది. తెల్లరాళ్ళ దుద్దులు—మధ్య ఎర్రరాయి మెరుస్తోంది. ఆవిడ వేషధారణలో నైపుణ్యంగలదని తెలుస్తూనే వుంది. సరైన

మస్తులు, ఆభరణాలు, పోషణవల్ల నడివయస్సుని ఆమడ దూరంలో వుంచినట్లుంది. లోపలికెళ్ళాం. గదుల్లో మృగాల తలకాయలు గురించి చెప్పింది. భర్త ధైర్యసాహసాలను ప్రస్తావించింది. నెలక్రితం వొక్కడూ వొక సివంగిని వేటాడాట్ట. ఇద్దరికీ అన్యోన్యం కుదిరినట్టు తెలుసుకున్నాను. భర్త సాహసకృత్యాలని చెప్పడంలో వుద్దేశం లేకపోలేదు. తన వివాహానికి పూర్వం అతను చాలా పిరికివాడట. తనొచ్చిం తర్వాత, అతను మారిపోయి, అపూర్వమైన శక్తులను, తెలివిని ప్రదర్శిస్తున్నాడు. సీతాదేవి భర్తని ఘనకార్యాలు సాధించడానికి పురికొల్పింది. ఆమె ప్రేమ ప్రేరణవల్ల అతను తన్మయుడయ్యాడు. ఆదర్శం స్పష్టంగా లేనంతవరకూ, మానవుడు ఆ ఆదర్శంకోసం ఎన్ని త్యాగాలన్నా చెయ్యడానికి సిద్ధపడలేడు కాబోలు. ఇంతకీ ఆమె ప్రేరణవల్ల అతను సాధించదలిచిందేమిటి? నాకు తెలీదు. తోటలో కెళ్ళాం. రెండు జింకలూ, నెమలి వున్నాయి. పంజరాల్లో వింతవింత పక్షు లున్నాయి. తల్లోంచి పడిన పువ్వుని ఆమె వొంగి తీసింది. వొంగినప్పుడు పొట్ట మడతపడింది – నడుమ్మీద, రెండు ముడతలు. జాలేసింది. ఆదర్శం స్పష్టంగా వుండకపోవటమే మంచిదేమో. నేనెల్లాగవుతానో! మెడమీద గీతలు కనపడసాగాయి. ఆనాటి నుంచీ అద్దం చూసుకోడం తగ్గింది.

సీతాదేవివివాహం జరిగి ఎంతకాలమైందో? పిల్లలా? ఆమె వయస్సు దాదాపు ముప్పై – ఇల్లా అనుకుంటూ వుండగా ఆమె మాట్లాడ్డం సాగించింది. 'ఎవరి ప్రయత్నమూ లేకుండా అంతా అల్లా జరిగిపోయింది. అదో చిత్రమైన గాథ.'

'చెప్పండి, వినాలనుంది.'

'నేనూ, మా పినతల్లి, వొంటాయనా కార్లో వెళుతున్నాం. పెదనాన్నకి జబ్బంటే చూశొద్దామని బైలుదేరాం. ఆయ నెక్కడో మారుమూల కాంప్‌లో వుండగా పక్షవాతం వొచ్చిందట. పక్షవాతం అంటే నాకు భయం. మా తండ్రిగారు దానివల్లనే కాలంచేశారు. పదేళ్ళయింది. కారు అడవిలోంచి పోతోంది. రాత్రి తొమ్మిదైందనుకుంటా. నట్టడివిలో టైరు చెడింది. స్పేర్ టైర్ ఆ సాయంత్రమే వేశాడు. ఏమిటి చెయ్యడం? కీకారణ్యం. అరణ్యం రొద. దూరంగా ఏవో అరుపులు. మా పిన్ని ప్రాణా లుగ్గబెట్టుకుంది. ఏం చెయ్యాలో ఎవ్వరికీ తెలియడంలేదు. వొంటాయన కర్రా కలపా పోగుచేసి మంటచేశాడు. మంటకి ఏ జంతువూ రాదట. ఇంక రాత్రంతా ఆ అడవిలో గడపాల్సిందే! డ్రైవరు కొంత దూరంవెళ్ళి ఎవరన్నా వుంటే పలుకుతారని కేక వేశాడు. ఇంతలో పెద్దగాలి, వర్షం. మంట కాస్తా ఆరిపోయింది. అప్పుడు భగవంతుడల్లే మూర్తిగారు ప్రత్యక్షమయ్యాడు. గడ్డం అదీ చూసి చీకట్లో భయపడ్డాను. తరవాత చెప్పారు. అడవుల్లో క్యాంప్‌చేస్తూ మనుషులతో సంపర్కం తగ్గి గడ్డంచేసుకునే అలవాటు విడిచిపెట్టారు. ఈ అడవిలోనే కాంప్‌చేస్తున్నాడట దూరంగా కేకలు వినిపించాయట. మమ్మల్నందరినీ టెంట్‌లోకి చేరేశాడు. కాసేపటికి వాన వెలిసింది. మళ్ళా మంటలు చేశారు. స్టౌవ్ మీద కాసినన్ని పాలుంటే కాచిచ్చాడు. పిన్ని తాగి పడుకుంది. అల్లా కల్సింది స్నేహం.'

నేను ఇంగతాది ఊహించుకోగలను. అద్భుతమైన ప్రకృతిదృశ్యం. కొండలు. లోయలు, పెద్దఅడివి – దూరంగా ఎక్కడో అడివి జుట్టులో మధ్యపాపిటలాగ చిన్న కాలువ – అడివి దేవత జలుబుచేసి చీదినట్లుగా వర్షం, చీకటికి జడుసుకొని దూరంగా వెళ్ళి మెరవని తారకలు – ఈ ప్రకృతిలో వుండి పోదాం అనుకుంటూ వుండేవాణ్ణి కాని, నిజంగా వుండలేను. ఒకక్షణం దర్శనమిచ్చి మానవహృదయానికి గగుర్పాటు, సున్నితమైన ఆవేదన, తాత్కాలిక సౌందర్యానుభూతి కలిగించే టందుకే యీ ప్రకృతి భీభత్సదృశ్యం. 'నువ్వు నాలోవాడి వేస్తా' అని వొక్కసారి జ్ఞాపకంచేసే దూరపుచుట్టం ప్రకృతి – అది వచ్చిందో బ్రతికిందో ఎవరికీపట్టలేదు. భయం, చీకటి, చలి, ఆకలి–శరీరానికి నిబ్బరం, వెలుగు, వెచ్చదనం, సంతృప్తి కావాలి. శరీరం దగ్గరగా, యింకా దగ్గరగా జరిగింది. ఆకలి అనే జ్వాలలో ఆ శరీరాలు నిశ్శబ్దంగా పడ్డాయి. మంట చల్లారింది. తెల్లవారింది. వెలుగు. నిబ్బరం, కొత్తబలం, సంతృప్తి పొందిన శరీరపు వికాసం – ఇవన్నీ వివాహం అనే సంస్థలో అంతమొందాయి. ఆ అనుభవం. రోజూ, అందరికీ ఏదో విధంగా లభ్యమయ్యేదే. కాని ఆ శరీరాలు, ఆ పరిస్థితులు, తిరిగిరావు. జ్ఞాపకం మాత్రం నిల్చిపోతుంది. చివరివరకూ అదే స్మరించుకుంటూ, అదే యిదనుకుని, భ్రమతో జీవితయాత్ర సాగుతుంది.

ఆమె మళ్ళా మాట్లాడుతోంది:

'తర్వాత తెల్సింది. ఆయన కాంప్ చేస్తున్నారట. భోజనం సామగ్రి, అసిస్టెంట్లు, నౌకర్లు ఆ సాయంకాలానికి

జీపులో చేరుకోవాలిట. ఆ జీప్ కూడా చెడిపోయిందట. వారెవ్వరూ రాలేదట. ఈ సనోక్కరూ హాడలిపోయి, ప్రాణాలు గుప్పెట్లో పెట్టుకుని, ఎవరేనా మనిషి కనబడితే బాగుండునని దైవాన్ని ప్రార్థిస్తూ చూస్తున్నారుట. భగవంతుడులా మేం కనిపించామట. లేకపోతే భయంవల్ల ఆయన ప్రాణం విడిచేసి వుండునట' అని ఆమె నవ్వింది.

'ఇదంతా జరిగి ఎంతకాలమైంది?'

'నాలుగు నెలలు'

అతనికి ముప్పై రెండు, ఆమెకి ముప్పైనాలుగు – ఇంత వరకూ పెండ్లి ఎందుకు కాలేదో? ఆదర్శాల అన్వేషణే? ఒకానొక ఆదర్శ స్త్రీకోసం వేచివున్నాడట. ఇరవై యేళ్ళకి దొరికిందట. తను ఆదర్శపురుషుడికోసం అన్వేషణ సాగిస్తున్నానంటట ఆమె. మధ్య నాకెందుకివన్నీ? అడిగేటందుకు నేనెవర్ని?

ఇంతలో అసిస్టెంటొచ్చాడు. జేమ్సు తలకి పట్టీ వేసుకున్నాడట. అక్కడికే వెళ్ళి చూడడం తప్పనన్నాడు. బైలుదేరాను. పావుగంటలో అక్కడికే వచ్చాడు మూర్తిగారు. వేలంలో పాడే అవసరం లేకుండానే కొంచెం తక్కువధరకి చర్మం నాకు లభింపచేశాడు. నేను సెలవుతీసుకుని వెడతానన్నాను.

'భోజనం చెయ్యరూ?' అన్నాడు.

'వెడతాను, చౌదరిగారు కనిపెట్టుకొని వుంటారు నాకోసం' అన్నాను.

'ఏదేనా పుచ్చుకుని వెళుదురుగాన్లెండి' అన్నారాయన. ఇద్దరం బంగళా కెళ్ళాం. పళ్ళ, నిమ్మరసంతో డ్రింక్ తెచ్చింది సీతాదేవి. ఏదో మాట్లాడటంకోసం అన్నాను. 'ఈ ప్రాంతంలో అడవిపందులు ఎక్కువంటారా?'

'ఎక్కువే. పెద్దపులులు లేవు. ఎప్పుడేనా చిరతపులి రోడ్డుకడ్డంగా పడుకునివుంటుంది. మీరు తీసుకెళుతున్న పులి చర్మం ఉత్తర హిందూస్థానంనుంచి వొచ్చినది. కల్నల్ ఆండర్సన్ పేరు విన్నారా! ఆయన వేటాడిన పులి చర్మంట మా కిచ్చినది. టానింగ్ పరికరాలు మంచివి రాలేదు. బాగా టాన్ చేస్తే యీ పందిచర్మం చాలా ఆకర్షణీయంగా వుంటుంది.'

నే వెడతానని లేచాను.

'ఉండండి' అని గదిలో కెళ్ళి బల్లమీదవున్న నాలు గైదు హంటర్లలో వొకటి తీసుకొచ్చి నా కిచ్చారు.

'ఇది వుంచుకోండి – జ్ఞాపకార్థం.'

నేను తీసుకుని 'థ్యాంక్' చేసి దాన్ని పరకాయించి చూశాను. రెండడుగులు పొడుగుంటుంది. – అంత బరువూ లేదు. చుట్టూ నల్లచర్మంతో కప్పివుంది. చివరలో పట్టుకునేం దుకు తోలుపటకా వొకటుంది. ఊరికే అలంకారానికీ, చేత్తో తిప్పుకునేటందుకూ ఆర్మీ ఉద్యోగుల హస్తభూషణం అది. తోలుగొళ్ళెం కాస్త చిరిగింది. చివరలో రెండుమూడు పసుపు పచ్చ డాగు లున్నాయి చర్మంపైన. ఆయన లోపలికెళ్ళాడు. నేను గదిలో బల్లదగ్గర కెళ్ళి, మిగిలిన నాలుగు హంటర్లనీ చూసి, వాటిలో డాగులూ, చిరుగులూ లేని మధ్యనున్న మంచి

హాంటర్ని సరి, నా చేతిలోది అక్కడపెట్టేసి. బైటకొచ్చాను. జ్ఞాపకార్థం తీసుకెడుతున్న బహుమతి కొంచెం కొత్తదిగా వుండడమే మంచిదనుకున్నా. అన్ని హాంటర్లూ వొకటే – ఏ హాంటరైతే నేం? కాని నే కొత్తగా ఏరుకున్న హాంటర్ మరీ తేలికగా కనపడింది. – కాస్తంత సన్నంగాకూడా వుందేమో. మరీ మంచిది. ఇంతలో మూర్తిగారు పైకం ముట్టినట్లుగా సంతకంపెట్టి రసీదిచ్చాడు. 'ఈ ప్రాంతంకేసి వొచ్చినప్పుడు యిక్కడికి రాకుండా వెళ్ళకండేం?' అంది సీతాదేవి. 'ఓ తప్పకుండా' అని ఉభయుల దగ్గరా శెలవుతీసుకొని వొచ్చేశాను.

ప్రయాణంలో తోవపొడుగునా – అసలు అంతకి ముందునుంచీకూడా – ఆమె 'పాపం, మురళి' అని ఎందుకన్నదా అని వితర్కించుకుంటూనే వున్నా. 'పాపం' ఏమిటి? అర్థంలేనిముక్క. అతన్నిగురించి ఆమె కేం తెలుసు? 'పాపం' అనగలిగేటంత తెలుసు. అదేమిటి? 'పాపం' అనేది పేచీలతో కూడుకున్న మాట. దాని కెన్నో అర్థాలున్నాయి. ఉచ్చరించిన విధంబట్టి, ఆ అర్థాలు మారుతూంటాయి. 'పాపాలు చెయ్యడం' అనడానికీ 'పాపం చెయ్యడం' అనడానికీ తేడావుంది. కొన్ని వాక్యాలు చూడండి 'పాపం పండింది' 'పాపాలు పెరిగిపోతున్నాయి' 'పాపిష్టి బ్రదుకు' 'పాపాలకల్లా భైరవుడు' పాపం మంచివాడు. 'ఏం పాపం! 'మరే పాపం' 'పాపానికి పశ్చాత్తాపం లేదు.'

వీటిని గురించి ఆలోచిస్తే స్థూలంగా రెండురకాల అర్థాలు కనబడతాయి, నైతికంగా ఖండించదగిన చెడ్డపని అన్నది వొకటి. లౌకికదృష్ట్యా సానుభూతి అన్నది రెండోది.

'పాపం మంచివాడు' అనడంలో జాలి ప్రకటితమవుతుంది – లౌకికదృష్ట్యా ఆ మంచితనాన్ని కాస్త హేళన చెయ్యడమూ వుంది. సీతాదేవి వాడిన 'పాపం' లో జాలిపడటం వుంది. అతని మంచితనాన్ని కాస్తంత వెక్కిరించడమూ వుంది. మంచి వాడు స్త్రీని ఆకర్షించడేమో! మంచివాడు తనకోసం చేసిన త్యాగాన్ని స్త్రీ క్షమించదేమో! సీతాదేవి అతన్ని క్షమిం చింది. 'పాపం మురళి' అని అప్రయత్నంగా అనేసి తన ఆధి క్యతని (నైతికంగానా?) స్థిరపరచుకుందా? అత నేం చేశాడు? అస లేం జరిగింది? ఇల్లాంటివి ఎన్నో ప్రశ్నలు ఎదురైనాయి. నా కుతూహలం రేకెత్తింది. అతన్ని గురించిన వివరాలు సేక రించాలని అన్వేషణ సాగించాను.

చదువుకునే రోజుల్లో గోపాలం, నేనూ హాస్టల్లో ఒక గదిలో వుండేవాళ్ళం. శెలవలకి యింటికి కెళ్ళినప్పుడు, పెద్దపెద్ద వుత్తరాలు వ్రాసుకునేవాళ్ళం. అదృష్టవశాత్తు ఎగ్జిబిషన్‌లో అతన్ని కలుసుకోడం జరిగింది. వ్యవసాయశాఖలో పనిచేస్తు న్నాట్ట. వాళ్ళ స్టాల్‌తో కూడా నలుగురికీ వివరించి చెప్పేటం దుకు అతన్ని పంపారట. అతనే నన్ను గుర్తుపట్టాడు. 'బాలు' గురించి ఎత్తాను.

'నీదగ్గర కాలేజీ మేగజీన్ లేదా? అన్నాడు.

'లేదు.'

'ఎక్కడైనా దొరికితే చూడు. అందులో అతని భావ గీతాలు కూడా పడ్డాయి.'

'ప్రేమ గీతాలా?'

'ఏమో నా కేం గుర్తులేదు. సాధారణంగా ఆ వయస్సులో యువకులందరూ వెళ్ళబోసుకునే శృంగార హాస్యం' అన్నాడు.

'ఫ్లూట్ వాయించేవాడట.'

'చెప్పుకునేవారు. నేనూ వినలేదు. ఐనా అతని గొడవ నీకెందుకు?'

'పెద్దయింతర్వాత బాల్యస్నేహితులు ఎల్లా తయారయ్యారా అని తెలుసుకోవాలన్న కుతూహలం' అన్నాను.

'అతన్ని ఆచారి బాగా ఎరుగును' అన్నాడు.

'రంగాచారా? ఎక్కడున్నాడు?'

'ఈ వూళ్ళో. పవర్ హౌస్‌లో పనిచేస్తున్నాడు. ఏడాదైంది యిక్కడికి ట్రాన్స్‌ఫరై.'

నా కాశ్చర్యంవేసింది. దగ్గరకొచ్చినకొద్దీ దూరమై పోతాం అన్న ఇంగ్లీషు పద్యంలో పాదం స్ఫురణకొచ్చింది. ఆచారిని కలుసుకున్నా, అవీ యివీ మాట్లాడుకున్న తర్వాత 'బాలు' విషయం అడిగాను.

'పేరు?'

'బాలు—బాలకృష్ణ.'

'కృష్ణయ్యా! 'బాలు' అనడం నే నెరగను. కృష్ణయ్యగానే ఎరుగుదును. కథలు అవీ వ్రాస్తూండేవాడు. కాలేజీ మేగజీన్‌లో అతని కథ వొకటి పడింది' అన్నాడు.

'ఆ, అతనే. ఇప్పు డేం చేస్తున్నాడు?' అని అడిగాను.

'ఆ కథపేరు 'రంభ' '

'అతనే, ఏం చేస్తున్నాడు?'

'రంభతో సరసాలాడుతున్నాడు' అన్నాడు.

'అదేమిటి?'

'రెండేళ్ల క్రితం టి. బి. వొచ్చి పోయ్యాడు.'

నాకు విచారం వేసింది. 'పాపం మురళి' అనుకున్నాను. టి బి. వొచ్చి చనిపోలేదు. ఏ స్త్రీనో ప్రేమించి, విఫలుడై ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడు—అనుకుంటే మనస్సుకి శాంతి.

నా కథ ముగిసింది. నే చెప్పినట్టుగా విని శాస్త్రి చేసిన వ్యాఖ్యానం తప్పని తేలిపోయింది. అపరాధ పరిశోధక నవల చదివి, హంతకు డెవరో పాఠకుడు పోల్చుకోలేకపోతాడు. తన కియ్యబడిన విషయాలను పురస్కరించుకొని ఫలానా అని నిర్ణయిస్తాడు, చివరపుట చూడగానే. అతను కాడు. మరొక డని తేలిపోతుంది రచయిత విజయం సాధిస్తాడు. నేనూ శాస్త్రిపైన విజయం సాధించాను.

ఈ విషయం సీతాదేవికి జాబుద్వారా తెలియచేస్తే ? ఉత్తరం భర్త చూస్తే ప్రమాదం ఏమన్నా వుంటుదా ? ఆలోచన తెమలక సాయంత్రం సినిమాకెళ్ళాను. విశ్రాంతి సమయంలో సోడా తాగుదామని బైటకొచ్చాను. ఎవరో భుజం చరిచారు. వెనక్కి తిరిగాను. గున్నాథం. గున్నాథండి బట్ట తలైపోయింది. పాంటులో చొక్కా. అనాకరిగా వుండడంలేదు. కాసేపు వుగ్గపెడితే లోపలి కెళ్ళినట్లుగా వున్నా, లాగూలు విసర్జించి, పంచకట్టుపై పటకా వేసి బిగించేసమయం వొచ్చిం దనుకున్నా. అతనికి నలుగురు పిల్లలుట. ప్రపంచం ఎలా కదిలి పోతూంది! జీవితం ఎల్లా వెళిగిపోతూంది! ఆ శృంగారం ఆ

కలలు, ఆ ఆదర్శాలు, భావగీతాలు ప్రపంచాన్ని పెంచడానికేనా ? సృష్టిని ఆపడం ఎవ్వరితరం ?

'పాపం బాలకృష్ణ, టి. బి తో చనిపోయ్యాడుటగా?' అన్నాను.

'ఎవడా అన్నదీ? చనిపోయిన వాళ్ళ కుటుంబానికి ఇన్సూరెన్సు డబ్బుని కంపెనీ వారిచే కక్కిస్తున్నాడు' అన్నాడు సుర్నాథం.

'అంటే'

'నాలుగేళ్ళ క్రితం హైదరాబాద్‌లో కలుసుకున్నాను. ఇన్సూరెన్సు కంపెనీలో పనిచేస్తున్నాడు. టి. బి. తో చనిపోయింది కృష్ణయ్యచౌదరని – బి ఏ. మొదటేడు. కథలు వ్రాస్తుండేవాడు. మన బాలు–బాలకృష్ణ – వాడికేం హాయిగా వున్నాడు.'

'పెండ్లయిందా ?'

'అవకుండా వుంటుందా ? ఆ విషయం నే నడగలేదు సుమా. ఆరోజుల్లో జాయ్‌మతిదేవిని దూరంగా ఆరాధించే భక్తులలో అత నొకడు. భావగీతాలు వ్రాసేవాడు – అంతా రవీంద్రుడు, ఊర్వశి, శాంతి నికేతనం – ధోరణి ఆమె వంగ కన్యగా – అందుకు. ఆవిడకి ఫ్లూట్ అంటే యిష్టంట. ఇంటి దగ్గర పాపయ్యశాస్త్రి ఫ్లూట్ నేర్పేవాడట. మనవాడుకూడా షేక్ మూరాసాహెబ్ దగ్గర నో పావలా ఫ్లూట్ కొని వూదేవాడు. బుస్ బుస్‌మని చప్పుడేగాని సంగీతం లేదు. నాతో చెప్పుకొని యిదయ్యేవాడులే. ఓసా రేం జరిగిందో తెలుసా?'

'చెప్పు'

'పెట్టెలోంచి ఓ సంచీ పెల్లగించాడు. అందులోంచి ఓ ఎముకముక్క చూపించాడు. నే జడుసుకున్నా. 'యిది మా అమ్మది' అన్నాడు. వాళ్ళమ్మ చనిపోయిందిట. దహనం జరిగిన మొన్నాడు అస్తికలన్నీ ఏరేంతర్వాత అందులో వొక దాన్ని దాచేశాడుట. 'ఈ ఎముకలో నే నొకభాగం – చిత్రంగా వుందమూ!' అన్నాడు.

'నా కేదంతా మార్బిడ్....'

'అసహజంగా వుందంమా చంపక. ఓ రకంగా సెంటిమెంటల్...'

'చవలుడందూ చంపక' అన్నాను. ఇద్దరం నవ్వుకున్నాం.

'మరోసారి మరో తమాషా' అన్నాడు గుర్నాథం.

'చెప్పు.'

'శెలవలిచ్చారు. ఇళ్ళకి పోతున్నాం. గదిలో ఎవ్వరూ లేరు. పస్సులోంచి ఓ పొడుగాటివెంట్రుక తీశాడు. 'ఇదెవరిదో తెలుసా?' అన్నాడు. 'మీ అమ్మదా?' అన్నాను. 'కాదు జయమతిది' అన్నాడు. 'నీ కెట్లావొచ్చింది?' 'ఎవరితోనూ చెప్పకు. అప్పుడప్పుడు నానోట్సు ఆమె తీసుకుంటూ వుండేది. మొన్న బుక్కు తిరిగిచ్చేసింది. పుటలమధ్యలో యిదుంది.' 'కావాలని పెట్టిందంటావా?' 'అనుకుంటే ఎంత ఆనందం!' అన్నాడు. తీరాచేసి ఇన్సూరెన్సుఏజంటుగా తయారయ్యాడు.

ఇన్సూరెన్సు వృత్తిని ఎందుకు చులకన చెయ్యాలో నాకు తెలీదు. అతను పనిచేస్తున్న ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ పేరు తెలుసుకొని యింటికి వొచ్చేశాను. తొందరపడి సీతాదేవికి

ఉత్తరం వ్రాయనందుకు సంతోషించాను. మనం చేస్తున్న పనులవల్ల ప్రపంచాని కెంతటి వుపకారం జరుగుతోందో తెలుసుకుంటే, నిరుద్యోగులు బాధతో కుమిలి హతమవరు.

ఆ మొన్నాడే ఇన్‌సూరెన్సు ఆర్గనైజరు సత్యనారాయణ్ణి కలుసుకుని ప్రస్తావించాను.

'ఇప్పు డాయన మా కంపెనీలో పని చెయ్యడంలేదు. అప్పుడే యిది వొదిలేసి నాలుగేండ్లయింది. అడవిమృగాలని పెంచుకునేవారికి — సర్కస్‌లు నడిపేవారికి — జంతువుల ఇన్‌సూరెన్సు పథకాన్ని వొకదాన్ని తయారుచేశాట్ట! ఆ వ్యాసం పెద్దలని ఆకర్షించిందట. షికాగోపత్రికకూడ దాన్ని ప్రచురించిందట. వెంటనే అతనికి అటవిక శాఖలో పెద్ద వుద్యోగం లభించింది' అన్నారు సత్యనారాయణ.

'ఇప్పు డెక్క డున్నాడు?'

'మీ చౌదరిగారు ఇన్‌సూర్ చెయ్యమని పులిచర్మం తెచ్చాడు. అది ఆయనదగ్గర కొన్నదే. మీరే వెళ్ళి తెచ్చారుటగా.'

నేను స్తంభించిపొయ్యాను. నేను నమ్మను. నాటకంలో వేషంఅన్నట్లు, ఇందులో ఏదో మోసం వుంది. నాకు నిదర్శనం కావాలి — అనుకుంటూ ఇంటికెళ్ళగానే మూర్తిగారినౌకరు బాలయ్య వో చీటీ తెచ్చాడు. తీసి చూశాను.

'మీతో తీసికెళ్ళిన హంటర్‌ని దయతో యితనిద్వారా పంపండి. మీకు మరో హంటర్ పంపుతున్నాను' అనుంది. బాలయ్య ఆ క్రొత్తహంటర్ చేతి కిచ్చాడు. దాన్ని లోపలికి

తీసికెళ్ళి పరీక్షగా చూశాను. రెండూ ఇంచుమించు వొకటే. ఇదే ఎందుకు కావాలన్నాడు? నిదానంగా చూశాను. నాతో తెచ్చిన హంటర్ మీద రెండు చూడు గుండని గుర్తులు మినహా – చాలా కొత్తగా వుంది. తేలికగా వుంది. కాస్త సన్నంగా వుంది. తోలు గొళ్ళెందగ్గర చాకుతో కోసి చర్మం తొడుగు వూడదీశాను. లోపల వున్నది ఫ్లాస్క్. నాలుగు కంత లున్నాయి. ఆ కంతల్లో వొక పొడుగాటి వెండ్రుక చుట్ట బడివుంది. తొందరగా దాన్ని తొడుగులో వుంచేసి జిగురుతో గొళ్ళెందగ్గర అతికించి, దాన్ని జాలయ్యకిచ్చి పంపించివేశాను.

నా సందేహం తీరింది. అతని పూర్తిపేరు వి. బాల కృష్ణమూర్తి. చదువుకునే రోజుల్లో ఆ 'మూర్తి' తీసేశాడు. ఉద్యోగంలో కొచ్చింతరువాత వి. కె. మూర్తి అని పెట్టుకొని ఆ 'బాల'ని వొదిలేశాడు. గడ్డంపెంచేసి ఆ వెనకటి శరీరాన్ని కప్పేశాడు. గతాన్ని విస్మరించాడు. అతనిస్వప్నాలు, ఆదర్శాలు, ఆశలు గతంలో నశింపయ్యాయి. ఆమె కనుక్కోటీరుతుందన్న సంగతులను యితరులు ఆమెకే చెప్పేముందు, భర్త భార్యకే చెప్పెయ్యడం మంచిదని అతనికి తెలీదు, పాపం!

గతాన్ని పూర్తిగావొదల్లేదతను. దానిపై రోత – కోరినట్లుగా అతను తయారవలేదు. అతనికి కావల్సినవి లభ్యమవలేదు. అయితే అదే యథార్థం. అందులోనే అతని నిజస్వరూపం. ఆ జీవితానికి కట్టిపడవేసిన వెండ్రుక కావాలి. ఆ కంఠాన్ని వినే కంతలవాయిద్యం కావాలి. లభించినదాన్ని అదిగా వూహించుకుని బాధపడి, బాధపడి, బాధలోతృప్తిపడి, తృప్తిలో

అసంతృప్తిని రహస్యంగా పీకచుట్టూ వురేసుకుని – ప్రస్తుతాన్ని గతంలో పూడ్చేసి, గతాన్ని భవిష్యత్తుచితిపై పేర్చి – ఏమిటో యీ వికృతమైన, అసహజమైన ఆలోచనలు! తెలుసుకున్న సత్యం – కల్పితగాథ కంటె యథార్థగాథ మహత్తరమైన ఆశ్చర్యాన్ని కలగచేస్తుందన్న నిర్వచనాన్ని ఋజువుచేస్తుందని తృప్తిపడకూడదా? ప్రస్తుతంతో సమాధానపడకూడదూ? విపరీతవ్యాఖ్యానాలుచేసి విసిగించకుండా ముగింపు మొదట్లోనే తెలిసిపోయిన యీ కథ ముగించకూడదూ? ముగింపేమిటో చెప్పివేసిన శాస్త్రి మరీ ఎక్కువ తెలిసున్నవాడవడం వల్ల అసలు రచనకే పూనుకోలేకపోతున్నాడనుకుని అట్లా చేసినందుకు అతనిపై నాకున్న కసిని యీ కథద్వారా పాఠకుడితో పంచుకున్నా కదా అన్న తృప్తిలో నిలిపివేస్తాను.

అబద్ధాలు

'సాయంత్రం బండికి వూరెడుతున్నా' అన్నాడు రాజారావు.

'ఏవూరు?' అనడిగింది, ఆయనభార్య సునీత.

'ఇంకేవూరు? ఏటేటా ఏవూరెడుతున్నానో ఆవూరే- ఏముంది, పరీక్షలు-ఆ తంతు జరిపేభారం నామీదే తగులడుతుందిగా' అని కాస్తంత విసుగ్గా అన్నాడు.

'ఎలాగబ్బా-నాకు తోచదు. మళ్ళా చప్పునొచ్చెయ్యండి!'

'నాక అక్కడ చేసేదేముంది?'

సాయంత్రం బండికి ప్రయాణమయ్యాడు రాజారావు. ఆ వూరు చేరుకునేప్పటికి పదిగంటలైంది. తిన్నగా జట్కా-బండిని జైళ్ళ సూపరింటెండెంటుగారి బంగళాకి పట్టించమన్నాడు. బండి దిగగానే గేటులో ఇద్దరు పోలీసులు అటకాయించారు. తను ఫలానా, ఫలానావారికోసం వొచ్చానన్నాడు. లోపలికి తీసుకెళ్ళారు.

జైలు సూపరింటెండెంటు-నీలకంఠంగారు దీపం వెలుగులో ఏదో రాస్తూ కూర్చున్నాడు.

వరండాలోకి వెళ్ళగానే లేచి మందహాసంచేసి ఆహ్వానించాడు. పెట్టె, బెడ్డింగు ముందుగదిలో పెట్టించాడు. భోజనం సిద్ధంచెయ్యమని వంటాయనికి పురమాయించాడు.

'మీరు రావడం చాలా సంతోషం. పరీక్షల రోజులు, రావడం పడదేమో అనుకున్నాం నేనూ సుమిత్ర.'

'చూచి చాలా సంవత్సరాలైంది. ఓసారి చూచిపోదా మని ఎలాగో తీరిక చేసుకొని వొచ్చిపడ్డాను' అన్నాడు రాజారావు. కాసేపు ఎవ్వరూ మాట్లాడలేదు. రెక్కల పురుగులు లాంతరుమీద పడి గోదిస్తున్నాయి.

'సుమిత్ర ఎప్పుడూ మీ మాట చెబుతూంటుంది' అన్నాడు నీలకంఠం.

'ఏదీ, ఆమె కనిపించరేం?'

నీలకంఠం బిగ్గరగా నవ్వితేగాని నవ్వినట్లు గ్రహించడం కష్టం. మీసాలు దట్టంగా మూతిని కమ్ముకున్నాయి.

'క్షమాపణ చెప్పమంది — వాళ్ళ తమ్ముడికి పెళ్ళి సంబంధం వొచ్చిందిట. పిల్లని చూడ్డానికి ప్రొద్దున్నే వెళ్ళింది.'

'అలాగా—'

మళ్ళా నిశ్శబ్దం.

'మిసెస్ రాజన్‌నికూడా తీసుకురాలేకపోయ్యారా?' అని అడిగాడు నీలకంఠం.

'మీరు మరిచిపోయ్యారేమో! నా పేరు రాజారావు, మా ప్రిన్సిపాల్ రాజన్.'

'అవునవును, అన్నట్టు రాజన్ ప్రిన్సిపాల్. ఏమిటో ఈ రెండు పేర్లు ఎప్పుడూ — కలిపేస్తూ వుంటాను. నే నాయన్ని ఎరగననుకోండి. మా సుమిత్ర ఆయనదగ్గర చదువుకుంది. అవునవును — రాజారావు — మా సుమిత్ర మీ విషయం తరుచు చెబుతూంటుంది.

'అవును, ఆమే నేనూ ఇంటర్ వొకే కాలేజీలో చది

వాం. ఆవిశనోట్సు లేకుంటే నేను ప్యాసయ్యేవాడినే కాను' అన్నాడు రాజారావు.

'ఏం చదువులు? ఇంటర్ ఇంతవరకూ ప్యాసవనేలేదు. పరీక్షకి కట్టనంటే నిషేధించుకోను. తరవాత మాట్లాడుకుందాం. భోజనంకానివ్వండి ..' శాంతను టప్పుమని ఆగిపోయింది.

రాజారావు భోజనానికి వెళ్ళాడు. అతనికి నవ్వొచ్చింది. రాజన్‌కి పంపిన ఆహ్వానం పోస్టువాడు తెచ్చాడు. సుమిత్రా తనూ కలిసి చదువుకున్నారు. సుమిత్రవివాహానిక తను వెళ్ళాడు. ఇంకా జ్ఞాపకం వుంచుకొని, తనని ఆహ్వానించిందనుకుని ఎంతో సంతోషించాడు. ఇప్పుడా సంతోషానికి ఆస్కారంలేదు. పాపం, నీలకంఠం చమత్కారంగా మాటతప్పించి సర్దేశాడు. రాజారావుకి చిన్నతనంగా ఉంది. ఆరాత్రి ఎల్లాగో గడిపి, ప్రొద్దున బండికి బిచాణాఎత్తేద్దామనుకున్నాడు.

భోజనంచేసి వరండాలో కొచ్చాడు.

'ఉదయం మాట్లాడుకుందాం. అల్లా ఆగదిలో పడుకోండి—ప్రయాణంబడలిక ఉంటుందిగా మరి. నేను ఈ ఆఫీసు కాగితాలు చూచుకుంటూవుంటాను' అన్నాడు నీలకంఠం.

బ్రతుకు జీవుడా అనుకుని, రాజారావు వరండాలో పచార్లు సాగించాడు. హాల్లో దీపం తనగదికిటికీలోంచి కళ్ళల్లోకి పొడుస్తోంది. దాన్ని తగ్గిద్దామని రాజారావు హాల్లోకెళ్ళాడు. హాల్లో రెండు సోఫాలు, కార్నర్ టేబిల్సు, మూడు కుర్చీలు వున్నాయి. గోడని ఫొటోలు, బొమ్మలు తగిల్చివున్నాయి. దీపంవెలుగులో ఫొటోలకేసి చూశాడు. తనూ, సుమిత్రా వున్న కాలేజిఫొటో చూశాడు. అప్పటికీ యిప్పటికీ

తనలో ఎంతో మార్పుంది! కొంచెం లావెక్కాడు. జుట్టునుదుటి మీదనుండి వెనక్కి జరిగింది; వొత్తు తగ్గింది. కండ్లకింద నల్లగీత లున్నాయి. సుమిత్ర తనని చూసి ఏమనుకుంటుందో! తనని ఆమె చూడనందుకు సంతోషించాడు. సుమిత్ర ఆరోజుల్లో కాలేజీకి 'జ్యూలియెట్.' ఆవిడున్న సెక్షన్‌లో వుండి చదువు కొంటున్న విద్యార్థులు ధన్యులుగా ఎంచబడేవారు. వారితో మాట్లాడి, వారిపరిచయం పొందడానికి మిగతావిద్యార్థులు ఉబలాటపడుతుండేవారు.

రాజారావు ఆమెవద్దనుండి నోట్సు తీసుకున్నందుకు కథానాయకు డయ్యాడు. నిట్టూర్చి తిరిగి నోట్సు ఆమె కిచ్చే శాడు. అతను, జీవితంలో మధురంగా వొదిలిన నిట్టూర్పు అదొక్కటే. అదొక మరపురాని అనుభవం. అత నింతవరకూ ఆ నిట్టూర్పు విషయం ఎవ్వరికీ చెప్పలేదు. పైగా భార్యతో అబద్ధమాడాడు, నోట్స్ పుచ్చుకుంటూ, సుమిత్రే నిట్టూర్చిం దని. చిన్న అబద్ధమే. కాని, దాన్ని పురస్కరించుకొని, భార్య అతన్ని ప్రతిరోజూ ఒక్కసారేనా దెప్పిపొడుస్తూంటుంది. తరవాత తరవాత, అంతా వొట్టిది, నిట్టూర్పులేదు గిట్టూర్పు లేదు—అంటే, భార్య నమ్మదు. ఇ దెక్కడికర్మ, అబద్ధం నమ్ము తారు ఆడవాళ్ళు అనుకున్నాడు. ఎప్పుడూ అబద్ధమాడకూడ దనుకున్నాడు.

ఏం లాభం? అబద్ధమాడి ప్రమాణంకట్టాడు ఆహ్వానం రాగానే. అది తనకికాదనీ, ప్రిన్సిపాల్ రాజన్‌కి ఉద్దేశించ బడిందనీ అతనికి స్ఫురించిందికూడా. తనకే ఎందు కవకూడదని ఆత్మవంచన చేసుకొని, సమాధానపడి సుమిత్రకి తను జ్ఞాపకం

ఉన్నందుకి గర్వించి, కొండంత, ఎక్కడలేని ఉత్సాహాన్ని తెచ్చిపెట్టుకుని, భార్యతో చీఫ్ ఎగ్జామినర్‌గా వెళ్ళాలని వాంకెట్టి సుమిత్రని మాటాడానికోసం ప్రయాణమయ్యాడు. ఇందుకోసమని చెబితే భార్య ఒప్పుకొని రానిస్తుందా! అసలింట్లో బ్రతకనిస్తుందా! ఒక మంచికార్యంకోసం, తన సంతోషంకోసం, ఇదొక్కటే అతనాడిన అబద్ధం. ఇంకెప్పుడూ ఆడను అని తీర్మానించుకుని, ఆ ఫొటోని కోటుకితగిల్చి, నిట్టూర్చి, తనగదిలోకొచ్చి పడుకున్నాడు.

'రాజారావుకి నిద్రపట్టలేదు. బద్ధకంలో, అలుపులో స్పష్టమైనకలలో ఏవో నిట్టూర్పులు.

తెల్లవారింది.

ఎనిమిదైంది.

నీలకంఠంగుమాస్తాగదిలో కొచ్చాడు. తనే పరిచయంచేసుకున్నాడు.

'నమస్కారం – రాజారావుగారు...మీరొచ్చినందుకు సంతోషం?'

'నాపేరు మీకెట్లా తెలుసు?'

'నీలకంఠంగారు చెప్పారు. అసలువిషయం మనవి చేస్తున్నా. ఆహ్వానాలు పంపమని అడ్రెసులజాబితా ఇచ్చారు. కొన్ని అడ్రెసులు మావాడొకడు వ్రాశాడు. ఆ రాయడంలో మీకని ఉద్దేశించిన ఆహ్వానంపై ప్రిన్సిపాల్ రాజన్ అని వ్రాసినట్టున్నాడు. అవి నీలకంఠంగారు చూసి అమ్మగారికిచ్చారు. ఆవిడ, ఎరుగున్నవాళ్ళకి కొన్ని పంపుతున్నారులెండి. అడ్రెసు ఆవిడ సరిగ్గా రాసి, పోస్టుచేయించారన్నమాట. వొస్తా,

తొందరపడ్డున్నా. మధ్యాహ్నం ఫంక్షన్‌లో కలుసుకుందాం' అంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

రాజారావు కేమీ అర్థంకాలేదు. ఆహ్వానం తీసి చూశాడు. 'ప్రిన్సిపాల్' అనిలేదు. ఎవరో 'రాజన్'ని 'రాజా రావు' అని దిద్దారు. అది సుమిత్ర పనే అయివుంటుంది. నీలకంఠం తనని 'రాజన్' అని ఎందుకనుకున్నాడో ఇప్పుడు తెలుస్తూంది. 'రాజన్' కన్నడ ప్రాంతీయుడైనా చాలామంది తెలుగు వాడిగా భావించి, 'రాజారావని' వ్రాసిన ఉత్తరాలు ఇదివరలో చాలాసార్లు 'రాజారావు' అందుకుని ఆయనకి ఇచ్చివేస్తూండడం జరిగేది.

అవుతే 'ప్రిన్సిపాల్' అని ఎందుకులేదో అతనికి బోధ పడలేదు. ఆ, ఇప్పుడు బోధపడింది. రాజన్‌కి పంపిన ఆహ్వానం రాజన్‌కి చేరేవుంటుంది. సుమిత్ర తనకి వేరే ఆహ్వానం పంపి ఉంటుంది. కాబట్టి, సుమిత్ర తనని ఆహ్వానించినట్లుగా భావించొచ్చు. అవుతే వొక రహస్యం ఉంది. ఈ సంగతి ఆమె భర్తకి తెలియపర్చలేదు. కారణం ?

ఏమో - అతని గుండెలు దడదడ కొట్టుకున్నాయి. ఆలోచించే వ్యవధిలేదు. డిప్యూటీ సూపరింటెండెంటు ఆఫ్ పోలీసు దినకరంగారు చక్కావొచ్చాడు. నీలకంఠం రాజారావుని పరిచయంచేశాడు. ఆయన షేక్‌హాండ్ ఇచ్చాడు. రాజారావుచెయ్యి గట్టిగానొక్కి ఊపేశాడు. దెబ్బతో వేళ్ళు నలిగిపోయాయి. ఉద్యోగం హోదాలోని మజాఅంతా షేక్‌హాండ్‌లోనే వుంది.

వారి సంభాషణలు రాజారావుకు అర్థంకాలేదు. ట్రాన్సుఫర్లు, ప్రమోషన్లు, పార్టీలు, రాజకీయాలు — ఆ వాతావరణంలో ఇతనికి స్థానంలేదు. వారంతా ఆర్థికంగా పైఅంతస్థు మీదివారు. అసలతనిక్కడికి రావడమే బుద్ధితక్కువనిపించింది.

వొచ్చేకార్లు, వెళ్ళేకార్లు, జనంగడబిడ, పూలమాలలు, 'బొకే'లు, కుర్చీలు, బెంచీలు, డవాలి బంట్రోతులు, పోలీసులు, — లారీలు, జనం — పది, పదకొండు — ఎవరో అతన్ని భోజనానికి లాక్కుని తీసుకెళ్ళారు.

భోజనం అయింది.

మళ్ళా గదిలో కొచ్చిపడ్డాడు.

ఈలలు — పెద్ద కేకలు, చట్టున అంతా నిశ్శబ్దం. అతన్ని నో లారీలో ఎక్కమన్నారు.

'ఎక్కడికి ?'

'జైలుకి'

'ఎందుకు ?'

నవ్వులు

'ఫంక్షన్‌కి రారూ ?'

'అవునవును'

లారీలో ఎక్కాడు. జైలు ఆవరణలో దిగాడు. ఖైదీల చేతిపరిశ్రమలను పౌరులకి చూపించే నిమిత్తమై ఏర్పాటైన సమావేశం అది, జిల్లాకలెక్టరు అధ్యక్షుడు. ఖైదీలు అల్లినబుట్టలు చాపలు, కాళ్ళపీటలు, నవారు, కర్రసామాను, ఇవన్నీ పెద్ద హాల్లో అమర్చబడి ఉన్నాయి. సూట్లలో ఆఫీసర్లు కుర్చీలలో కూర్చున్నారు. స్త్రీజనం, పూలు, సెంట్ల పరిమళం

సిల్కుచీరలు గాలిలో చేసే చప్పుడు. అల్లా చూస్తూ నిలబడగానే పెద్ద కేకలు, విజిల్సు- లాఠీనిల్చిన చప్పుడు. అందులోంచి ఖైదీలు దిగారు. అందరూ వరుసగా నిలబడ్డారు. కొందరు లారీలోనే ఉండిపోయారు. లారీని దూరంగా లాగేశారు. అందులో ఉన్న ఖైదీలుకూడా దిగిపోయ్యారు. ఒక్కడే మిగిలిపోయ్యాడు. అతని మొహం ఎక్కడో చూసినట్లనిపించింది రాజారావుకి. జ్ఞాపకంవొచ్చింది – చంద్రన్న.

చంద్రన్నది రాజారావు అత్తవారి ఊరు. ఒకటి రెండుసార్లు అతనితోటే జట్కాబండిలో భార్యాసమేతంగా పొరుగూరిలో సినిమాకి వెళ్ళాడుకూడా. చంద్రన్నని గురించి – బోలెడు కథలున్నాయి. చాలా మొండివాడు. ధైర్యశాలి. ప్రాణాలకి తెగించి ఏపనేనా చేసిపారెయ్యగలడు. రౌడీకూడా. స్త్రీలజోలికి పోడట. పోలీసులకి అతనంటే బెదురుట. చిన్న చిన్న నేరాలకి – ఎవడిదో చెయ్యి విరగ్గొట్టడం, మోకాలుకింద కత్తిపోటు – ఇల్లాంటివాటికి జైళ్ళల్లో ఉంచడం, వొదిలెయ్యడం జరిగింది. రెండు మూడు ఖూనీకేసులుకూడా అతని పనేనని పోలీసులు నమ్మినా, తగినంత సాక్ష్యం దొరక్క అతన్ని శిక్షించడానికి వీలుపడింది కాదు.

కొన్ని వారాలపాటు మనిషి మాయమవుతాడుట. మళ్లీ సద్దంతా మణిగింతర్వాత ఊళ్ళోకి సిద్ధమవుతాడుట.

రాజారావుఅత్తవారింట్లో అతనికి చనువు జాస్తి. ఎన్నోసార్లు అక్కడే భోజనంచేసి పడుకునేవాడు. ఒకసారి చేలో పని చేస్తుండగా, అతనికర్ర తగలగా త్రాచుపాము అతని

మీదికి లేచిందట. అతను చేతిలోని కర్రని నట్టింట్లో పాతి, తన పాగా కర్రమీద కప్పాడట. పాము ఆ కర్రని కాటేస్తుండగా ఇతను పసిగట్టి చంపేశాడట. చంద్రన్న పాత్రికేయుడిలా కని పిస్తాడు. పెద్దగా మాట్లాడడు. డబ్బు కాపీనం బొత్తిగా లేదు. బీడీలు కాలుస్తాడు – ఎప్పుడైనా తాగుతాడు. వేరే వ్యసనా లేమీ లేవు.

రాజారావు చంద్రన్నతో బాటే లేచి వెళ్ళాడు. గుంపులో జనం వెన్నులు వాలిపోతున్నాయి. అంతా ఆ గందరగోళంలో పడిపోయారు. చంద్రన్న కళ్లు మూసుకుని, కునికిపాట్లు పడుతున్నాడు.

'చంద్రన్నా!'

ఉలిక్కిపడి లేచి కళ్ళు నులుముకున్నాడు.

'మీరా రాండి – ఈ రాంపిలో కొచ్చారేంటి?'

'జైలు సూపరింటెండెంటుగారు అంటే – కొంచెం వాళ్ళేమంటున్నారో. పిలిస్తే వొచ్చాను' అన్నాడు రాజారావు.

'ఏదేనా సాయం కావాలండి?'

'అబ్బే – ఇదిగో, ఈ ఫంక్షన్ అవుతోందంటే, చూసి పోదామని'

'ఇదంతా నా తంతులెగండి. ఏదో కూతంత పొద్దో తుంది. రాముల్లోరి పుడతకిమల్లే నాను ఏదో చేసినాను' అని నవ్వాడు చంద్రన్న.

'నువ్వు మళ్ళా జైల్లో కెందుకొచ్చావ్?'

'నే నెందు కొత్తాను. ఈడేంపని? ఆళ్ళే బలాత్కారంగా లాక్కొచ్చిపడేశారు. నా మొదంగాళ్ళు.'

'ఏం జరిగిం దేమిటి?'

'మీకేం తెలుత్తవండి మా మావఁగోడపిల్ల. మా ఇంటిది – రత్తి – అల్లగో, రెడ్డిసత్తయ్య నెరగరండీ – పుగాకు యాపారం, ఆడు దీనెంటపడినాడంట. అదంతా వృత్తది లెగండి. ఆడది అలుసిచ్చుకపోతే ఏ మొగపక్షిగాడి మోసం లెగుత్తుందండి – ఎట్టైతేనేం లెగండి. ఆడు దానెంట పడితేనేం, ఇది వాడెంట పడితేనేం. ఇద్దరూ ఆట్టు సాగించారు. నా కళ్ళపడిందండీ. ఏంపనే కుక్కపని అని సూత్తంత కసిరానండి. రెడ్డిసత్తయ్య ఒంగోలుగు దాడెత్తినాడు, శనిపక్షిగాడు. మా రత్తికూతరంటుందే – 'నే సీద సాపేసి తొంగున్నా. ఆడొచ్చి ఎగబడి సరసమాడబోత్తుంటే, ఎటెద సత్తెయ్యా, నా మొగోడు సూత్తే, నన్ను సీరేత్తాడన్నాను. ఆడు ఇనిపించుకోకుండా రగడ సాగిత్తుంటే, నువ్వొచ్చినా – విడితేనని' అన్నదండి. నాకు మా చెడ్డ ఒట్టుగా లేసుకొచ్చిందండి. ఎందుకంటారా! రత్తి అబద్దమాడిందండీ – అది మరో పరాయి శనిగాడితో వుందని నాకు తెలిత్తే నేను దాన్ని సంపి సీరి ఎండేత్తానంట. నాయంత మంచివోడు భూపపంచంమీదుండా డంటారా! నే నట్టాంటివోణ్ణి కానని తెలుసు. అంటే అబద్ధమాడిందన్న పూటేగా – నూరు సెప్పండి, ఎయ్యి సెప్పండి – నాలిక పదును, మాటనిలకడ కత్తిదెబ్బ సమమండి. ఆమట్టున నే నన్నా 'ఓసెర్రిమొగమా, ను వ్వేమాలుగాడితో లేసెడితే నా కెంతుకే. ఆడితో నాకుకించి ఎందు కబద్దమాడినా సెప్పు' అన్నానండి. నో రెల్లబెట్టింది గుంట. ఛూత్ అబద్ధం ముదరష్టం పిల్ల.'

చంద్రన్న కాండ్రించి ఊశాడు. జనం చప్పట్లుకొడు తున్నారు. కప్పలు, ఈలల్లు, పిల్లల చప్పట్లు వినబడు తున్నాయి.

'తరువాతేం జరిగింది ?'

'ఏం జరుగుద్దండి — అంతే — అది అబద్ధమాడినందుకు నాకు శివమెత్తి దసవకాన దెబ్బలు మోగించాను. లెమ్మనని పడిందండి. నాలుకం తోపుల్లేసిందని కాబోసుకుని బైట కెళ్ళానండి. గంటయ్యాక, రంగమ్మ పరుగు తేసుకుంటూ వొచ్చి, రత్తి సచ్చిందని మాగో... అంటో ఏడుపు అందుకుంది. కరణం గోరు, పోలీసోరు, సాక్షికాలు లాక్కొచ్చి ఈడ పడేశారు. ఆళ్ళ కేదో మిస కావాలి. ఇద్దొరికింది; పట్టండెహె అన్నారు. పట్టు గున్నారు.' చంద్రన్న నవ్వు మీసంకిందనుంచి కనబడుతుంది.

'అవుతే చంపానని వొప్పేసుకున్నావా ?'

'నే నొప్పుగోనండి. నేను సంపందే. దానికి గుండెదడ జబ్బుంది. దరువు పగలేసిసమాట సామానా నిజం. తట్టుకోలేక సచ్చింది. నాకావ అబద్ధాల బతుకు సాగదండి. నాపేరేంటో తెల్సునాండీ ? అరిచెంద్రుడు. మా అమ్మ అట్టాగే పిలిసేదండి. సిత్రం — మా వూళ్ళోనే గొట్టికాయలాడేవాణ్ణి. కుర్రతనం. దాసరి బసవయ్య వాళ్ళు అరిచెంద్ర నాటకం ఆడినారు. నే నూశానండి. పెళ్ళాన్ని కత్తెత్తి సంపబోతాడండి, ఆ యమ్మ అబద్ధమాడింది గనకనే. ఆకాడనుంచి, ఛీ, అబద్ధం గూడదు అని ప్రమాణంచేసుకున్నానండి.'

రాజారావు ఏదో అడుగుదామనుకుంటుండగా జనం కదలడం మొదలెట్టారు. మళ్ళా విజిల్సు, కాన్లు, కేకలు, గంద్ర

గోళ్ళం బయలుదేరింది. ఫంక్షన్ అయిపోయింది. ఖైదీలని లారీలో కెక్కించివేశారు. జనం సర్దుబడ్డారు. కుర్చీలు, బల్లలు, కప్పులు సాసర్లు చిందరవందరగా ఉన్నాయి. నేలమీద పూలు, సిగరెట్టుముక్కలు, కాగితాల చెత్త, దారాలు – ఎవరో తుడవడం మొదలెట్టారు. రాజారావు హాల్లోకొచ్చి బల్లమీద నడుంవాల్చాడు. అతనికి భయమేసింది. ఎందుకో!

చివాలున లేచి హోల్డాలు, పెట్టె అతనే తీసుకొని గేటుదాకా నడిచివెళ్ళాడు. బండిని ఆపుచేసి అందులో సామాను పెట్టించాడు. నీలకంఠంగుమాస్తా వొచ్చాడు.

'అయ్యగారు కలెక్టరుగారితో వెళ్ళారు. చెప్పకుండానే వెళ్ళిపోతారా ?'

'ఏముంది చెప్పేటందుకు? బండికి టైమయింది. మరీ మరీ అడిగానని చెప్పండి... అమ్మగారితో,..కూడా.'

'అమ్మగారు రెండురోజులవరకు రామని టెలిగ్రాం ఇచ్చారండి.'

రాజారావు బండిలోకి ఎక్కాడు. తనవూరికి చేరుకున్నాడు. రైల్లో ఆలోచించి ఒక నిశ్చయానికొచ్చాడు. తన బ్రతుకంతా అబద్ధాల కూపం. ఆమాటకొస్తే నీలకంఠం, సుమిత్రల బ్రతుకూ అంతే. అంతా అసత్యాల అల్లిక, నటన, దగా. సంస్కారంతోబాటు నటన, దగా, అబద్ధాలు ఎదుగుతూ ఉంటాయి. తన జీవితవిధానమే మార్చివేయాలి. అబద్ధాలాడకూడదు. భార్యకి అంతా పూసగుచ్చినట్లు చెప్పివెయ్యాలి. ఏదీ దాచకూడదు. అన్నీ చెప్పివేసి భార్యవొడిలో మొహం దాచుకొని ఏడవాలి. ఆమె కరిగిపోయి, మొహాన్ని

చేతుల్లోకి తీసుకుని, కళ్ళల్లోకి చూచి, క్షమించి నిజంగా ఆప్యాయత చూపుతుంది. అత నామె నింకెప్పుడూ మోసంచేయకూడదు.

ప్లాట్‌ఫారంగేట్లో పరధ్యాన్నంగా టిక్కెట్టు బదులు అగ్గిపెట్టె నిచ్చాడు, టికెట్ కలెక్టరుకి.

ఇంటికి వెళ్ళాడు. భార్యతో అనుకున్నట్లు అంతా చెప్పి ఆమెవొడిలో మొహందాచుకుని ఏడ్చాడు.

ఆమె నవ్వుతూ అన్నది:

'మీకు పరీక్షలు లేవని, వ్రాసెళ్ళాల్సినపని లేదనీ నాకు తెలుసు. మీ స్టూడెంటొకడు చెప్పాడు. మీకొచ్చినఆహ్వానం చూశాను. మీ రెందు కెళ్ళారో నాకు తెలుసు. ఏం జరుగుతుందో చూద్దామని నేను తెలియనట్టు అబద్ధమాడాను. చంద్రన్నగాడివన్నీ అబద్ధాలు. ఒక్కమాటా నమ్మకండేం' అని నవ్వేసింది. చంద్రన్న అబద్ధమాడడని నా కెందు కనిపించిందో ఇంతవరకూ బోధపడలేదు. నిజాన్ని నిజమే కనుక్కోవాలి.

'కలం పట్టని కర్తల సంఘం'

(ని వే ది క)

కలం పట్టని గ్రంథకర్తలసంఘం అని వుండాలి, కాని కలంపట్టనివ్యక్తి ఎల్లా గ్రంథకర్తగా పరిగణింపబడతాడో అర్థం కాక అల్లా వొదిలేశాం. ఈ సంఘం సహాయకార్యదర్శిగా వార్షికోత్సవసమావేశం కార్యకలాపాలనివేదిక సమర్పించే భారం నామీద పడినందుకు చింతిస్తున్నాను. శ్రద్ధగా చూస్తే మా సంఘం సమర్పించే నివేదిక స్వరూపం యీ క్రిందివిధంగా వుండాలి.

వార్షికోత్సవ నివేదిక

ఇట్లు

క. ప. గ్ర. క. సం.

సభ్యులు

కాసేపు మా ఆదర్శాలు అవతలగావుంచి, పాఠకలోకానికి మా సంఘంపుట్టుపూర్వోత్తరాలు, ఆశయాలు, యీ యేడాదిలో జరిగిన కృషి వివరించడం మా విధి కాబట్టి, యీ రచనకి పూనుకుంటున్నందుకు సభ్యులు మన్నించాలని కోరుతూ వుపక్రమిస్తున్నాను.

కలంపట్టని గ్రంథకర్తలసంఘం నిర్మాత అధ్యతుయ్యగారు. వారు అరవై సంవత్సరాల క్రితం ఎడారిపురంలో ఖాళీ పేటలో 'మృగ్యం' అనే భవనంలో జన్మించారు. పదహారవ ఏట స్నేహితులకు సెలవుల్లో పెద్దపెద్ద లేఖలు వ్రాయడంతో గ్రంథకర్తగా ఆయనజీవితం ప్రారంభమైందనవొచ్చు. వారి అరవై మూడోఏట కళాశాల సంచికలో కొన్ని గేయాలు వెలువడ్డాయి. మొదటి ప్రపంచ సంగ్రామం గురించి, వివిధ పత్రికలలో వారి విమర్శలు 'అనామకుడు' అను పేరిట ప్రచురితమై ఆంధ్రపాఠకలోకానికి రాజకీయాలపట్ల కళాభూయిష్టమైన అభిరుచి కలగజేసి పత్రికాసంపాదకీయం కళాఖండం కాగలదని ఋజువుచేశాయి. 'సాహితీబాణం' అనే మాసపత్రికలో కవిత్రయంవారిని గూర్చిన వారి వ్యాసాలతో విమర్శకుడుగా అగ్రస్థానం సంపాదించుకున్నాడు. మరో ఇరవై ఏళ్ళతర్వాత 'ప్రళయం' 'వితండవాదం' అనే వారినాటకాలు వూరూరా ఆడడంతో సారస్వత చక్రవర్తిగా వారికీర్తి స్థిరపడిపోయింది. వారి రచనలను గూర్చి ఆయన చెబుతూండగా విని మతిపోయిన నాబోటి కుర్రకారు అందరం, నిరుడు వారి షష్టిపూర్తికి పూనుకున్నాం. అతికష్టంమీద ఆయనని వొప్పించాం. షష్టిపూర్తి సందర్భంలో వారి రచనలన్నీ సేకరించి, ప్రముఖుల వ్యాసాలతో, విమర్శలతో చేర్చి ఓ గ్రంథంగా వెలువరించి వారికి సమర్పించాలని సమకట్టి, తమ రచనలన్నింటినీ మాకివ్వవలసిందిగా వారిని కోరాం.

'నేను చెప్పినవన్నీ వ్రాయలేదు. నే నింతవరకూ ఏ రచనా చెయ్యలేదు. ఆ రచనలన్నీ చేసివుందును. చెయ్యగల

ప్రతిభ నాలో వుంది. కాని దాన్ని చంపుకుని వొక తాత్త్విక చింతన అలవరుచుకుని, అహాన్ని త్యాగంచేసి, యీ సారస్వత అవకాశాలను యితరులకి విడిచిపెట్టి, ఏకాంతంలో నిశ్చింతగా కాలం గడపదలచాను' అన్నారు అధ్యక్షుడ్యుగారు. వారింకా యిల్లా అన్నారు:

'నేను చేసిన త్యాగం సామాన్యమైంది కాదు. దాని విలువ నా సమకాలికులు గ్రహించలేరు. ఈనాడు నేను ప్రారంభించిన పనికి ఎందరో పూనుకోవాలి. ఇదొక వుద్యమంగా ప్రచారంలోకి రావాలి. ఎన్నెన్నో భావాలు నా బుర్రలో మెదిలాయి. ఎన్నెన్నో మధురస్వప్నాలు నా హృదయంలో కరిగిపోయాయి. కావ్యాలు, నాటకాలు, విమర్శలు, నవలలు, కథానికలు, వేలాదిగా వ్రాసివుండును, కాని వ్రాయలేదు. అట్లా వ్రాయకపోవడంలోనే నా త్యాగం వుంది. ఇదొక సమాజసేవ. పూర్వీకుల గ్రంథాలు, సమకాలికుల రచనలు వేలాదిగా వున్నాయి. ఇతరభాషలలో లక్షలాది గ్రంథాలు వెలువడుతున్నాయి. వీటిల్లో ఏదని చదవడం? పాఠకుడికి మతి పోతుంది. ఈ సారస్వతజ్వాలలో నేనూ వో గ్రంథాన్ని సమిధగా పారేసి ప్రజ్వరిల్లచెయ్యమంటారా? మన పూర్వులు బోధించినదాన్ని ఆచరణలోపెట్టి జితేంద్రియుడనై స్వార్థాన్ని చంపుకుని ఆధ్యాత్మికానుభూతినిపొంది, సత్ చిత్ ఆనందాలను సాధించి పరమాత్మలో ఐక్యంకావడం గొప్ప కృషి, త్యాగం, సాధన కావంటారా? పరమాత్మను దర్శించిన వ్యక్తికి చెప్పేటందుకు అనువైనభాష లేదు మౌనమే అతని శరణ్యం. ఈ తత్త్వాన్ని అంగీకరించి, ఎందరెందరో యీ వుద్యమానికి చేయూ

తనిచ్చి సారస్వతసేవకి వుపక్రమించాలి. ఈ నా సందేశాన్ని కూడా మీరు ప్రచురించకూడదు. నేను వ్రాయకూడదు. ఎవ్వరూ వ్రాయకుండానే యీ మహా సత్యం ప్రచారం కావాలి కలంపట్టని గ్రంథకర్తని నేను' అన్నా రాయన.

ఆక్షణాన్నే యీ సంఘం జనించిం దనొచ్చు. వారినే అధ్యక్షులుగాకూడా ఏకగ్రీవంగా ఎన్నుకున్నాం. ఆ సందర్భంలో వారికి సమర్పించిన సన్మానపత్రంలో యిల్లా చెప్పుకున్నాము.

'మీరు రచించని 'రెండు మహా సంగ్రామాలు' అనే నవల మీ కీర్తిని వేనోళ్ళచాటుతూంది. ఆంధ్రుల మహోజ్వల జీవితం అందులో చక్కగా చిత్రితమై వుండివుండును. ఈనాడు సమాజాన్ని కలచివేస్తున్న సమస్యలన్నింటికీ పరిష్కారమార్గాలు సూచించివుందురు. వాటిని యీ సమాజం అలవరుచుకొనివుండును. అట్లయిన సంఘసంస్కర్తలకీ, ప్రజాసేవకులకీ చేసేటందుకు ఏమీ లేక నిరుద్యోగులై, రచనకి పూనుకుని మరికొన్ని క్రొత్తసమస్యలు లేవదీసివుందురు. మీ నవల యీ ప్రమాదం తప్పించింది. అంతేకాదు. ఆ నవలను చదివి ఎందరో యువకులు నవలారచనకు పూనుకొని, యీనాటి సారస్వత కల్లోలాన్ని పెంచివుందురు. ఈ విపత్తు సంభవించకుండా మీరు తలపెట్టిన నవలను వ్రాయకుండా విడిచిపెట్టినందుకు దేశం మీకు ఋణపడివుంది.' ఇది చదవగా విని అధ్యక్షయ్యగారు యీసన్మానపత్రం వ్రాతలో వుంది గావున, వెంటనే తగులపెట్టవల్సిందని ఆజ్ఞాపించారు. అప్పుడు దాన్ని ఫ్రేమునుండి విడదీసి, అప్పుడే తగులపెట్టివేశాము. ఇదిచూచి విస్తుపోయిన సభికులలో కొందరు మా సంఘంలో సభ్యులుగా చేరిపొయ్యారు.

వ్రాయకుండానే గ్రంథకర్తలుగా పేరుకొట్టెయ్యడానికి సంకల్పించిన వ్యక్తులకు కొదవేమిటి? కొన్నికోట్లమంది యిందులో సభ్యులుగా చేరిపోతారు – అనుకుంటున్నారేమో మీరు. ఇది నిజమైతే మా సంఘంలో కొన్నికోట్లమందిసభ్యులు చేరివుందురు. కాని అట్లా కాదు. సభ్యత్వానికి కొన్ని అర్హతలున్నాయి. వాటిని పాటించగలవారు చాలా కొద్దిమందే వుంటారు. ఈసంఘం అవతరించినప్పుడు, ఏడు డజనుకుమించి సభ్యులులేరు. ఈ డజనుమందిలోకూడా సంపూర్ణమైన అర్హతసంపాదించుకున్నవారు వొక్కరూకూడా లేరనడంలో అతిశయోక్తి లేదు. మా 'మధురాంతకం' విషయం చూడండి. లోగడ వొకటి రెండు గేయాలు వ్రాసివున్నాడు. మా 'హాంగుదాసు' 'తుషారం' అనే గేయసంపుటి ప్రచురించి 'ముంగిస'కు అంకితంచేశాడు – ఎందుకో ఎవ్వరికీ తెలీదు. 'రణవీర్' రెండో ప్రపంచ సంగ్రామసమయంలో వాల్ పోస్టర్లమీద యుద్ధంలో చేరవల్సిందిగా కొన్ని పాటలు – ('రణభేరి'గా తర్వాత ప్రచురించా లనుకున్నాడట) –వ్రాశాడు. మా వే. ఘో. వి. శాస్త్రి (వేదఘోష విచ్ఛిన్నశాస్త్రి) ఋగ్వేదకాలంనాటి సోమపానాస్వాదనాఔచిత్యంగూర్చి వాఖ్య వ్రాశాడు. మా 'స.కు.బ' గారు ఉద్యోగం యివ్వనందుకు నలుగుర్ని తిడుతో వ్రాసిన వుత్తరాలను 'ప్రేమలేఖలుగా' అచ్చాఫీసులో ఏడాదిగాపడున్న వ్రాతప్రతిని గబగబ వెళ్ళి తీసుకొచ్చి అధ్యక్షుయ్యగారిపాదాల ముందు పడేస్తేనే సభ్యత్వం లభించింది. దాన్ని తగులబెట్టడం గూర్చి గంటసేపు చర్చకూడా జరిగింది. అధ్యక్షుయ్యగారు దాన్ని తగులపెట్టవద్దనీ, ప్రస్తుతం పూడ్చిపెట్టవల్సిందనీ ఆజ్ఞా

పించారు. – రొసెట్టి అనే ఆంగ్లకవి కొన్ని ప్రేమగీతాలను అవిధంగా ప్రేయసితో పాటు పూడ్చిపెట్టాడుట-ఎప్పుడైనా యీ సంఘంతో అభిప్రాయభేదాలొచ్చి సభ్యుడుగా మానుకున్నాడు, వారికి యీ వ్రాతప్రతి తిరిగి తీసుకొని ప్రచురించుకొనే అధికారం వుండాలన్న ప్రతిపాదన ఆమోదించారు. ఏదో వాళ్ళ అపచారం చెయ్యనివారు మాలో లేరు. కృష్ణయ్యగారు ఏమీ వ్రాయలేదుగాని, వాళ్ళిద్దరు యువకవులు తమ గేయసంపుటాలను వీరికి అంకితం చేశారుట. మా 'మరమ్మత్' నో చిన్ని కథల సంపుటానికి పరిచయవాక్యాలు వ్రాశారు. ఆ గ్రంథం వాళ్ళ సినిమానటికి అంకితం యివ్వడంతో వేసిన రెండువేల కాపీలు అట్టే అమ్ముడైపోయినాయి. వాటినన్నింటినీ సేకరించి తగులబెట్టే సంకల్పం సంఘంవారికి వుందిగాని, కొనసాగుతుందని మేం అనుకోడంలేదు. ఇంకెప్పుడూ వుపోద్ఘాతాలు వ్రాయనని వొట్టేసుకున్న మీదనే 'మరమ్మత్ కి' సభ్యత్వం దొరికింది. 'వైవాహిత్' అనే మరో సభ్యుడున్నాడు. తనెప్పుడూ వ్రాసిన పాపానపోలేదని ప్రమాణంచేసినా, గిట్టనివారు ఆయనరచనని వొకదాన్ని బైటపెట్టారు. ఎవరిదో ధనికకుటుంబంలో వివాహం జరిగిందట. ఆ సందర్భంలో వధూవరుల మంచిగుణాలన్నిటిని గుచ్చెత్తి గేయమాలగా పెండ్లిపందిట్లో చదివి, ఫ్రేమ్ కట్టించి పెండ్లికుమారునికి సమర్పిస్తూండగా తీసిన ఫొటో బైట పెట్టడంతో ఆయనబండారం బైటపడింది. పాపపరిహారంగా ఆయనకలాన్ని అధ్యక్షుయ్యగారికి యిచ్చివేశారు. అప్పుడు, ఫౌంటెన్ కలాలు ప్రవేశిస్తుండగా నిశ్చితమైంది. ప్రతిసభ్యుడు వో కలం, దస్తా కాగితాలు, సంవత్సరంచందాగా కట్టాలి. వారు

లోగడ చేసిన రచనలంటే ఆ ప్రతులన్నింటినీ సేకరించి వార్షికోత్సవంలో వాటిని దగ్ధంచెయ్యాలని తీర్మానించారు. ఇదంత కష్టంకాదు. ఎందుకంటే అచ్చువేసిన ప్రతులన్నీ సాధారణంగా గ్రంథకర్తగారింటి బోషాణంలోనో, ప్రచురణకర్త చేతకాగితాలకొట్లోనో, సులువుగా దొరకుతాయి. వార్షికోత్సవంలో ప్రతిసభ్యుడూ ప్రసంగించితీరాలి. ఆ ఏడాదిలో ఆయనఊహాలో కాగిన భావాలు, తలపెట్టినరచనలూ, వాటిని వ్రాయకుండా ఎల్లా తప్పించుకున్నదీ వివరించాలి. గొప్పరచన తలపెట్టి వ్రాయనందుకు అధ్యక్షులు కొన్ని బిరుదులుకూడా యివ్వాలని సూచించారు. 'మధురాంతకం' 'కన్నీటిస్వర్గం' అనే ఖండకావ్యం వ్రాయలేదుట వారికి 'నహీ కన్నీక్ కవి' అని బిరుదు యిద్దామన్నారు. దానికి నేను తగను అని నమ్రతతో ఆయన నిరాకరించారు. 'ఏమో, ఆ కావ్యం నేను ముందెప్పుడూ వ్రాయనూ అనలేను. ఏవేళ ఏబుద్ధిపుడుతుందో' అన్నాడు 'మధురాంతకం.' ఆయన నిజాయితీని అధ్యక్షులు ప్రశంసించారు. ఈ సంవత్సరం ఉపనిషత్తులజోలికి పోలేను అన్నాడు వే. ఘో. వి. శాస్త్రి. భాసుని ఏకాంకిల విషయమై పరిశోధనచేసికూడా వ్యాసాలు వ్రాయడం మానుకున్న వుదంతం విని సభ్యులు సంతోషించారు. వొకటి రెండుమార్లు బౌద్ధతత్వం గురించి వ్రాయాలని వుబలాటపడ్డారుట. మరోమారు శంకరాచార్యుల చరిత్ర సినిమాకి పనికొచ్చేటట్లు వ్రాయాలనుకున్నారు. 'నాగానందం' తనని విమర్శించవల్సిందిగా చేసిన ఆహ్వానాన్ని పెడచెవినిపెట్టారుట. చివరికి ముద్దువళని మధురంగా పిల్చినా విని

పించుకోనందుకు ముందుముందు అధ్యక్షపదవిని కొట్టెయ్యడానికే ఆయన కృషిచేస్తున్నట్లు స్పష్టమైంది.

'హంగుదారు' 'మిల్లుయజమాని' అనే సాంఘిక నాటకం ఆరంభించి, వొకే రంగం పూర్తి కూడా చేశాననీ, తరువాత అతనికి మిల్లులో పని దొరికిందనీ, అంతటితో ఆ వ్రాత ప్రతిని మిల్లులో విద్యుత్ చక్రాలమధ్య పడేసి పిండిగాచేసిన ఘట్టం విని, మేమంతా చకితులమయ్యాం. మా రణధీర్ హిందీ, వంగభాషలనుండేగాక, 'సరోయన్' ప్రభృతుల రచనలు తెలుగులోనికి అనువదించడానికి పూనుకుని, కీర్తికాంత పిలుపుని కాదని ఆమెను పంపించివేసి లోపల గొళ్ళెంపెట్టుకుని ముసుగుతన్ని పడుకున్నదృశ్యం ఊహించుకుని సభికులు కరతాళధ్వనులుచేశారు. ఇక 'స.కు.బ.' వయస్సులో పిన్నైనా, త్యాగంలో మా అందరికంటె పెద్ద—ఎందుకంటారా—నాలుగైదు అపరాధ పరిశోధక నవలలకి కావల్సినవస్తువు సిద్ధంగా వుండికూడా, వాటి రచనకు పూనుకోలేదు. వొకరిద్దరు పంపిన నవలలపై అభిప్రాయం వెలిబుచ్చలేదు. ఆఖరికి ఆరకం నవలల్ని చదవాలన్న తృష్ణనికూడా అణగద్రొక్కుకుని మానసిక ప్రశాంతతని పెంపొందించుకున్నాడట. 'నహీ హంతక్' బిరుదుపొంది అధ్యక్షుల వారి మన్ననకు పాత్రుడయ్యాడు. మా కృష్ణయ్య పిల్లల సాహిత్యంజోలికి ఈసంవత్సరం పోలేదు. 'వారు హాయిగా ఆడుకుంటూ, పాడుకుంటూ వుండకుండా నా బాలసాహిత్యంతో తత్ఫలితంగా జనించే పోటీతత్వంలో వారిఆనందమయ, అమాయకపు జీవితాలను భగ్నంచెయ్యడం నా మతంకాదు. నేనేకాకుండా

పెడతో పకిపట్టించే తోటిరచయితలమాటలువిని,ఆ బాలబాలికలు రచనకి పూనుకోకుండా, వారిజేబుల్లో పెన్సిళ్ళు, బలపాలు, సుద్దముక్కలూ సంగ్రహించి, చోరత్వానికి దిగవల్సివచ్చింది' అన్నాడు కృష్ణయ్య తన సారస్వతానుభవాలను వివరిస్తూ.

మా సంఘంలో మహిళలు సభ్యులుగా చేరలేదు. అందుచేత మహిళా సాహిత్యలోకానికి మేము ఏ సహాయము చేయలేకపోయామని చెప్పటందుకు విచారిస్తున్నాను.

ఈ ఏడాదిలో మా సంఘం సభ్యులసంఖ్య వొందకి పెరిగింది. మొన్న జరిగిన వార్షికోత్సవానికి అధ్యక్షయ్యగారు అధ్యక్షులుగా వున్నారు. ఆ ఉత్సవం ప్రారంభించడానికి ఎవరిని పిలవాలా అన్న విషయంపై రెండు మూడు గంటలు వాదోపవాదాలు జరిగినవి. 'మనం ఎవరినో వొక ప్రముఖ వ్యక్తిని పిలుస్తాం. మనమాట తీసెయ్యలేక వారు వొస్తారు. దానివల్ల వారు చెయ్యవలసినపనులు చెయ్యనీకుండా చేస్తున్నామన్నమాటేగా! దేశక్షేమానికి, పురోగమనానికి విని యోగపర్చవలసిన వారి అమూల్యమైన కాలాన్ని మన ఉత్సవ ప్రారంభానికి ఖర్చుపెట్టించి, సమాజశత్రువులుగా తయారవడం, మన ఆదర్శాలకి విరుద్ధం. కాన మనం ఎవరినీ శ్రమపెట్ట వద్దు' అన్నారు అధ్యక్షులుగారు.

* * *

మౌనంగా నిలబడి పైకి పాడని ప్రార్థనగీతంతో ఆనాటి కార్యక్రమం ప్రారంభమైంది. తరువాత 'ఆయుధవిసర్జన' జరిగింది. సభ్యులు వొక్కరొక్కరే వేదికపైకొచ్చి కలాలు, పెనసళ్ళు, తెల్లకాగితాలు అధ్యక్షులముందు విసర్జనచేశారు.

ఆ పిమ్మట 'సంతాప ప్రమాణస్వీకారం' తంతు జరిగింది. ఆయా సభ్యులు వారు చేసిన అపచారాలు దాచకుండా చెప్పి వేసి, పశ్చాత్తాపం ప్రకటించి, చెంపలేసుకుని, 'ఇంత చెయ్యను' అని ప్రమాణస్వీకారంచేస్తారు.

ఈ సందర్భంలో మా 'వైవాహిత్' కి 'నహి గీతాచార్య' అని బిరుదు ప్రసాదించారు. ఎందుకంటారా? అతను ఈ సంవత్సరం భగవద్గీత జోలికి పోలేదుట. లోగడ గీతని బుర్రకథగా, జముకులకథగా, గొల్లసుద్దులుగా, వీధినాటకంగా, యుగళగీతంగా, అనేక స్వరూపాలలో వ్రాసివున్న దురంతాల వుదంతాన్ని యేకరువుపెట్టి ఈ పవిత్ర గ్రంథాన్ని ముందెప్పుడూ మలినంచెయ్యనని వొట్టేసుకున్నాడు.

మూడవ హంశము అధ్యక్షులవారి ఉపన్యాసము. దీనిని ఏ పత్రికలూ ప్రచురించవు. ప్రచురించేటందుకు నాకూ అనుమతిలేదు. అయినా, కొన్ని భాగాలు వ్రాయక తప్పదు.

'మన సంఘంపట్ల కొన్ని సంస్థలు అసమ్మతి ప్రకటించాయి. కొన్ని పత్రికలు ఇట్లాంటి సంఘమే ఉండరాదనీ, దీన్ని ప్రభుత్వం రద్దుచెయ్యాలనీ సూచించారు. సారస్వతాభివృద్ధిని మా సంఘం నిరోధిస్తున్నదని పీరివాదం. మా సంఘం తలపెట్టిన కార్యక్రమం దేశమంతటా వ్యాపిస్తే ముద్రణాలయాలలో పనిచేసే వేలజనానికీ, ప్రచురణకర్తలకీ, పత్రికాలయాలకీ పనిలేకుండాపోయి నిరుద్యోగసమస్య తలెత్తుతుందనికూడా వీరు అంటున్నారు. ఇది కాదనలేము. దీనికిగాను వీరందరికీ యథావిధిగా పని కల్పించే సూత్రాన్ని అమలు జరుపుతున్నాము. మా సంఘంలో ఎవ రెవరైందీ, సభ్యుల

సంగ్రహ జీవితగాథలు, వారి ఊహాజగత్తులో జరిగిన యుద్ధాలను, వారు ఏవిధంగా స్థూలప్రపంచంలో ప్రేరణ నెసుపొ్ని ఆకర్షణలని జయించి చిత్తశుద్ధిని, ఆత్మశాంతిని అలవరుచుకున్నారో తెలియజేసే వొక సంచిక యేడాది చివరలో వెలువరిస్తాము. ఆ గ్రంథంలో రచయితలను గురించిన వివరాలు పొందుపరచబడతాయి. ఉదాహరణ లిస్తాను.

'వైవాహిత్' – అసలుపేరు వైదూరం వామన హరిప్రసాదరావు. చదువు – ఇంటర్ నాలుగుమార్లు ఫేలయ్యాడు. బి. ఏ. పరీక్షకు కూర్చోలేదు. వివాహం జరిగింది.

వీరి అముద్రిత గ్రంథాలు: 'శాద్దోగాష్ఠ్వి' 'కలగని సంతానం', 'ఖండకావ్యం', 'భగీరథుని తపస్సు'. అసలు వ్రాయని రచనలు: 'ఏదేశమేగినా' 'మెక్సికోలో విప్లవం' (వ్యాసాలు)

ఈ క్రింది వారిరచనలు వారు చదువలేదు: వాల్మీకి; నన్నెచోడుడు; వీరేశలింగం; థామస్ హార్డీ.

ఈ క్రిందివారి పేర్లుకూడా వినలేదు. జీన్ పాల్ సార్త్రే; కీర్కెగార్డ్.

అల్లాగే 'వృశ్చికం' – అనే పేరుతో సీరియల్ నవలా రచయితను గురించి యిల్లా వెయ్యవొచ్చు. వృశ్చికం – అసలుపేరు తేలుటూరు రంగయ్య. వారు పొందని అపూర్వ అనుభవం: తేలుకుట్టడం. వీరు వ్రాయనినవల: 'ఎందుకీ తొందర సుందరాకారా' బుర్రలోకూడా లేని గ్రంథం: 'బాణసంచా' (కథల సంపుటి)

వీరి అభిమానరచయితలు: ఖలీల్ జిబ్రాన్, ఫిర్ దౌసీ, 'కాఫ్క', 'స్టీఫాన్ జ్వేగ్'

ఈ పై వారి రచనలు మీరు చదవలేదు - వీరికి యీ పేర్లు బాగుంటాయి. అంతే.

కాలక్షేపం: పుస్తకాల కేటలాగులు పోగుచెయ్యడం. బొమ్మలపత్రికలలో బొమ్మలు చించకపోవటం.

ఒక రచయిత్రిని గురించి

'వీణతంత్రి' - యీ పేరుతో పాఠకలోకానికి పరిచయం; కాని యీమె అసలుపేరు 'నరకట్నం ధనలక్ష్మి'

వివాహం: చేసుకోలేదు.

చదువు: ఇంట్లోనే.

కళాసాధన: ఊహాలో.

కాలక్షేపం: తెలుగు సినిమాలు చూడకపోవడం.

ఇష్టంలేని రచయిత్రిలు: మొల్ల, జేన్ ఆస్టిన్, ముద్దుపళని. షార్లోట్ బ్రాంట్.

అముద్రితగ్రంథం: మరి మొగాళ్ళమాటేమిటి? (వ్యాసాలు). ఇందులో వున్న విషయాలను అన్నిపత్రికలూ వారికి కావల్సినవాటిని ఏరుకుని ప్రచురించవచ్చు.

అధ్యక్షుయ్యగారి ఉపన్యాసంలో మరో ముఖ్యభాగం:

'ఏ రచనా చెయ్యకుండా, పాండిత్యంగాని, సంస్కృతిగాని, భాషాపరిజ్ఞానంగాని యీషన్మాత్రమూ లేకుండా గొప్ప రచయితలుగా, సాహితీపరులుగా చలామణిఅయి, ఉన్నతపదవులు సంపాదించుకోడానికి, యీ సంఘం ఎత్తువేస్తున్నదని వొక అభియోగంచేశారు, కొందరు ప్రముఖులు. మా సంఘం చేస్తున్న కృషికి ఫలితం అది కావొచ్చు - కాని ఉద్దేశం మట్టుకు అది కాదు. ఈనాడు సమాజంలో విభిన్న దృక్పథా

లున్నాయి. సంప్రదాయాలు, సాహితీవిలువలు తారుమారవు తున్నవి. ఈ మహాగంద్రగోళంలోంచి, చెత్తలోంచి మరుగుపడిన మణులను ఏరి చూపే విమర్శకు లున్నారు. మా సంఘం ఈ చెత్తని పెంచకుండా చేస్తుంది. చెత్త తగ్గినకొద్దీ, విమర్శకుడి పని సులువవుతుంది. గొప్ప గ్రంథా లేవో నిర్మితమవుతాయి. వాదాలు, సిద్ధాంతాలు, పోటీలు సమసిపోతాయి. ప్రపంచశాంతి ప్రబలుతుంది. ఇది సేవ కాదంటారా?'

వ్రాయబడని రచనలను చెత్తగా పరిగణించడం సభ్యులకు నచ్చలేదు. వ్రాసివుంటే గొప్పరచనలవును - సభ్యులందరూ వ్రాయగల గొప్ప గ్రంథకర్తలు. అట్టివారి కృషిని చెత్తకింద కట్టెయ్యడంపట్ల అసమ్మతిని తెలియచేశారు. అధ్యక్షులవారిని తమ ఉపన్యాసాన్ని నిలపమన్నారు. క్షమాపణ చెప్పమన్నారు. వారు దాని కంగీకరించలేదు. క్షమాపణ చెప్పకపోతే సభ్యులందరూ రాజీనామా యిచ్చి, వారి వారి కలాలు, కాగితాలు పట్టుకపోతామన్నారు. మా 'మధురాంతకం' వొక కొత్త సూత్రాన్ని ప్రతిపాదించాడు. 'రచనలు చెయ్యకపోవడమే కాకుండా, ప్రతిభాశాలి అయిన ప్రతి సభ్యుడూ ఉపన్యసించకూడదు. గ్రామభాష ప్రబలి, ఉపన్యాసానికీ, రచనకీ తేడా లేకుండా పోతూంది గనక యీ సంఘం యింకనుంచి వుపన్యాసాలు మానుకోవాలి.'

దీన్ని సభ్యులందరూ ఏకగ్రీవంగా ఆమోదించి, అధ్యక్షులవార్ని వుపన్యసించడం మానుకోమన్నారు.

'మరి ప్రేక్షకజనసమూహమేమిటి?' అన్నా రాయన.

'వారూ మౌనంవహించి, ఏకాంతాన్ని ఆస్వాదించి, సమాధిలోపడి, దాన్నుంచి జనించే శూన్యరసాన్ని ఆస్వాదించాలి' అన్నాడు మధురాంతకం.

కార్యక్రమంలో యీ భాగాన్ని 'శూన్యరసాస్వాదనా కృత్యం' అన్నారు. ప్రేక్షకజనానికి యిది నచ్చలేదు. అల్లరి సాగించారు – కేకలు, యీలలు, అధ్యక్షయ్యగార్ని గూర్చి అపవాదుతో కూడుకున్న నినాదాలు సాగించారు.

ఈ అధ్యక్షయ్య ఏ రచనా చెయ్యలేదంటే మేం నమ్మం, 'అ, ఆ', 'ఇ, ఈ,' అని మారుపేరెట్టుకుని, మూడు ఖండకావ్యసంపుటాలు ప్రచురించాడు. 'రెండు రెళ్ళు మూడు' అన్న పేరుతో 'నలుగురు శత్రువులు' అన్న నవల ప్రచురించాడు. 'అబద్ధాల అధ్యక్షయ్య' – అంటూ చేసిన ప్రేక్షకుల నినాదాలు మిన్ను కెగసినవి.

అప్పుడు అధ్యక్షయ్యగారు మరొక కర్మకాండ శాసించారు. మొదటిది 'కవచ విసర్జన' – అనగా మారు పేర్లతో, (సకుబ, హంగుదార్, రణవీర్ మొదలైనవి) రహస్యంగా రచనలు సాగిస్తున్న సభ్యులు కవచాలను (మారు పేర్లను) వదిలేసి, నిజస్వరూపం (నామధేయం) బహిరంగం చెయ్యాలి. రెండోదానిపేరు 'అపవాద ఉపసంహార కృత్యం' – అనగా ప్రేక్షకులలో వొకడు సభ్యుడు మారుపేరుతో రహస్యంగా చేసిన రచనని బైటపెట్టడం (అపవాదువెయ్యడం) – అవతల వ్యక్తి పశ్చాత్తాపం చెంది, గుంజీలు తీసి, లెంపలేసుకుని (ఉపసంహారం).

* * *

'ఏమండోయ్—లేవండి, పట్టపగలే కలలేమిటి? ఆ లెంప లేసుకోడం ఏమిటి? లేవండి, కాసిని మంచినీళ్ళు త్రాగండి' అంటూ ఆవిడ లేపింది.

'ఏకో వ్రాసి యిస్తామన్నారుటగా - ఆయ నెవరో వొచ్చాడు చూడండి' అన్న దామె.

'జ్వరంగా వుంది, రేపు రమ్మందూ' అన్నాను.

'ఇంక యివ్వనక్కర్లేదుట. వారి పత్రిక నిలచిపోయిం దిట' అన్న దామె.

'అమ్మయ్య!' అనుకుని మళ్ళీ పడుకున్నాను.

'ఏమండోయ్—లేవండి, పట్టపగలే కలలేమిటి? ఆ లెంప లేసుకోడం ఏమిటి? లేవండి, కాసిని మంచినీళ్ళు త్రాగండి' అంటూ ఆవిడ లేపింది.

'ఏదో వ్రాసి యిస్తామన్నారుటగా - ఆయనెవరో వొచ్చాడు చూడండి' అన్న దామె.

'జ్వరంగా వుంది, రేపు రమ్మందూ' అన్నాను.

'ఇంక యివ్వనక్కర్లేదుట. వారి పత్రిక నిలచిపోయిందిట' అన్న దామె.

'అమ్మయ్య!' అనుకుని మళ్ళీ పడుకున్నాను.

బుచ్చిబాబు

[శివరాజు వెంకట సుబ్బారావు]

జననం : ఏలూరు, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా.

ఎం. ఎ., మదరాసు. నాగపూరు విశ్వవిద్యాలయాల్లో.

1943 – 1945 అనంతపురం, విశాఖపట్నం కళాశాలల్లో ఆంగ్లోపాధ్యాయుడుగా.

1955 నుండి ఆలిండియా రేడియోలో.

అచ్చుపడిన రచనలు – కథలు : ఐదుకథలు, అశాప్రియ, ఆమెవీడ, దేశం నాకిచ్చిన సందేశం, నిరంతరత్రయం, చైతన్యస్రవంతి, నా గాజుమేడ, కాలచక్రం నిలిచింది, జ్ఞాననేత్రం.

నాటికలు : ఆత్మవంచన, దారినిపొయ్యే దానయ్య, ఉత్తమా యిల్లాలు, ఆద్యంతాలు.

నవల : చివరకు మిగిలేది.

Wrapper Printed at Andhra Printers, Vijayawada-2.